

T.C.
İSTANBUL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
PSİKOLOJİ ANABİLİM DALI

DOKTORA TEZİ

T.C. YÜKSEKÖĞRETİM KURULU
DOKÜMANTASYON MERKEZİ

104849

**SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN
AİLESEL DEĞİŞKENLER: BİLİŞSEL KURAM
AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME**

UZM. PSK. GÜL ÇÖRÜŞ

9625020087

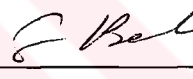

TEZ DANIŞMANI
PROF. DR. NURSEL TELMAN

İSTANBUL - 2001

T 104849

TEZ ONAYI

Enstitümüz PSİKOLOJİ Anabilim Dalında 2501960080 numaralı GÜL ÇÖRÜŞ'ÜN hazırladığı "SON ERGENLİKTE ÖZDEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER: BİLİÇSEL KURAM AÇISINDAN BİR DEĞERLENDİRME" konulu DOKTORA TEZİ ile ilgili TEZ SAVUNMA SINAVI, Lisansüstü Öğretim Yönetmeliği'nin 28.Maddesi 11.01.2002 CUMA günü saat 13.00'de yapılmış, sorulara alınan cevaplar sonunda adayın tezinin *belirli*'ne* ~~EVİRLİĞİ~~ /OYÇOKLUĞUYLA karar verilmiştir.

JÜRİ ÜYESİ	KANAATI (2)	İMZASI
PROF.DR.NURSEL TELMAN	Kabul	
PROF.DR.ESİN CANTEZ	Red	
PROF.DR.SİBEL AKKONAÇ	Red	
PROF.DR.GÜLER BAHADIR	Kabul	
YRD.DOÇ.DR.SEVİNÇ ÇETİNSOY PEKER	Kabul	

*Anne ve babam,
Mehpare-Ali Görüş'e...*

ÖZ

Bu çalışmanın temel amacı, fonksiyonel olmayan tutumlar ve çift uyumunun gencin öz-değeri üzerindeki etkilerini araştırmaktır. Ayrıca, gencin ve ebeveynin işlevsel olmayan tutumları ile çift uyumu değişkenleri arasındaki ilişkiler diğer araştırma problemleri olarak ele alınmıştır.

Temel araştırma beklentisi, gencin yüksek öz-değer düzeyinin kendisinin ve ebeveyninin düşük düzeydeki işlevsel olmayan tutumları ve yüksek düzeydeki çift uyumu ile ilişki göstereceği yönündedir. Ayrıca, gencin ve ebeveynin işlevsel olmayan tutumları arasında pozitif yönde ve gencin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin çift uyumu arasında negatif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmıştır. Ebeveynin fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumu arasında da negatif bir korelasyon beklenmektedir.

Bu beklentilerden hareketle, random olarak seçilen üniversite öğrencisi gençler, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Benlik Saygısı Alt Ölçeği puanlarına göre, yüksek, orta ve düşük öz-değer gruplarına ayrılmış, bu işlemin ardından gruplarda yer alan gençler ile anne-babalarına Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ) uygulanmıştır. Ayrıca, anne-babaların çift uyumunu saptamak üzere Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılmıştır.

Araştırma bulgularına göre, gencin öz-değer düzeyi ile kendi fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı ilişkiler bulunmuş, ancak, öz-değerle ebeveynin işlevsel olmayan düşünceleri ve çift uyumu arasında benzeri bir ilişki saptanmamıştır. Gencin ve ebeveynin fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumu arasında, çeşitli alt ölçeklerde, anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

Araştırma sonuçları, genel olarak, işlevsel olmayan tutumların giderilmesini hedefleyen eğitim programlarının oluşturulması yönündeki önermeler ışığında tartışılmıştır.

ABSTRACT

The main purpose of this study was to search the effects of dysfunctional attitudes and dyadic adjustment on adolescent self-esteem. The interactions among adolescent dysfunctional attitudes, parental dysfunctional attitudes and parental dyadic adjustment have been studied as additional research problems.

The basic research assumption was that high adolescent self-esteem would be in an interaction with low parental dysfunctional attitudes and high marital harmony. Also, it was expected that there would be a positive correlation between adolescent and parental dysfunctional attitudes and a negative correlation between adolescent dysfunctional attitudes and dyadic adjustment. For parents a negative correlation was assumed between their dysfunctional attitudes and dyadic adjustment scale scores.

According to the procedure randomly chosen university students were divided into three self-esteem groups as high, middle, and low by using the scores of the self-esteem subscale of Rosenberg Self-Esteem Scale. Then, the Dysfunctional Attitudes Scale (DAS) was applied to all of the students and their parents. For parents the Dyadic Adjustment Scale (DAS) was given additionally.

The research findings showed some significant relations between the adolescent dysfunctional attitudes and his/her self-esteem but no statistically significant interactions were observed among the adolescent self-esteem, parental dysfunctional attitudes, and dyadic adjustment. Also, some significant correlations on several subscales were found between dysfunctional attitudes and dyadic adjustment for both of the groups of adolescents and their parents.

Generally, the results were discussed in the frame of some suggestions related to the need of new educational programs developed by the purpose of handling dysfunctional attitudes.

ÖNSÖZ

Sadece bu araştırmanın ortaya çıkış sürecinde değil, tüm akademik yaşamımda, candan yardımını, güç katan desteğini, akılcı önerilerini ve cesaret verici tutumunu daima yanıbaşında hissettiğim, “*bu çalışmanın gerçek başarılma sebebi*”, değerli tez danışmanım Sayın Prof. Dr. Nursel Telman’a; çalışma boyunca her çıkmazda beni sabırla dinleyerek sorunlara birlikte çözümler arayan, zengin deneyimleri ile alternatifler üreterek yol gösteren Sayın Prof. Dr. Esin Cantez’e; araştırmanın planlanmasından gelişim basamaklarının izlenmesine dek her adımda bilimsel desteğini ve motive edici varlığını esirgemeyen Sayın Prof. Dr. Güler Bahadır’a en derin teşekkürlerimi sunarım.

Araştırma rasyonelinin oluşturulmasında içtenlikle emek veren Sayın Psk. Dr. Berna Parker’e ve zor anlarımda hassasiyetle yanımda olan Sayın Uzm. Psk. Feride Yıldırım’a teşekkürü borç bilirim.

Ayrıca, özenli yardımlarını yaşamboyu hissettiğim sevgili Yrd. Doç. Dr. Hülya Ekberzade-Yalçın Gördürür’e; araştırma kitapçıklarının basılmasını sağlayan sevgili Rengin-Halil Kösoğlu ile Işık-Ferruh Gencer’e; uygulamalarda destek olan sevgili Chilton Watrous-Varak Pogaryan, Okm. Yasemin Karabacak ve Okm. Banu Pişkin’e; çalışma boyunca değerli önerilerini paylaşan sevgili Yrd. Doç. Dr. Pınar Ünsal, Araş. Gör. Banu Saymer ve Psk. Sertan Batur’a; son olarak, data kodlamasına yardımcı olan sevgili Fevzi Cebe ve Meltem Parlak ile emeği geçen tüm sevgili dostlarıma, öğrencilerime ve araştırma örneklemini oluşturan ailelere bu özverili destekleri adına kalpten teşekkür ederim.

İÇİNDEKİLER

ÖZ	iv
ABSTRACT	v
ÖNSÖZ	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLolar	x
GİRİŞ	1
1. KONU İLE İLGİLİ LİTERATÜRÜN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ	5
1.1. ÖZ-DEĞER KURAMLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ	5
1.2. BİLİŞSEL-DAVRANIŞÇI MODELLERİN ENTEGRATİF GELİŞİMİ	14
1.3. KONU İLE İLGİLİ ARAŞTIRMALARIN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ	27
1.4. ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ VE HİPOTEZLERİ	32
2. SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER KONULU ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ	35
2.1. DENEKLER	35
2.2. KULLANILAN ÖLÇEKLER	40
2.2.1. DEMOGRAFİK SORU FORMU (DSF)	40
2.2.2. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (RBSÖ)	41
2.2.3. FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ (FOTÖ)	43
2.2.4. ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ (ÇUÖ)	46
2.3. UYGULAMA	50

3. SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER KONULU ARAŞTIRMANIN BULGULARI	51
3.1. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE KENDİLERİNE VE AİLELERİNE AİT ETMENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER	52
3.1.1. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE KENDİ FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER	52
3.1.2. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE EBEVEYNİNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER	54
3.1.3. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE EBEVEYNİNİN ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER	57
3.2. GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE AİLESEL ETMENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER	60
3.2.1. GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE EBEVEYNİNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER	60
3.2.2. GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE EBEVEYNİNİN ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER	63
3.3. EBEVEYNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER	65
3.4. EBEVEYNİN ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER	66
3.5. EBEVEYNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER	67
4. SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER KONULU ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI	70

SONUÇ VE ÖNERİLER	79
KAYNAKÇA	82
EKLER	96
EK 1 - DEMOGRAFİK SORU FORMU (DSF)	97
EK 2 - ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (RBSÖ)	101
EK 3 - FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ (FOTÖ)	104
EK 4 - ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ (ÇUÖ)	107
EK 5 - ÖRNEKLEMİN RBSÖ, FOTÖ VE ÇUÖ PUANLARININ DEMOGRAFİK VERİLERLE İLİŞKİLERİ	110
EK 6 - ÖRNEKLEMİN RBSÖ, FOTÖ VE ÇUÖ PUANLARINA İLİŞKİN TANIMSAL İSTATİSTİKİ EK BULGULARI	155
ÖZGEÇMİŞ	187

TABLULAR

Tablo 1.	Genç Örnekleminin Demografik Özellikleri	37
Tablo 2.	Ebeveyn Örnekleminin Demografik Özellikleri	38
Tablo 3.	Ebeveyn Örnekleminin Evlilik ve Sosyo-demografik Özellikleri	39
Tablo 4.	Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 5.	Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Annelerinin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	55
Tablo 6.	Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Babalarının FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	56
Tablo 7.	Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Annelerinin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	58
Tablo 8.	Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Babalarının ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	59
Tablo 9.	Gençler ile Annelerinin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	61
Tablo 10.	Gençler ile Babalarının FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	62
Tablo 11.	Gençlerin Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Annelerinin Çift Uyumu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	63
Tablo 12.	Gençlerin Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Babaların Çift Uyumu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	64

Tablo 13. Anne ve Babaların FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	65
Tablo 14. Anne ve Babaların ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	67
Tablo 15. Annelerin Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Annelerin Çift Uyumlu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	68
Tablo 16. Babaların Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Babaların Çift Uyumlu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi	69
Tablo 17. Gençlerin Demografik Özelliklerine Göre Gençlerin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-Kare Sonuçları	111
Tablo 18a. Annenin Demografik Özelliklerine Göre Gençlerin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-Kare Sonuçları	112
Tablo 18b. Babanın Demografik Özelliklerine Göre Gençlerin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-Kare Sonuçları	113
Tablo 18c. Anne-Babanın Evlilik Özelliklerine Göre Gençlerin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-kare Sonuçları	113
Tablo 19a. Annenin Yaş Grupları Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	114
Tablo 19b. Annenin Eğitim Grupları Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	115
Tablo 19c. Annenin İş Grupları Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	116
Tablo 20a. Babanın Yaş Grupları Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	117

Tablo 20b. Babanın Eğitim Grupları Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	118
Tablo 20c. Babanın İş Grupları Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	119
Tablo 21a. Anne-Babanın Evlilik Şekli Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	120
Tablo 21b. Anne-Babanın Evlilik Süresi Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	121
Tablo 21c. Anne-Babanın Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	122
Tablo 22a. Gencin Cinsiyet Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan T-testi Sonuçları	123
Tablo 22b. Gencin Yaş Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	124
Tablo 22c. Gencin Okulöncesi Eğitim Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan T-testi Sonuçları	125
Tablo 22d. Gencin Branş Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	126
Tablo 22e. Gencin Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	127
Tablo 22f. Genci Büyüten Kişi Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	128

Tablo 22g. Gencin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	129
Tablo 22h. Gencin Kardeş Sırası Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	130
Tablo 23a. Annenin Yaş Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	131
Tablo 23b. Annenin Eğitim Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	132
Tablo 23c. Annenin İş Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	133
Tablo 23d. Annenin Evlilik Şekli Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	134
Tablo 23e. Annenin Evlilik Süresi Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	135
Tablo 23f. Annenin Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	136
Tablo 24a. Babanın Yaş Grupları Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	137
Tablo 24b. Babanın Eğitim Grupları Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	138

Tablo 24c. Babanın İş Grupları Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	139
Tablo 24d. Babanın Evlilik Şekli Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	140
Tablo 24e. Babanın Evlilik Süresi Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	141
Tablo 24f. Babanın Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	142
Tablo 25a. Annenin Yaş Grupları Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	143
Tablo 25b. Annenin Eğitim Grupları Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	144
Tablo 25c. Annenin İş Grupları Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	145
Tablo 25d. Annenin Evlilik Şekli Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	146
Tablo 25e. Annenin Evlilik Süresi Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	147
Tablo 25f. Annenin Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	148

Tablo 26a. Babanın Yaş Grupları Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	149
Tablo 26b. Babanın Eğitim Grupları Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	150
Tablo 26c. Babanın İş Grupları Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	151
Tablo 26d. Babanın Evlilik Şekli Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	152
Tablo 26e. Babanın Evlilik Süresi Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	153
Tablo 26f. Babanın Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları	154
Tablo 27. Genç Örnekleminin RBSÖ Benlik Saygısı Alt Ölçeği Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları	156
Tablo 28. Genç Örnekleminin FOTÖ-A Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları	157
Tablo 29. Anne Örnekleminin FOTÖ-A Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları	157
Tablo 30. Baba Örnekleminin FOTÖ-A Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları	163
Tablo 31. Anne Örnekleminin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları	175
Tablo 32. Baba Örnekleminin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları	181

GİRİŞ

Öz-değer (benlik saygısı) (self-esteem) konusundaki araştırmalar uzun ve üretken bir geçmişe sahiptir. Öz-değerin bilişsel, duygusal ve davranışsal örüntü üzerinde taşıdığı güçlü ve kapsayıcı etki, bu uzun soluklu geçmişin anlama sürecinde gözden kaçırılmaması gereken bir özelliktir. Bu noktaya dikkat çeken bir çok araştırma, rekabet, uyguculuk, etkileme, nedensel atıf süreçleri, başarı, stres verici yaşam olayları ile başatma becerileri ve yardım duygusu gibi farklı bilişsel, duygusal ve davranışsal değişkenler üzerinde öz-değerin önemli bir etkisi olduğunu bulgulamıştır¹. Ayrıca, düşük öz-değerin dengesiz, değişken ve tutarsız bir kendilik (öz/benlik) (self) tanımı ile eşgüdüm gösterdiği, yüksek öz-değerin ise bireyin kendisini olumlu tanımlası, etkin şekilde ifade etmesi ve toplum içinde daha zengin işlev sunması ile sonuçlandığı gözönüne alınacak olursa, öz-değer kavramının kendilik kurulumunda taşıdığı önemli pozisyonun yanı sıra kişinin yaşama bakış açısını belirlemede yüklendiği kritik rol de ortaya çıkacaktır.

Demek ki, öz-değer kavramının tanım evresinden başlayarak gelişim sürecinde izlenen olumlu ve olumsuz etkenlere değin uzanan bir çizgide ele alınması, kendileri ile barışık bireyler yetiştirmede anne-baba ve eğitimcilere değerli bir rehber oluşturacağı gibi, düşük öz-değerin eşlik edebileceği anksiyete, depresyon, nörotisizm, ve alkolizm gibi psikolojik rahatsızlıkları da engelleyici bir rol üstlenecektir^{2 3}. Nitekim, bu rolü vurgulayan klinik gözlemler, mesela, depresyonlu hastaların kişisel algı ve kararları

¹ Jennifer D. Campbell ve Loraine F. Lavalley, "Who am I? The Role of Self-Concept Conclusion in Understanding the Behavior of People with Low Self-Esteem", *Self-Esteem: The Puzzle of Low Self-Regard*, Ed. by Roy F. Baumeister, New York, Plenum Press, 1993, pp. 3-20.

² S. E. Taylor ve J. D. Brown, "Illusion and Well-Being: A Social Psychological Perspective on Mental Health", *Psychological Bulletin*, 103, 1988, pp. 193-210, içinde Jennifer D. Campbell ve Loraine F. Lavalley, "Who am I? The Role of Self-Concept Conclusion in Understanding the Behavior of People with Low Self-Esteem", *Self-Esteem: The Puzzle of Low Self-Regard*, Ed. by Roy F. Baumeister, New York, Plenum Press, 1993, pp. 3-20.

³ Jeff Greenberg, Tom Pyszczynski ve Sheldon Solomon, "The Causes and Consequences of a Need for Self-Esteem: A Terror of Management Theory", *Public Self and Private Self*, Ed. by Roy F. Baumeister, New York, Springer-Verlag, 1986, pp. 189-212.

konusundaki düşük güven düzeyleri, yeni görevlerde başarılı olma ve diğer kimseleri etkileme noktalarındaki yetersizlik beklentileri ve bu nedenlere bağlı olarak kendi fikirlerini ifade etmekten kaçınmaları gibi düşük öz-değere işaret eden tutum ve davranışlarıyla yüksek öz-değere sahip kimselerden anlamlı olarak farklılaştığını ortaya koymaktadır⁴.

Bu verilerden hareketle, öz-değeri anlama çabasının önemi şu iki noktada özetlenebilir⁵: 1) Ergen ve yetişkin davranışını kavrayabilmede güçlü bir motivasyon kaynağıdır, 2) Kişilik kurulumu üzerinde temel bir etki taşır. Nitekim, araştırma literatürünün gözden geçirilmesi kısmında da sunulacağı üzere, öz-değer çalışmaları, kişiliğin çok yönlü olarak ele alınması ve davranış sorunlarının anlaşılması sürecinde zengin bir kuramsal çerçeve ve araştırma alanı yaratmıştır.

Literatüre göz atıldığında, kendilik kavramlarının sahip olduğu çeşitlilik zihni karıştırıcı hale gelebilmektedir. Bu nedenle öz-değeri anlayabilmek için öncelikle kendilik kavramının (self-concept) ne olduğuna bakmak gerekir. En sade tanımıyla kendilik kavramı, kişinin kendisini tanımlama şekline işaret eden zihinsel şemaların toplamı olarak ifade edilebilir^{6 7}. Geniş anlamda ise kişinin kendisine dair epizodik ve semantik bellek izlerini kapsayan ve kişinin kendisiyle ilgili bilgiyi prosesleme sürecini kontrol eden organize şemalar olarak tanımlanabilir⁸. Kendilik şemasını (self-schema) oluşturan bu zengin tutum ve inanç ağının değerlendirici nitelikteki parçaları öz-değer kavramını oluşturmaktadır. Bir başka tanımla, bireyin kendilik kavramı olumlu bir duygu ilişkilendiğinde yani kişinin kendini değerlendirme (self-evaluation) süreci

⁴ Eleanor E. Maccoby, *Social Development: Psychological Growth and the Parent-Child Relationship*, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1980, pp. 251-281.

⁵ Anthony G. Greenwald, "A Social-Cognitive Account of the Self's Development", *Self, Ego and Identity: Integrative Approaches*, Ed. by Daniel K. Lapsley ve F. Clark Power, New York, Springer-Verlag, 1988, pp. 31-42.

⁶ Kenneth J. Gergen ve Mary M. Gergen, *Social Psychology*, Second Edition, New York, Springer Verlag, 1986, pp. 46, 64-89.

⁷ Eleanor E. Maccoby, *Social Development: Psychological Growth and the Parent-Child Relationship*, New York, Harcourt Brace Jovanovich, 1980, pp. 251-281.

⁸ Jennifer D. Campbell ve Loraine F. Lavallee, "Who am I? The Role of Self-Concept Conclusion in Understanding the Behavior of People with Low Self-Esteem", *Self-Esteem: The Puzzle of Low Self-Regard*, Ed. by Roy F. Baumeister, New York, Plenum Press, 1993, pp. 3-20.

olumlu bir perspektiften doğru hayat bulduğunda, o kişinin öz-değerinin yüksek, tersi durumda ise o kişinin öz-değerinin düşük olduğu söylenebilir⁹. Bu ilişki, öz-değerin kişilik kavramları arasında bir yerlere sıkıştırılarak değil, doğrudan ele alındığı yıllardan bu yana ifade edilegelmiştir. Mesela, Bibring¹⁰ 1950’li yıllarda öz-değeri şu üç faktörle tanımlar: 1) aşağı ve değersiz olan değil, değerli, sevilen ve kabul edilen bir kişi olma isteği, 2) zayıf ve güvensiz olan değil, güçlü, üstün ve emin olan kişi olma arzusu, 3) saldırgan, nefret dolu ve yıkıcı değil, iyi ve sevecen biri olma dileği.

Bibring’in tanımında tüm vurgusuyla yer alan olumlu kendilik şemaları, kişinin diğerleriyle olan aktif ve devamlı ilişkileri içinde yapılır. Öz-değer kavramının gelişim süreci de bu ilişkileri baz aldığına göre, çocuğun olumlu bir öz-değer edinme sürecinde ailenin rolü yadsınmaz. Nitekim, ilk yaşlardan itibaren öz-değerin gelişimini konu alan pek çok araştırma, ayrı yaşama veya boşanma gibi evlilik değişkenlerinden ebeveynin çocuk yetiştirme tutumlarına, sosyo-ekonomik düzey farklılıklarından cinsiyet, doğum sırası, yaş gibi demografik özelliklere dek bir çok ailesel etmenin yüksek öz-değer kazanımındaki rolünü belirlemeye çalışmıştır. Bu amaç, genel olarak, yüksek öz-değerin uyum sağlamayı kolaylaştırıcı nitelikteki yüksek problem çözme becerileriyle olan entegrasyonu, nötr ya da olumsuz bir öz-kavramına kıyasla bilişsel açıdan daha dengeli (stable) bir yapı oluşturması ve sosyal ilişkileri sürdürme ve korumada gösterdiği olumlu etkiler neticesinde yapılandırılmıştır¹¹. Ancak, öz-değer kavramının ülkemizdeki çalışmalarda kısıtlı ele alınması ve hatta kendilik kavramlarının istikrar kazandığı son ergenlik döneminin bu araştırmalardan daha da az pay alması bu çalışmanın itici güçlerini oluşturmuştur. Ayrıca, Beck’in bilişsel modelinde öne sürdüğü fonksiyonel olmayan sayılıların öz-değer ile ilişkisini anlamaya dönük bir başka çalışmanın ülkemiz literatüründe henüz eksik oluşu, bunun da ötesinde, bilişsel-

⁹ Kenneth J. Gergen ve Mary M. Gergen, *Social Psychology*, Second Edition, New York, Springer Verlag, 1986, pp. 46, 64-89.

¹⁰ Shirley C. Samuels, *Enhancing Self-Concept in Early Childhood: Theory and Practice*, New York: Human Sciences Press, 1977, pp. 34-35.

¹¹ Anthony G. Greenwald, “A Social-Cognitive Account of the Self’s Development”, *Self, Ego and Identity: Integrative Approaches*, Ed. by Daniel K. Lapsley ve F. Clark Powcr, New York, Springer-Verlag, 1988, pp. 31-42.

davranışçı kuramların tüm dünyadaki görkemli ve heyecan verici duruşuna rağmen, ülkemiz için hala yeni sayılmaları bu araştırmanın diğer motivasyon kaynaklarıdır.

Bu çalışma, yukarıda belirtilen dayanak noktalarından hareketle, temel olarak, son ergenlikte öz-değeri etkileyen ailesel değişkenleri, bilişsel kuram çerçevesinde araştırmak üzere yapılandırılmıştır. Gencin öz-değer düzeyinin kendi fonksiyonel olmayan düşünce süreçleri ile ebeveynine ait fonksiyonel olmayan düşünce kalıplarından ve evlilik içi çatışmadan ne şekilde etkilendiğinin incelenmesi başlıca araştırma problemleridir. Ayrıca, gencin işlevsel olmayan tutumları ile ebeveynin işlevsel olmayan düşünce biçimleri ve çift uyumu; ebeveynin fonksiyonel olmayan saygıları ile evlilik içi çatışma düzeyi arasındaki ilişkiler ele alınan diğer araştırma problemleridir.

Araştırma problemlerinin temel aldığı işlevsel olmayan tutumların bilişsel model çerçevesindeki rolü, literatür taramasının ilerki bölümlerinde de görüleceği üzere, davranış bozukluklarının ortaya çıkma sürecini, devam etme koşullarını ve tedavi edilme ilkelerini anlamakla ilgilidir. Başka bir ifadeyle, bilişsel kuram, ruhsal hastalıkların tedavisini esas alan klinik ortamdan doğru gelişen bir yaklaşım olduğu için kullandığı terminoloji de, doğal olarak, bu hastalıklara ilişkin süreçleri tanımlamaya dönüktür. Bu anlamda akademik gelenekten gelen öğrenme kuramları ile bilişsel terapinin entegrasyonu arasında güçlükler yaşanabilmektedir. Ancak, bu sorun, gün geçtikçe zenginleşen kuramsal önermeler ve bu önermelerle ilgili artan araştırma bulguları sayesinde hızla geride bırakılmaktadır. İşte, bu çalışma, ele aldığı araştırma problemleri ile bu noktada da katkı sağlamayı hedeflemektedir. Zira, araştırma problemleri, bilişsel terapi ile ilgili çalışmaların sıklıkla eğildiği gibi, işlevsel olmayan saygıların belli ruhsal rahatsızlıkları taşıyan hasta gruplarında gösterdiği ilişkiler yerine, normal kişilerin öz-değerleri ve evlilik uyumu üzerindeki rolüne odaklanmıştır.

1. KONU İLE İLGİLİ LİTERATÜRÜN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Bu bölümünde, sırasıyla, öz-değer kuramlarının tarihsel gelişimi, bilişsel-davranışçı modellerin entegrasyonunda önem taşıyan öğrenme kuramları, konuyla ilgili araştırmalar ve araştırma problemleri ile hipotezleri gözden geçirilecektir.

1.1. ÖZ-DEĞER KURAMLARININ TARİHSEL GELİŞİMİ

Kendilik kavramına ilişkin içerik ilk kez, 1800'lerin son çeyreğinden başlayarak, James¹², Cooley¹³ ve Mead¹⁴ gibi araştırmacılar tarafından ele alınmaktadır. Bu araştırmacıların kaygısı, her ne kadar, yüksek ve düşük öz-değer gelişimini etkileyen değişkenleri saptamak olmasa da, sağlam bir öz-değer yapılışında rol oynayan temel ipuçlarını ortaya koyarlar^{15 16}. Mesela, James, bireysel başarıların yanı sıra bu başarıların kişisel amaçlarla ne derecede örtüştüğü, diğerleriyle kıyasladığında kişinin kendisini ne kadar başarılı bulduğu ve bireyin kendilik kavramının yaşamının farklı alanlarına ne ölçüde yayıldığı gibi değişkenlerin yüksek ya da düşük öz-değer gelişimindeki yerini daha o yıllarda vurgular, ayrıca, sosyal kendilik kavramının gelişiminde kabul görme ilişkilerinin değerine de dikkati çeker. James'e yakın bir perspektiften kendilik kavramına yaklaşan Cooley, bireyin sosyal çevresinden bağımsız olarak ele alınamayacağını belirterek, öz-değer kavramın önemli diğerlerinin bireye gösterdiği onaylama tepkileri çerçevesinde şekillendiğini öne sürer. İlk defa, James tarafından tanımlanan sosyal kendilik kavramına bir diğer önemli atıf da Mead'den gelir. Ona göre, kişinin yaşamındaki önemli diğerlerinin içselleştirilen düşünceleri ve tutumları sosyal kendilik kavramının oluşumunda esas teşkil eder. O halde, bu yaklaşıma göre, yüksek ya da düşük öz-değer düzeyinin de, diğerlerinden

¹² William James, *The Principles of Psychology*, New York, Henry Holt, 1890.

¹³ Charles Horton Cooley, *Human Nature and Social Order*, New York, Charles Scribner, 1922.

¹⁴ George Herbert Mead, "The Social Self", *Journal of Philosophy, Psychology, and Scientific Methods*, vol. 10, 1913, pp. 374-380.

¹⁵ Michael Lewis ve Jeanne Brooks-Gunn, *Social Cognition and the Acquisition of Self*, New York, Plenum Press, 1979, pp. 1-15.

¹⁶ L. Edward Wells ve G. Marwell, *Self-Esteem: Its Conceptualization and Measurement*, London, Sage Publications, 1976, pp.14-37.

kişiyeye ulaşan takdir miktarına bağılı olarak geliştiğı söylenebilir. Görülüyor ki, her üç araştırmacı da kendilik ile ilgili kavramların sosyal bağlamdan etkilendiğı görüşünde birleşmektedir. O halde, bu ortak payda çerçevesinde sosyal çevreyi temsil eden en temel ve etkin birim aile olduğuna göre, ebeveyne dair değışkenlerin çocuğun öz-değeri üzerindeki etkisi de yadsınamaz.

James, Cooley ve Mead ile aynı yıllarda ürün vermeye başlayan Freud'un^{17 18} psikanalitik kuramında "kendilik", yapısal görüşte ele alınan kişilik katmanlarının (id, ego ve süperego) tamamlayıcı bir parçasıdır ve genel olarak "kişilik" ile eşanlamlı kullanılır. Buna göre, kuram çerçevesinde, kendilik, sosyal kendilik ve öz-değer kavramlarına doğrudan bir yer verilmediğı açıktır. Ancak, öz-değerlendirmenin bağılı görüldüğü ego ideali ve süperego gibi yapıların oluşumunda sosyal çevreye atfedilen önem, kişilik (kendilik) kavramının sosyal örüntüsünü adeta yeniden canlandırır. O halde, sonuçta, yaklaşılan ego-idealinin ve/veya artan süperego takdirinin yüksek öz-değere işaret ettiğı de varsayılabilir. Nitekim, Lewin¹⁹, ego idealine erişen ya da eriştiğini sanan kişinin kendisine karşı sevgi ve saygısının arttığını belirtir. Bir başka ifadeyle, farklı kavramlar bir kez daha benzer içerikte yapılanan bir kendilik-sosyal yapı ilişkisine ve hatta bu ilişkinin yüksek öz-değere götürücü benzer bulgularına işaret etmektedir.

Psikanalizden hız alan neo-analitik okullarda, kendilik kavramları ve bu kavramlardan biri olarak öz-değer, klasik analitik yaklaşımdan farklı olarak, çok daha etkin ifade yolları bulur. Bu nedenle, bu noktadan itibaren, kendilik ve öz-değer gibi kendilik ile ilgili kavramların tarihsel gelişim sürecinde, sosyo-kültürel etmenlere duyarlı bir yaklaşım sergileyen Adler, Horney, Fromm ve Sullivan'ın neo-analitik

¹⁷ Sigmund Freud, "The Origin and Development of Psychoanalysis", *American Journal of Psychology*, vol. 21, 1910, pp.181-218.

¹⁸ Edwin R. Wallccc, *Dinamik Psikiyatri: Kuramı ve Uygulaması*, Çcv. Hakan Atalay, İstanbul, Eylül Yayınları, 1994, s. 38-51.

¹⁹ K. Lewin, *Intention, Will and Need*, İçinde D. Rappaport, *Organization and Pathology of Thought*, New York, Columbia University Press, 1951, İçinde Gökçc Cansover, *İçimdeki Ben: Freud Görüşünün Açıklanması*, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1976, s. 228-242, 374.

zemindeki önermeleri, konuya ilişkin temel katkıları çerçevesinde kısaca gözden geçirilecektir.

Adler'in^{20 21} "bireysel psikoloji" yaklaşımı, kişilik gelişimini "sosyal ilgi" kavramıyla birlikte, biyolojik belirleyicilerin tekil etkisinden kurtarırken, "aşağılık kompleksi"ne karşı verilen "üstünlük mücadelesi" öngörüsüyle de adeta düşük ya da yüksek öz-değer ediniminin ön-koşullarını tarif eder. Ona göre, aşağılık kompleksinin içeriğini oluşturan gerçek ya da algılanan fiziksel, zihinsel veya sosyal yetersizliklerle başetme şeklimiz, yaşam biçimimizi, bir başka ifadeyle, kendimizi bilinçli olarak yaratma sürecini belirler. O halde, bu süreç, olumlu veya olumsuz öz-değer gelişiminin ilk ön-koşulu olarak nitelenebilir. Adler'e göre, ebeveynin çocuğa sunduğu kabul, destek ve cesaret onun varsayılan yetersizliklerle başetmesinde ve hatta bu yetersizlikleri güçlü yanlara çevirmesinde temel unsurdur. Ancak, anne-baba desteği, çocuğu toplumdan intikam almaya odaklayabilecek bir ihmale veya onu kendi merkezli kılacak ya da sosyal ilgisini kısıtlayabilecek aşırı müsamahakar tutumlara dönüşmemelidir. O halde, dengeli anne-baba desteği, olumlu öz-değer için bir başka ön-koşul olarak düşünülebilir.

Horney'in²² bütüncül psikoloji yaklaşımına göre, potansiyel olarak düşman bir dünyada ailesinden başlayan sosyal ilişkiler örüntüsünde sevgi, saygı ve kabul görmeyen; çaresizlik ve izolasyon gibi tehditkar hislerle başbaşa kalan çocuk, mutsuzluğa ve azalmış bir kişisel duygulanıma neden olan "temel anksiyete" ile yüzleşir. Bu anksiyete, oluşum sürecinde öz-değerin de önemli rol oynadığı güven gereksinimi ile sonuçlanır. Söz konusu güven ihtiyacının karşılanabilmesi için anksiyetenin başedilebilir hale gelmesi gerekir. Bunun yollarından biri de, bireyin yeterliliklerini idealize ettiği bir imge yapılandırmasıdır. Bu imge, öz-değerin sınırlarını

²⁰ Alfred Adler, *Psikolojik Aktivite: Üstünlük ve Toplumsal İlgî*, Çev. Belkis Çorakçı, İstanbul, Say Yayınları, 1993.

²¹ Ruth L. Munroc, *Schools of Psychoanalytic Thought: An Exposition, Critique and Attempt at Integration*, New York, Holt, Rinehart and Winston, 1955, pp. 337-343.

²² Gülgün Yanbaşlı, *Kişilik Kuramları*, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınları No. 53, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi, 1990, s. 106-113.

zenginleştirebileceği gibi, bünyesinde barındırabileceği gerçek dışı hedeflerin başarılabilmesi halinde tatminsizliğe de götürebilir. Horney'e göre, bireyin kendisini değerli bulmaya ve diğerleri tarafından da değerli bulunmaya ihtiyacı vardır. Sosyal ilişkiler ağında bireyin bu gereksiniminin ne ölçüde doyurulduğu gerçeği, öz-değer ya da öz-yabancılaşma çizgisinde onun nereye ulaşacağını belirler.

Fromm^{23 24}, kişinin kendisini tanımlama sürecinin diğerleriyle olan ilişkileri ve kültürel etkenler sayesinde belirlendiğini söyler. Fromm'un hümanistik psikanaliz yaklaşımında öz-değer kavramı, kişinin kendi bireyselliği hakkında gerçekçi bir duyum oluşturabilmesinde ve diğerlerini sevebilmesinde ön koşul olarak kabul edilen öz-sevgi (self-love) ile ifade bulur. Ayrıca, Fromm'a göre, aile ve sosyal çevre tarafından sunulan aidiyet, kabul, ihtimam, özgür ifade ve bağımsızlık gibi özellikler aracılığıyla gelişen sevgi, güven, kendini ifade edebilme ve yaratıcılık kavramları, teorik anlamda, öz-değer tanımının günümüzdeki içeriğine denk düşen öğeler olarak ele alınabilir.

Sullivan²⁵, kişiler arası ilişkiler kuramı çerçevesinde kendilik kavramlarının gelişimini sosyal örüntü içinde ele alır, ayrıca, bu süreçte anne ile kurulan ilişkinin temel değerini vurgular. Ona göre kişi, sürekli olarak öz-değerini koruma çabasıdadır. Zira, öz-değer kaybı, kişide stres ve buna bağlı olarak da anksiyete gelişimine yol açar. Yaklaşım, kendilik kavramlarının ve öz-değer gelişiminin diğerlerinden yansıyan takdir miktarına ya da bu takdirin çocuk tarafından ne şekilde algılandığına bağlı olduğunu varsayar. Ayrıca, öz-yaşam öyküsünde önemli diğerlerinin küçük düşürücü tavırlarının düşük öz-değer kurulumunu hazırlayıcı olduğunu kabul eder. Sullivan'a göre, kendilik sisteminin önemli parçalarından "iyi-ben" olumlu yaşantılarla, "kötü-ben" sıkıntı ve güvenlik tehdidi neticesi ve "ben-olmayan" başedilemeyen anksiyetenin yarattığı reddedilen kendilik bölümü olarak

²³ Erich Fromm, *Çağımızda Kişilik Sorunu: İnsan Davranışının Kökenleri*, Çev. Yasemin Kalaycıoğlu, Üçüncü Baskı, İstanbul, Düşüncen Adam Yayınları, 1994.

²⁴ Ruth L. Munroe, *Schools of Psychoanalytic Thought: An Exposition, Critique and Attempt at Integration*, New York, Holt, Rinehart and Winston, 1955, pp. 463-473.

²⁵ Harry Stack Sullivan, *The Interpersonal Theory of Psychiatry*, New York, Norton Press, 1953, içinde Lawrence A. Pervin ve Oliver P. John, *Personality: Theory and Research*, Seventh Edition, New York, John Wiley and Sons, 1997, pp. 148-150.

gelişir. O halde, kendilik sisteminin dayandığı kavramlardan biri olarak öz-değerin, kuramın da varsaydığı gibi, başta ebeveyn ve kardeşlerden gelen takdir miktarı olmak üzere çevresel etkenlerle ne kadar ilişkili olduğu da açıktır.

Neo-analitik okulların bilişsel devrimin ardından ortaya çıkan yakın dönem analitik temsilcileri, analitik terminolojiye her ne kadar farklı kavramlar kazandırmış olsalar da, kendilik kavramlarının yapılanışında öncülleriyle benzer bir çizgiyi paylaştıkları söylenebilir. Nitekim, Allport²⁶, personalistik psikoloji yaklaşımında, kendilik yerine “uygunluk” (proprium) kavramını kullanır. Ona göre proprium, her bir bireyin neye ait ya da uygun olduğunu ifade eden bir kavram olup, kişiyi diğerlerinden ayıran unik (tekil) vasıftaki tüm özellikleri kapsar. Proprium bebeklikten ergenliğe kadar yedi basamakta gelişir. Ancak, bu basamaklar klasik analitik yaklaşımda olduğu gibi, psikoseksüel nitelikte değildir ve Freud’un öne sürdüğü erotojenik alanlardaki çatışmaları içermez. Zira, Allport’a göre, propriumun gelişiminde seksüel çatışmalar değil, başta anneyle kurulanlar olmak üzere tüm sosyal ilişkiler önem taşır. O halde, yakın dönem analitik geleneğin de, tıpkı neo-analitik öncüllerinde olduğu üzere, kendilik kavramlarının gelişiminde biyolojik vasıflardan ziyade, sosyal çevreye ve özellikle de ailesel ilişkilere atıfta bulunduğu açıktır.

Buraya kadar ele alınan kuramlarla birlikte kendilik kavramlarının tarihsel bir perspektif dahilinde nasıl bir gelişim gösterdiği gözden geçirilmeye çalışılmıştır. İzlenen çizgide belki de en çarpıcı ortak özellik, öz-değerin biyolojik bir getiriden çok, sosyal ilişkilerle ve özellikle de ebeveyn tutumlarıyla biçimlenen bir kendilik değerlendirme aracı olduğu verisinin vurgulanmasıdır. Nitekim, tarihsel süreç, hümanistik kuramın önemli isimlerinden Maslow ve Rogers ile takip edilecek olursa, bu yorum daha da ön plana çıkar. Zira, her iki araştırmacı da, kendilik kavramlarını sosyal bağlamda ele alan kuramlardan daha kapsamlı bir içeriğe ulaşarak, yakın dönem analitik geleneğin başlattığı kendiliği biyolojik itkeler ile sosyal çevre arasında dengeleyici bir ara yapı olma pozisyonundan çıkarma sürecini güçlendirmişler ve hatta

²⁶ Duane P. Schultz ve Sydney Ellen Schultz, *A History of Modern Psychology*, Fifth Edition, London, Harcourt Bracc Jovanovich Collage Publishers, 1992, pp. 487-488.

kendilik gelişiminin en mükemmel noktası sayılan kendini gerçekleştirme hedefine merkezi bir üst rol yüklemişlerdir.

Maslow'a^{27 28} göre, her insan canlısı doğuştan beraberinde getirdiği "kendini gerçekleştirme" (self-actualizing) eğilimine sahiptir. Öz-değeri kapsamlı olarak bünyesinde barındıran bu eğilim, kişinin sahip olduğu nitelik ve yetenekleri uygun kullanımını ve potansiyallerinin farkına vararak buna paralel bir gelişim göstermesini ifade eder. Kendini gerçekleştirme bir "ihtiyaçlar hiyerarşisi" dizgesini de beraberinde getirir. Bu dizge sırasıyla, (1) fizyolojik gereksinimler (yemek, su, hava, uyku ve cinsellik), (2) emniyet gereksinimleri (güvenlik, istikrar, düzen, korunma, korku ve anksiyeteden bağımsız olma), (3) ait olma ve sevgi gereksinimleri, (4) kendinden ve başkalarından beklenen değer/saygı/beğeni (esteem) gereksinimleri ve (5) kendini gerçekleştirme gereksinimini kapsar. Alt düzeyde yer alan ihtiyaçlar, sahip oldukları hayati pozisyondan ötürü üst düzey ihtiyaçlarından önce tatmin edilmeyi bekler. Buna göre, ihtiyaçlar hiyerarşisinde 4. basamakta yer alan öz-değer gereksinimlerinin karşılanabilmesi, ancak kendinden önceki fizyolojik gereksinimler, emniyet ihtiyaçları, aile ve sosyal çevre tarafından sağlanan ait olma ve sevgi gereksinimlerinin yerine getirilmesiyle mümkün olur. Maslow, nörotik ve psikotik rahatsızlıkları bulunmayan, sıklıkla orta yaşta ve olgunluk örneği olma özelliklerini taşıyan kendini gerçekleştirmiş kimseleri, "sağlıklı kişiler" olarak tanımlar ve toplumun %1'den az bir kısmının bu gruba girdiğini belirtir. Ayrıca, kendini gerçekleştiren kimselerin şu ortak özelliklerine değinir: gerçeği objektif olarak algılama, kendini olduğu gibi kabul etme, ne çeşit olursa olsun çalışmayı benimseme, davranışlarda sadelik ve doğallık, otonomi ihtiyacı, özele pay tanıma (hususiyet), bağımsızlık, mistik ve zirve deneyimler (mucize ve yoğun mutluluk hissedilen dakikalar), insanlarla empati kurabilme ve onlar için duygulanabilme, uyguculuğa direnç, demokratik karakter yapısı ve yaratıcı tutum.

²⁷ Abraham H. Maslow, *Motivation and Personality*, Third Edition, New York, Harper and Row Publishers, 1987, pp. 125-149.

²⁸ Duane P. Schultz ve Sydney Ellen Schultz, *A History of Modern Psychology*, Fifth Edition, London, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, 1992, pp. 509-512.

Görülüyor ki, ihtiyaçlar hiyerarşinin en üst basamağında yer alan kendini gerçekleştirme gereksinimi, yüksek öz-değere işaret edebilecek bir çok özelliği de yapısında barındırmaktadır. Zaten, kendinden önceki basamağın öz-değer edinimine tanıdığı pay, aradaki bu güçlü ilişkiyi önemle vurgulamaktadır.

Rogers²⁹ ³⁰, Maslow'a benzer bir noktadan hareketle, kişiliğin en önemli motive edici gücünü doğuştan getirilen, ancak, çocukluk dönemindeki deneyimler ve öğrenme yoluyla gelişen "kendini gerçekleştirme" olarak tanımlar. Çocuğun öğrenme yoluyla gelişen kendilik kavramında özellikle annesiyle olan ilişkileri önemli bir yer tutar. Eğer anne, çocuğun sevgi ihtiyacını karşılarsa -ki Rogers bunu "olumlu kabul" olarak adlandırır-, çocuk sağlıklı bir kişilik yapısı geliştirir. Eğer anne sevgisini koşullu sunarsa (koşullu olumlu kabul), çocuk annenin bu tutumunu içselleştirir ve "değerli olma şartları" geliştirir. Koşullu olumlu kabulde, kendilik, tüm yönleriyle ifade bulamadığından, bütünsel gelişimini tamamlayamaz. Psikolojik olarak sağlıklı bir gelişimin temel ön-şartı çocukluk evresinde sunulan "koşulsuz olumlu kabul"dür. Böylelikle, çocuk, değerli olma şartları geliştirmez, kendilik tüm yönleriyle gelişebilir ve kendini gerçekleştirmeye ulaşabilir. Psikolojik sağlıklılığın en üst düzeyini başarmayı ifade eden kişinin kendini gerçekleştirme hedefini Rogers, "tam işlevsellik" olarak adlandırır. Rogers'ın bu kavramı, prensip olarak, Maslow'un kendini gerçekleştirme evresiyle benzer olmakla birlikte, aynı değildir. Tam işlevselliğe ulaşmış biri, deneyime açıklığı, varlığının her dakikasını dolu yaşama eğilimi, diğerlerinin görüş ve mantığından ziyade kendi hislerine güvenerek hareket etme yeteneği, düşünce ve hareketlerinde bağımsızlık ve yüksek düzeyde yaratıcılık özellikleri ile anılır. Gerek tam işlevselliğin anneye kurulan ilişkilerle başlayan edinim çizgisi ve gerekse tam işlevsellik tanımının kendisi, bir anlamda, öz-değerin oluşma koşullarını ve kişinin kendisini gerçekleştirme sürecindeki önemli yerini ifade etmektedir.

²⁹ Carl R. Rogers, *On Becoming A Person: A Therapist's View of Psychotherapy*, Boston, Houghton Mifflin, 1961.

³⁰ Duane P. Schultz ve Sydney Ellen Schultz, *A History of Modern Psychology*, Fifth Edition, London, Harcourt Brace Jovanovich College Publishers, 1992, pp. 512-514.

Buraya dek gözden geçirilen kuramların hiç birinde öz-değer, temel hareket noktası olmamıştır. Ancak, öz-değer kuramlarının gelişimi, bu yaklaşımlar sayesinde biriken bilgi yapısı ile mümkün olmuştur. Bu çerçevede, son olarak, öz-değer kavramını kuramlarının temel hareket noktası olarak belirleyen iki araştırmacı ele alınacaktır. Rosenberg ve Coopersmith.

Rosenberg'in³¹ çalışmaları, ergenlik döneminde olumlu bir kendilik imajı oluşturmanın dinamikleri üzerine odaklanır. Öz-değerlendirme davranışının ergenin sosyal çevresi ve özellikle aile ortamı içinde gösterdiği gelişim, diğer sosyal davranışlarla kurduğu ilişkiler ve hatta yaş, ırk ve sosyal sınıf gibi özelliklerle taşıdığı bağlar başlıca araştırma konularıdır. Ayrıca, öz-değer dinamiklerini global perspektif içinde değerlendiren bir ölçek geliştirmiştir (Bkz. Madde 2.2.2. Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği - RBSÖ). Ona göre, düşük öz-değere sahip kişiler (egophobes), yüksek öz-değere sahip kimselere (egophiles) kıyasla, daha fazla nörotik bulgu sergilemekte, sosyal ilişkilerde daha çok güçlük çekmekte ve daha düşük başarı isteği ve beklentisi taşımaktadırlar. Rosenberg'e göre, düşük öz-değer, bireyin sosyal bağlamda deneyimlediği güvensizlik ve olumsuz değerlendirmeler, yüksek öz-değer ise aile ve akran ilişkileri aracılığıyla oluşan destekleyici nitelikteki referans gruplarının varlığı ile gelişir. Bu noktadan hareketle öne sürdüğü interaktif model, kendilik kavramına ilişkin bir özelliğin algılanan önem derecesine göre öz-değere katkıda bulunacağını varsayar³². Bir başka ifadeyle, üzerinde durulan kendilik özelliğinin algılanan önemi ne kadar fazlaysa, öz-değer üzerindeki olumlu ya da olumsuz etkisi de o oranda yüksek olacaktır. O halde, aile ve sosyal çevrenin algılanan olumlu katkısı, seçilen kendilik özelliğinin gelişiminde temel bir rol yüklediğine göre, bu ilişki zincirinin yüksek öz-değer formasyonundaki rolü de yadsınamaz.

³¹ Morris Rosenberg, *Society and the Adolescent Self-Image*, New Jersey, Princeton University Press, 1965, İçinde Füsün Çuhadaroğlu, *Adölesanlarda Benlik Saygısı*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD, 1986.

³² Morris Rosenberg, *Conceiving the Self*, New York, Basic Books, 1979, İçinde Kıvanç İnclmen, *Relationship of Sex-Role Orientation to two Measures of Self-Esteem*, Yayınlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1996, s. 19-23.

Coopersmith³³ öz-değer kavramını biraz daha komplike bir yapıda ele alır. Ona göre, öz-değerlendirme ve savunma reaksiyonları ile bu süreçlerin çeşitli ortak gösterimlerini kapsayan öz-değer, bireyin kendisine dair tutumları aracılığı ile ifade bulan bir kişisel değerlilik kararıdır. Çalışmaları, öz-değerin öznel (bireyin öz algısı ve tanımı) ve davranışsal ifadelerine (öz-değerin diğer kimselere açık olan davranışsal gösterimleri) açıklık kazandırdığı gibi, gerçek (kendilerini değerli hissedenen kimseler) ve savunmacı (kendilerini değersiz hissetmelerine rağmen, bu tehditkar bilgiyi kabullenmeyen kimseler) öz-değer kavramlarını ve Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'ni (CBSE) literatüre kazandırır (Bkz. Madde 2.2.2). Ona göre, öz-değerin gelişiminde iki temel faktör rol oynar: 1) Bir kimsenin yaşamında anlamlı bulunduğu diğer kimselerden gördüğü saygılı ve kabul edici davranım miktarı, 2) Bireyin elde etmeyi başardığı objektif statü ve sosyal pozisyonunu içeren başarı ve başarısızlıklarına ait geçmiş. Bu tanıma göre, aile ve sosyal çevreden gelen saygılı ve kabul edici davranışların bireyin öz-değerlendirme süreci üzerindeki olumlu rolü bir kez daha tüm açıklığı ile ortaya konmaktadır.

Görüldüğü üzere, tıpkı analitik ve neo-analitik okullarda olduğu gibi, öz-değeri çalışmalarının odak noktası kılan araştırmacılar da ailesel ve çevresel etkenler öz-değer formasyonunun tartışmasız değişkenlerinden biri olmuş, hatta, bu konum öylesine vurgulu bir hale dönüşmüştür ki, öz-değeri değerlendiren ölçekler, bir anlamda da aile ve sosyal ilişki örüntülerini ölçen yardımcı araçlara dönüşmüşlerdir. Buraya dek incelenen kuramsal çalışmaların da telkin ettiği üzere ailesel özelliklerle (kabul, sevgi, onay, saygı, sıcaklık v.b.) yakın bağ taşıyan öz-değer kavramının bu özelliklerden biri olarak nitelenebilecek bilişsel kuramın varsaydığı işlevsel olmayan tutumlarla ilişkisi, bu çalışmanın başlıca problemini oluşturmuştur. Bundan hareketle, çalışmanın bundan sonraki kısmında bilişsel-davranışçı modellerin gelişimi ve temel ilkeleri ana hatlarıyla gözden geçirilecektir.

³³ Stanley Coopersmith, *The Antecedents of Self-Esteem*, San Fransisco, W. H. Freeman, 1967.

1.2. BİLİŞSEL-DAVRANIŞÇI MODELLERİN ENTEGRATİF GELİŞİMİ

İnsan davranışlarını, düşüncelerini ve duygularını etkileşimsel bir bütünlük içinde anlama çabasının ürünü olarak ortaya çıkan bilişsel-davranışçı modellerin deneysel temelleri XX. başlarına dek uzanır. İnsan zihnini keşfetme süreci, Descartes'la³⁴ birlikte, hayvan ve insan davranışları arasındaki benzerliği sorgulamaya zemin hazırlamış, özellikle Darwin'in³⁵ çalışmalarıyla beraber ifade bulan insan zihninin daha ilkel düzeydeki canlıların evrimleşmiş hali olduğu varsayımı, bir başka tanımla, insanlarla hayvanlar arasında zihinsel işlev açısından devamlılık olduğu öngörüsü, davranışın "hayvan modelleri" üzerinde çalışılmasına imkan sağlamıştır. Böylelikle, psikopatolojinin nasıl geliştiği ve sürdüğü sorularına yanıt arama ve hayvanlarda oluşan öğrenme modellerine ilişkin prensipleri insanlara genelleme süreçleri zengin bir form kazanmıştır.

Öz-değer kuramlarınının gelişim sürecinden de sezilebileceği üzere, beden ve zihnin birlikte var olduğu görüşü, XX. yüzyılın başlarında, davranışçılığın temel aldığı klasik* ve operant** koşullanma modelleri ortaya konulana dek uzun yıllar boyunca kabul görmüştür. Ancak, 1903'de Pavlov'un³⁶ klasik koşullanma deneyleri ve 1913'de Watson'ın³⁷ davranışçı manifesto niteliğindeki makalesi, zihni devreden çıkararak yalnızca beden kavramını geriye bırakmış ve psikolojiyi bedenün çevresel uyaranlara verdiği gözlemlenebilir tepkilerinin (Uyaran-Tepki Modeli) moleküler düzeyde

* Klasik Koşullama: Nötr (tepkie etki etmeyen) bir uyarının zaman içinde, bağlantı ilkesiyle, tepkiye etki eden bir uyarana haline dönüştüğü öğrenme modelidir.

** Operant Koşullama: Bir davranışın sonuçlarının, o davranışın tekrar edilme olasılığını belirlediği öğrenme modelidir. Sonuçlar, davranışı artırdığı veya azalttığı için olumlu, olumsuz ya da ceza pekiştiricileri olarak adlanır.

³⁴ Raymond E. Fancher, *Pioneers of Psychology*, Third Edition, New York, W. W. Norton, 1996, pp. 1-33.

³⁵ Ludy T. Benjamin, Jr., *A History of Psychology: Original Sources and Contemporary Research*, New York, McGraw-Hill, 1988, pp. 233-269.

³⁶ Robert M. Yerkes ve Sergius Morgulis, "The Method of Pawlow in Animal Psychology", *the Psychological Bulletin*, vol. 6, 1909, pp. 257-273.

³⁷ John B. Watson, "Psychology as the Behaviorist Views It", *Psychological Review*, vol. 20, 1913, pp. 158-177.

çalışıldığı bir alan olarak tanımlamıştır. Davranışçı yaklaşımın bu ortak tanımında zihnin dışarıda tutulma nedeni, uzay ya da zamanda gözlemlenemez olayları içermesidir.

Galileo ve Newton'un mekanistik fizik yaklaşımı; XIX. yüzyılın son çeyreğinde psikolojiyi felsefeden ayrı bir alan olarak tanımlayan yapısalcı ekolden, psikolojiden "bilinci sonsuza dek çekip aldığı" eleştirilerine hedef oluşturan davranışçı kurama dek uzanan bir süreçte, insan doğasına ilişkin mekanistik, indirgemeci, kuralcı ve kestirime dönük psikoloji yaklaşımlarının gelişimine hız vermiştir. Ancak, Einstein'ın rölativite kuramıyla birlikte mekanistik fizik anlayışı bir yana bırakıldığı gibi, Galileo'nin tümüyle nesnellik öngören yaklaşımından ve gözlemcinin dış dünyadan bütünüyle ayrılmasından da vazgeçilmiştir. Günümüz fizik anlayışı, son analiz aşamasında nesnel olduğunu kabul edilen bilginin aslında öznel yani gözlemciye bağlı olduğu inancıyla karakterizedir. O halde, Berkeley'nin 200 yıl kadar önce önerdiği üzere "bütün bilgiler öznel kaynaklıdır çünkü algılayıcının doğasına bağlıdır" denilebilir³⁸.

Yarım yüzyıl boyu fiziğin kendisine sunduğu çizgide başarıyla duran davranışçılık, yukarıda ifade edilen gelişmeler ışığında *zeitgeist*a cevap verir olmuş ve hatta biçim değiştirmeye, bir diğer ifadeyle, zihinsel süreçleri yeniden bünyesine almaya başlamıştır. Davranışçı ekolün yaşadığı "bilişsel devrim", bir diğer ifadeyle, öğrenme kuramlarının geçirdiği önemli revizyonlar, formal olarak 1960'larda başlamakla birlikte, ilk işaretleri davranışçılığın şiddetli savunucularından Guthrie'nin 1930'lardaki çalışmalarından gelir³⁹. Guthrie, son dönem yayınlarında, ne uyarıların fiziksel kavramlara ne de açık tepkilerin uzaydaki fiziksel hareketlere indirgenemeyeceğini savunur. Ona göre, uyarılar psikolojinin bağ kurduğu algısal ve bilişsel kavramlarla anlatılmalı ve uyarı, tepki veren organizma için bir anlam taşımalıdır. Bu anlam, zihinsel ve bilinçli bir işlem içerdiğine göre katı davranışçı terimlerle açıklanamaz.

³⁸ Duane P. Schultz ve Sydney Ellen Schultz, *A History of Modern Psychology*, Fifth Edition, London, Harcourt Bracc Jovanovich Collage Publishers, 1992, p. 517-520.

³⁹ *Ibid.*

Bilişsel süreçlerin davranışçı gelenekle entegrasyonu konusunda ilk ipuçlarını veren Gutrie'nin önermeleri, 1960'ların başlarında, Bandura'nın⁴⁰ "sosyal öğrenme kuramı"ndan (model alma/gözlemsel öğrenme) hız alan sosyo-davranışçılık modeliyle birlikte, gerçek bir "bilişsel devrim"e dönüşür. Bandura, sosyal öğrenme kuramı çerçevesinde, takviyenin doğrudan tecrübe edilmediği durumlarda da davranışların öğrenilebileceğini yani vekil takviye* veya vekil ceza** yoluyla başkalarının davranışlarını gözlemleyerek öğrenmenin meydana gelebileceğini varsayar. Ayrıca, inançlar, beklentiler ve talimatlar gibi aracı bilişsel süreçlerin dış pekiştirme sistemleri üzerinde taşıdığı etkiye verdiği önem, modelinin özgül bilişsel örnekleridir. Bandura'nın yaklaşımında, bilişsel süreçlerin ne kadar güçlü ve Skinner'dan ne kadar farklı olduğu açıktır. Bu farklılığın çarpıcı bir örneği olarak ele alınacak olursa, Skinner'e⁴¹ göre, gerçek bir sistem içinde sunulan takviyeyi kontrol eden kişi koşullanan davranışı da kontrol eder, ancak, Bandura'ya göre, takviye düşünsel bir sistem içinde gerçekleştiğinden, yalnızca toplumdaki modelleri kontrol eden kişi davranışı kontrol edebilir.

Bandura⁴², sosyal öğrenme kuramının yanı sıra, "öz-yeterlik" (self-efficacy) ve "öz-kontrol" (self-control) modellerini de literatüre kazandırmıştır. Öz-yeterlik modeli, bütün istemli davranış değişimlerinin kişinin bu değişimleri başarabilme inancıyla ilgili olduğunu varsayar. Öz-kontrol modeli ise bilişsel yapılarla yakından ilgili olan kendini gözleme (self-observation), kendini değerlendirme (self-evaluation) ve kendini takviye etme (self-reinforcement) basamaklarının davranış değişimindeki önemini vurgular.

* Vekil Takviye: Bir modelin davranışı neticesinde gözlemlenen pekiştirme miktarının, aynı davranışın gözlemlenirken ortaya çıkma olasılığını yükseltmesidir.

** Vekil Ceza: Bir modelin davranışı neticesinde gözlemlenen ceza miktarının, aynı davranışın gözlemlenirken ortaya çıkma olasılığını azaltmasıdır.

⁴⁰ Elizabeth A. Robinson ve Neil S. Jacobson, "Social Learning Theory and Family Psychopathology: A Kantian Model in Behaviorism", *Family Interaction and Psychopathology: Theories, Methods and Findings*, Ed. by T. Jacob, New York, Plenum Press, 1987, pp. 117-162.

⁴¹ Burrhus Frederick Skinner, "Superstition in the Pigeon", *Journal of Experimental Psychology*, vol. 38, 1948, pp. 168-172.

⁴² Keith Hawton et al., "The Development and Principles of Cognitive-Behavioral Treatments", *Cognitive Behavior Therapy for Psychiatric Problems: A Practical Guide*, Ed. by Keith Hawton et al., Oxford, Oxford University Press, 1999, p. 10.

Bandura'nın yaklaşımı⁴³, davranış sorunları olan kimselerin istenen davranışları gösteren modelleri izlemek suretiyle davranış değişikliklerini edinebileceklerini varsayan davranış terapilerinin gelişiminde önemli bir yer tutar. Özellikle maruz bırakma terapileriyle entegre olarak kullanılan model öğrenme; başatme deneyimlerini zenginleştirme, sözel teşvik ve fizyolojik tepkilere dair bilgilendirme gibi tekniklerle kişinin öz-yeterlik algılarını güçlendirmekte, böylelikle, yeni davranışlar edinme, fobi düzeyine varan korku tepkilerini ketleme ya da kişisel repertuarda varolan olumlu davranışları kolaylaştırma ve arttırma sürecinde kişiye zengin bir öğrenme koşulu yaratmaktadır. Görüldüğü üzere, tedavi modelinin temel varsayımı, bilişsel değişimin davranışsal değişime yol açacağı şeklinde özetlenebilir.

Davranışçı geleneğin bilişsel devrim yaşamasında Bandura'nın rolü ne kadar önemliyse, korku ve kaçınma davranışlarını açıklayan iki faktör kuramında klasik ve edimsel koşullanmayı birarada kullanan Mowrer'in⁴⁴ davranış terapilerine getirdiği evrim de o kadar kritiktir. Mowrer, iki faktör kuramında, belirli bir uyarana duyulan korkunun klasik koşullanma ile kazanıldığını ve aversiv bir uyarana olan korkudan koşullu uyarandan kaçınmak suretiyle kurtulmanın mümkün olduğunu belirtir. Solomon ve Wynne'e⁴⁵ göre, aversiv uyarana olan koşullanma ne kadar şiddetliyse koşullu uyarana verilen kaçınma tepkileri de o derecede sönmeye dirençli olacaktır. O halde, zararsız bir uyarandan kaçınma tepkisi önceki koşullanma ortadan kalktıktan çok sonra bile sürebilir. Bu ilişkiyi anlama noktasında Mowrer⁴⁶, kuramını yeniden yapılandırarak, öğrenme sürecinde korkunun "birincil güdücü" etken olduğu fikriden, "emniyet sinyali" uyandıran yani bilişsel bir kavram olarak "ümit"i motive eden bir güç

⁴³ Berna Paker ve Feride Yıldırım Güneri, **Temel Öğrenme Kuramları**, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, 3D Danışmanlık, 1999, s. 19-20.

⁴⁴ İ. Alçı Arık, **Öğrenme Psikolojisine Giriş**, İstanbul, Dcr Yayınları, 1995, s. 374-375.

⁴⁵ R. L. Solomon ve L. C. Wynne, "Traumatic Avoidance Learning: The Principles of Anxiety Conservation and Partial Irreversibility", **Psychological Review**, vol. 61, 1954, pp. 353-385, İçinde Keith Hawton et al., "The Development and Principles of Cognitive-Behavioral Treatments", **Cognitive Behavior Therapy for Psychiatric Problems: A Practical Guide**, Ed. by Keith Hawton et al., Oxford, Oxford University Press, 1999, pp. 2-3.

⁴⁶ O. H. Mowrer, **Learning Theory and Behavior**, New York, Wiley, 1960, İçinde Güliz Elal, **Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış**, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 16-17.

olduğu görüşüne geçmiştir. Böylelikle, iki tip ikincil uyarıcı olduğu varsayımını geliştirir: 1) Korku, bir tehlike sinyalinin verilmesiyle başlar ve o sinyalin bitmesiyle azalır; 2) Korku, herhangi aversiv koşulsuz uyarıcı ile oluşur ve o aversiv uyarıcının bittiği sinyali veren başka bir uyarıcının başlaması ile azalır. Bu tanımlamaya göre, emniyet sinyali, korku yaratan deneyimin bitişiyle eşleştiğinden ikincil pekiştirici görevi görür. Mowrer'ın bu yaklaşımı, özellikle fobik davranışların ve obsesif-kompulsif bozukluğun yapısını anlamada yol göstericidir. Ancak, öznel bir yorumla, korkudan kaçınmayı sağlayan bu davranışların kendileri de bir süre sonra emniyet sinyallerini uyandırmaya yetmeyebilmekte ve hatta, aversiv koşulsuz uyarının varlığında gelişen temel koşullanmada olduğu üzere kendileri de birer korku koşullanması haline alabilmekte ve bu koşullanmalara uygun yeni emniyet sinyallerinin oluşturulabilmesi için sürekli çeşitlenen bir problem davranışlar listesi ortaya çıkabilmektedir.

Bilişsel-davranışçı terapilerin entegrasyon sürecinde ele alınacak olan bir başka ilginç kuram, Seligman'ın^{47 48} “doğuştan hazırlanmışlık” hipotezidir. Bu hipoteze göre, canlılar evrim sürecinde hayati tehdit oluşturan uyarlardan korkmaya türe özgü bir biyolojik “hazırlanmışlık” taşırlar yani yatkın oldukları koşullanmaların sınırları doğuştan belirlidir. Canlılar, böylelikle, türlerinin evrimsel yatkınlığına bağlı olarak, kimi koşullanmaları çok kolay edinirken, kimilerini ya çok zor ya da hiç edinememezler. Bu bakış açısı, klasik ve operant koşullanmanın arbitrer olma (gelişigüzel iki olayın birbirine bağlanma) şartını adeta yeniden formüle eder. Nitekim, pek çok deney koşulunda tecrübe edildiği üzere, mesela, kedilere kafesten kaçmaları için yalanma davranışı, kuşlara yem yemeleri için kanat çırpmaları, köpeklere gıda alabilmeleri için esnemeleri öğretilmemektedir. O halde, evrimsel süreç içinde farklı ihtiyaçlara cevap vermek üzere gelişen bir takım davranışlar (yukarıdaki örnekler için yalanma, uçma ve esneme davranışları), kaçma davranışı gerektiren situasyonlar için fazlaca bir anlam taşımayabilir. Evrimsel sürecin önemi, insanlardaki fobik davranışlar ele alındığında da ortaya çıkacaktır. Zira, fobik davranış grupları incelenecek olursa, fobilerin sıklıkla evrimsel açıdan tehlike oluşturan uyaranlar üzerine yapılandığı

⁴⁷ Martin E.P. Seligman, “Phobias and Preparedness”, *Behavior Therapy*, 2, 1971, pp. 307-320.

⁴⁸ İ. Alev Arık, *Öğrenme Psikolojisine Giriş*, İstanbul, Der Yayınları, 1995, s. 105-111.

görülür. İnsanlar, genel olarak, yılan, örümcek, köpek, asansör gibi nesne ve durumlara karşı yaygın bir fobik tutum geliştirirken, çiçek, telefon, koyun gibi nesnelere için bu tür korkular yaşamamaktadır. Hatta, elektrik prizi, soba gibi günlük yaşam içinde sıklıkla karşılaştıkları ve travmatik deneyim yaşama olasılıklarının yüksek olduğu objeler için duydukları korku, günlük yaşam içinde sınırlı olasılıklar dahilinde karşılaştıkları veya hiç karşılaşmadıkları yılan, örümcek gibi nesnelere için geliştirdikleri korkuya kıyasla, çok daha mantıklı bir nitelik taşımakta, genellikle, fobi düzeyine ulaşmamaktadır. O halde, "hazırlanmışlık hipotezi" çerçevesinde, fobilerin neden daha kolay öğrenildiğini, sönmeye karşı niçin daha dirençli olduğunu ve nasıl bir mantık dışı işleyiş gösterdiğini anlamak mümkündür⁴⁹.

Buraya kadar ifade bulan yaklaşımlardan da anlaşıldığı üzere, davranış bozukluklarının tabiatını anlama ve etkin tedavi yöntemleri geliştirme yolunda bilişsel açıklama ve müdahaleleri kapsamlı bir şekilde bünyesine katan davranış terapileri, bilişsel-davranışçı modellerin entegrasyonuna dönük bu süreçle birlikte, çok daha zengin bir kuramsal ve uygulamalı zemine kavuşur. Bu zemindeki önemli katkılardan biri de, Eysenck'in^{50 51 52} "kuluçkalanma hipotezi"dir. Hipotez, Eysenck'in fobilerin klasik koşullanma yoluyla edinildiğini varsayan paradigmaya getirdiği üç temel eleştiriden hız alır: 1) Klasik modele göre fobiler, bazı obje ve situasyonların şiddetli travmatik ve acı verici deneyimlerle asosiyeye olması sonucunda oluşur. Ancak, bu tanıma gelen ilk eleştiri, klinik ortamda karşılaşılan vakalarda, fobik reaksiyonu başlatan olayların genellikle travmatik boyutta yaşanmadığı ve bunun bir delili olarak da, derhal kuvvetli bir koşullanma tepkisi üretmediğidir. Bu tepki yerine, daha çok, koşullu uyaran tarafından tetiklenen anksiyete de sinsi bir artış meydana gelir. Bu artış yıllara yayılabilir, çok uzun bir zaman sonra klinik anksiyeteye dönüşebilir; 2) Klasik

⁴⁹ Stanley J. Rachman, *Fear and Courage*, San Francisco, Frecman, 1978, İçinde Güliz Elal, *Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış*, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 15-16.

⁵⁰ Hans J. Eysenck, "A Theory of the Incubation of Anxiety/Fear Responses", *Behaviour Research and Therapy*, vol. 6, 1968, pp. 309-321.

⁵¹ Jan Ehrenwald (Ed.), *The History of Psychotherapy*, London, Jason Aranson, 1991, pp. 446-451.

⁵² Sevda Bulduk, "Klinik Korkunun Yerleşmesinde İnkubasyonun Rolü", *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*, vol. 21, 1999, s. 65-73.

koşullanmaya göre takviye almayan bir davranış zaman içinde sönmeye uğradığına göre, uzun süreli bir nevrozun gelişimi de imkansız olmalıdır. İşte modele gelen ikinci eleştiri bu noktada temellenir. Zira, fobik reaksiyon geliştiren kimseler, muhtemelen sık bir şekilde koşulsuz uyaran varlığında koşullu uyararla yüzleşmektedir. Bu durumda, koşullu tepkinin tedricen sönmesi beklenir. Ancak, fobik tepkiler sönme sürecine karşı dirençlidir; 3) Fobilerde gözlenen koşullu tepkinin koşulsuz tepkiden çok daha güçlü olma özelliğini klasik koşullanma ilkeleriyle açıklayabilmemenin bir yolu yoktur. Eysenck'in de belirttiği üzere, fobik nörozların gelişiminde "başlatıcı koşullanma deneyimi", klasik koşullanma ilkelerine uygun olarak, sıklıkla daha zayıf koşullu ve koşulsuz tepkilere yol açar. Ancak, koşullu tepki zamanla davranış bozukluğuna dönüşecek kadar şiddetlenebilir. Fobik reaksiyonlar için bunun anlamı, koşullu tepkinin koşulsuz tepkiden çok daha şiddetli olmasıdır. Tüm eleştirilerin ortak noktası, koşullu tepkinin zaman içinde geliştiğine işaret etmeleridir. O halde, Eysenck'e göre, koşullu uyarıcıya maruz kalma ile koşullu tepkinin gücü arasında kritik bir ilişki vardır. Eğer koşullu uyarıcıyla temas kısa süreli ve koşullu tepki (korku) güçlüyse, korku güçlenir ya da kuluçkalanır. Belki de, Beck'in modelinde bilişsel şemaların uzun süre hareketsiz kalabileceği varsayımına ışık tutabilecek yaklaşımlardan biri olarak kuluçkalanma hipotezi, klasik koşullanma ve buna dayalı davranışçı tedavi prosedürlerinin içerik kazanmasında önemli adımlardan biri olmuştur.

Davranışçı kuramın bilişsel modelle bileşme sürecindeki dönüm noktalarından biri de Lang⁵³ ⁵⁴ tarafından öne sürülen "üç sistem modeli"dir. Bu modele göre, psikolojik sorunlar üç tepki sistemi etrafında kolaylıkla anlaşılabilir: 1) Davranışsal (kaçma/kaçınma gibi motor davranışlar, mimik ve jestler ile beden postürlerinde değişimler v.b.), 2) Bilişsel/duygusal (geniş anlamda uyarıcıların algılanması ve yorum-

⁵³ Stanley J. Rachman ve R. Hodgson, "Synchrony and Desynchrony In Fear and Avoidance", *Behaviour Research and Therapy*, vol. 12, 1974, 311-318, içinde Keith Hawton et al., "The Development and Principles of Cognitive-Behavioral Treatments", *Cognitive Behavior Therapy for Psychiatric Problems: A Practical Guide*, Ed. by Keith Hawton et al., Oxford, Oxford University Press, 1999, pp. 8-10.

⁵⁴ Güliz Eral, *Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış*, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 18-20.

lanması sürecinde gelişen anksiyete, korku ve panik ifadeleri ve bunlarla ilgili tasalar, obsesyonlar, konsantrasyon bozuklukları v.b.), 3) Fizyolojik (artan sempatik sinir sistemi faaliyetleri sonucu ortaya çıkan kalp atım sayısı, nefes alma, terleme, kas tonusu gibi fizyolojik tepkilerde artışlar). Bu üç sistem birbirine bağlı olmakla birlikte, aynı zamanda, aynı şekilde ve hatta aynı yönde değişmek zorunda değildir. Bu nedenle, aynı kişide birbirlerinden özerk olarak ölçüldüklerinde düşük korelasyon gösterebilirler (sistemler arası uyumsuzluk - discordance) veya terapi sonunda kişinin anksiyete düzeyindeki azalma üç sistemde de farklı bulgularla ortaya çıkabilir (sistemler arası ahenksizlik - desynchrony). Farklı sistemler arasındaki bu ilişki çeşitliliği, bir başka ifadeyle, psikolojik sorunların tek bir sistem yerine çoklu sistemlerden doğru ele alınması, tedavi sonucunda genel “iyileşme” terimleri yerine daha yapılandırılmış ve uygun nitelikteki değerlendirmeleri yani somut ve özgül ölçeklerin kullanımını teşvik ettiği gibi, farklı semptom gruplarının tanımlanabilmesine de zemin hazırlamıştır. Böylelikle, hangi tedavinin hangi özgül sonuçlara götürdüğü açıklık kazanmıştır. Mesela, rahatlama egzersizlerinin kullanıldığı bir problemde öncelikli olarak davranışsal ya da bilişsel süreçlerden ziyade fizyolojik boyutun etkilenmesi beklenir. Buradan da anlaşılacağı üzere, üç sistem modeli, terapi prosedürlerini kişinin sorunlarının ağırlıklı olduğu sistem yönünde uyarılma imkanı da sağlamıştır.

Lang’in göreceli olarak birbirinden bağımsız olan tepki sistemleri önermesi, davranışçı yaklaşım çerçevesinde kullanılan bilişsel kavramların kapsamını daha da genişletmiştir. Öğrenme kuramlarındaki bu gelişmelerden hız alan muhtemelen tümüyle bilişsel nitelikteki ilk terapi modeli, Meichenbaum’un⁵⁵ ⁵⁶ “öz-talimat eğitimi”dir (self-instructional). Öz-kontrol stratejilerini geliştirme, stresli durumlarla başetme becerileri kazandırma ve öğrenilmiş çaresizlik tepkilerinin yerini alabilecek öğrenilmiş beceri kaynaklarını arttırma amaçlarını taşıyan model, uyumsuz ve üzücü düşünceler yerine uyumlu bir öz-konuşma (self-talk) ile kişinin kendine vereceği

⁵⁵ Donald H. Meichenbaum, *Cognitive-Behavior Modification*, New York, Plenum Press, 1977.

⁵⁶ Berna Paker, *Temel Bilişsel-Davranışçı Terapi Modelleri: Ellis, Lazarus ve Meichenbaum*, Yayınlanmamış Seminer Notları, İstanbul, 3D Danışmanlık, 1999, s. 16-19..

talimatların davranış değişimini sağlamada esas olduğu varsayımı üzerine yapılmıştır.

Bu gelişmeler ışığında, davranışçı terapinin 1980'lerden bu yana konumuna incelenecek olursa⁵⁷, radikal davranışçı olanlar dışındaki pek çok davranışçı psikoloğun bilişsel etkenlerin davranışlar üzerindeki rolünü gerek kuram gerekse uygulama alanlarında benimsemiş olduğu görülür. Rescorla, Wagner, Dickinson, McKintosh gibi araştırmacıların ileri öğrenme modelleriyle birlikte, hayvan koşullanma modellerinin düşünülenden çok daha karmaşık olduğu farkedilmiş ve koşullanmalarda neyin öğrenildiği sorusu ile ilkelerinin neler olduğu problemi büyük ölçüde bilgi işleme süreçleriyle ilişkilendirilmeye başlanmıştır. Bu ilişkilendirmenin insan için çok daha karmaşık bir yapı sergilediği göz önüne alınacak olursa, salt davranışsal öğeler üzerinden yapılan müdahalelerin kısıtlılığı da kendiliğinden ortaya çıkacaktır. Bu kısıtlılığa gelen en önemli yanıt, Meichenbaum'un öz-talimat eğitimi modeline kıyasla çok daha sofistike bir nitelik gösteren ve bu nedenle de, bilişsel-davranışçı modellerin entegrasyonunda dönüm noktası sayılan Beck'in⁵⁸ "bilişsel terapi"si (BT) ile Ellis'in⁵⁹ "rasyonel emotif davranışçı terapi"sidir (REDT). İki terapi yaklaşımı arasında oldukça önemli benzerlikler bulunmasına rağmen, ayırım noktalarındaki zenginlik de bir o kadar dikkat çekicidir⁶⁰. Ancak, bu çalışmanın rasyoneli bilişsel modele dayalı olduğundan, REDT'nin kapsamlı kuramsal zemini ve uygulama yapısı burada ele alınmayacaktır.

Beck'in bilişsel modeli, danışanın sorununu bilişsel, duygusal ve davranışsal bir bütünlük içinde anlamaya çalışan ve hatalı düşünce örüntülerine sistematik olarak müdahale etmek suretiyle bu sitemlerin ya tümünde ya da bir kısmında değişimler

⁵⁷ Güliz Elal, *Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış*, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 21-23.

⁵⁸ Aaron T. Beck et al., *Cognitive Therapy of Depression*, New York, The Guilford Press, 1978.

⁵⁹ Albert Ellis, *Humanistic Psychotherapy*, Ed. by Edward Sagarin, New York, McGraw-Hill, 1974.

⁶⁰ Gül Çörüş, "Rasyonel Emotif ve Bilişsel Davranışçı Terapiler: Kuramdan Uygulamaya Uzanan Çizgide Farklar", *Tecrübi Psikoloji Çalışmaları*, vol. 21, 1999, s. 41-49.

hedefleyen tedavi odaklı klinik bir yaklaşımdır⁶¹. Başlangıç dönemlerinde depresyon tedavisinde kullanılan modelin dayandığı araştırmalar⁶², bir işteki başarı ya da başarısızlığın benlik değeri (self-worth) üzerindeki etkilerine odaklanmış; başarının benlik değerini yükselttiğini ve sonraki performansı olumlu etkilediğini ve bu etkilerin normallerde depresiflerden daha belirgin olduğunu ortaya koymuştur. Bu bulgular, başlarda düşünülen depresif kişilerin başarılı olmaya karşı olumsuz tepki verecekleri beklentisi yerine, tersi bir şekilde, depresif kimselerin de normal kişiler gibi başarılı olmayı istedikleri, ancak, başarısızlık deneyimlerine katlanabilmek için kendileri hakkındaki bakış açılarını değiştirdikleri varsayımını gündeme getirmiştir. Bu varsayım, insanların duygu ve davranışlarının temel olarak olaylara bakış açılarından, yorum ve düşüncelerinden etkilendiği prensibini yapılandırarak terapinin kuramsal rasyonelini oluşturmuştur⁶³. Bu rasyonel, depresyonun gelişim sürecine uygulandığı takdirde, depresif kişinin olumsuz düşünme biçiminin neden yalnızca bir semptom olmadığını ve aynı zamanda depresyonu sürdüren bir etken rolü üstlendiğini de rahatlıkla açıklayabilir. O halde, depresyon, kişinin kendi olumsuz düşüncelerini belirleme ve değiştirme süreçlerine yardım edilerek tedavi edilebilir.

Beck⁶⁴ ⁶⁵, depreyondaki olumsuz düşünme tarzının çocukluk dönemi ve sonrasında edinilen deneyimlerle gelişen katı, ekstrem, değişmeye dirençli, üretkenliği bozucu nitelikteki “işlevsel olmayan varsayımlara” (dysfunctional assumptions/dysfunctional attitudes) dayandığını ileri sürer. Bu varsayımlar, kişiyi kritik olaylar karşısında fazlasıyla duyarlı kılar. Örneğin, “değerli biri olmak için başarılı olmalıyım” varsayımı bir dereceye kadar kişiyi olumlu yönde motive edebilir. Ancak, bir sınavda

⁶¹ Aaron T. Beck ve Marjorie E. Weishaar, “Cognitive Therapy”, *Current Psychotherapies*, Ed. by Raymond J. Corsini ve Danny Wedding, Fourth Edition, Itasca, Illinois, F. E. Peacock Publishers, 1989, pp. 285-320.

⁶² Güliz Elal, *Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış*, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 29-34.

⁶³ Aaron T. Beck ve Marjorie E. Weishaar, “Cognitive Therapy”, *Current Psychotherapies*, Ed. by Raymond J. Corsini ve Danny Wedding, Fourth Edition, Itasca, Illinois, F. E. Peacock Publishers, 1989, p. 285.

⁶⁴ Mclanic J. V. Fennell, “Depression”, *Cognitive Behavior Therapy for Psychiatric Problems: A Practical Guide*, Ed. by Keith Hawton et al., Oxford, Oxford University Press, 1999, p. 168-173.

⁶⁵ Stirling Moorcy, “Cognitive Therapy”, *Individual Therapy: A Handbook*, Ed. by Windy Dryden, Philadelphia, Milton Keynes, 1992, pp. 226-233.

başarısız olma ya da işini kaybetme gibi önemli yitim hallerinde birden canlanarak, “değersizim” ya da “kişi olarak berbat biriyim” tarzındaki “olumsuz otomatik düşünceleri” (negative automatic thoughts) tetikleyebilirler. Nahoş duygularla bağlı olan ve üzerinde herhangi bir mantık sorgusu yapılmaksızın hızla devreye giren bu olumsuz otomatik düşünceler duygu durumu düşürerek, başka olumsuz otomatik düşüncelerin ortaya çıkma olasılığını güçlendirir. Böylelikle, depresyonu sürdüren kısır döngünün tüm koşulları oluşmuş olur.

Beck⁶⁶ ⁶⁷, depresyonun psikolojik alt yapısında rol oynayan bilişsel yapılarla ilişkin üç temel kavram önerir: 1) bilişsel üçgen (cognitive triad), 2) bilişsel şemalar (conitive schemata) ve 3) bilişsel hatalar (cognitive errors) veya hatalı bilgi işleme (faulty information proessing). Depresyondaki kişinin “bilişsel çarpıklıkları” (conitive distortions) yaşamının her alanına yayılarak, kişinin kendisini, o anki deneyimini ve geleceğini olumsuz gördüğü bilişsel üçgeni oluşturur. Bilişsel şemalar ise karşılaşılan bilgi ve yaşantıları ayrıştırma, kodlama ve değerlendirme işlemlerinde kullanılan dikkat, bellek ve düşünme proseslerinin organize edildiği üniteler olarak tanımlanabilir. Kişinin sahip olduğu şemalar, değişik deneyimleri nasıl yapılandırdığı ve onlara ne tür tepkiler verdiğini belirler. O halde, çocukluk deneyimleri ve geçmiş yaşantıların depreyona yatkın şemaların oluşumunda üstlendiği rol yadsınamaz. Bir başka ifadeyle, bilişsel şemalar olumsuz bilişsel üçgeni içerecek olursa, kişi depresyona daha yatkın hale gelecektir. İşlevsel olmayan bilişsel şemaların varlıklarını koruyabilmelerindeki en önemli etken, karşıt veriler olmasına rağmen, kişinin olumsuz düşüncelerinin geçerli olduğuna kendini inandırma sürecinde rol oynayan sistematik bilişsel hatalardır. Bu mantık hatalarının başlıcaları, keyfi çıkarsama, seçici algılama, aşırı genelleme, abartma ve/veya küçümseme, kişiselleştirme ve hep-hiç tarzı düşünme olarak sayılabilir.

⁶⁶ Güliz Elal, *Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış*, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 29-34.

⁶⁷ Aaron T. Beck et al., *Cognitive Therapy of Depression*, New York, The Guilford Press, 1978, pp. 1-34.

Bu bağlamda, son olarak, yukarıda belirtilen bilişsel yapıların gelişiminde rol oynayan ve etkileri bu araştırmanın ana problemlerinde ele alınacak olan işlevsel olmayan inançların oluşumu gözden geçirilecektir. Modele göre kişinin inançları basamaklar halinde yapılırlar^{68 69}. En temelde, çocukluk ve ergenlik dönemlerinde gelişen, genellikle kişinin kendisine dahi nadiren ifade ettiği, zihinsel farkındalığın uzağında bir yerlerde bulunan evrensel, katı ve aşırı genellenmiş nitelikteki “esas inançlar” (core beliefs) yer alır (örn. “herkes tarafından sevimliyim”). Bu inançlar, kişilerin kendileri ve dünya ile ilişkileri hakkındaki sözsüz inançlar (tacit beliefs) olarak da tanımlanabilir. Esas inançların etkisiyle oluşan tutumlar, varsayımlar ve kurallar “orta inançları” (örn. “beni hiç kimse sevmiyor”) oluşturur. En yüzeydeki inançlar ise emosyonel, davranışsal ve fizyolojik tepkilere yol açan “otomatik düşünceler”i kapsar.

Buraya kadar temel unsurlarıyla özetlenen Beck’in bilişsel modelinin bu çalışmanın temel problemi olan öz-değer kavramı ile bağımlı inceleyebilmek için erken dönem öğrenme yaşantılarına ve bu yaşantıların yukarıda kısaca ifade edilen bilişsel yapılarla olan ilişkilerine dönmek gerekir^{70 71}. Kişi yaşamının ilk yıllarında kendisi ve çevresi hakkında bazıları gerçeğe yüksek uygunluk gösteren ancak bazıları da gerçek dışı nitelikler taşıyan farklı kavram ve tutumlar geliştirir. Bu kavram ve tutumların muhtemelen en önemlisi, erken yaşlardan itibaren çevreyle kurulan ilişkiler aracılığıyla gelişen “kendilik kavramı”dır (self-concept). Olumlu ya da olumsuz kendilik kavramlarının çekirdekleri, bireyin öz-değer yönünü belirler. Olumlu kendilik kavramları harekete geçirildiğinde, kişi kendisini istenen biri olarak görür ve öz-değeri yükselirken, olumsuz kendilik kavramları aktive edildiğinde, öz-değeri azalır. Bu süreç, bilişsel üçgenin kişinin kendisiyle ilgili olumsuz düşüncelerini içeren örüntüsünde

⁶⁸ Michael J. Scott ve Windy Dryden, “The Cognitive-Behavioral Paradigm”, *Handbook of Counseling Psychology*, Ed. by Richard Woolfe ve Windy Dryden, London, Sage Publications, 1996, pp. 156-158.

⁶⁹ Güliz Elal, *Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış*, Yayınlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999, s. 33-34.

⁷⁰ Güler Aytar, *Depresyondaki Düşünce Bozukluklarının Bilişsel Kuram Açısından İncelenmesi*, Yayınlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri AD, 1987, s. 19-26.

⁷¹ Aaron T. Beck et al., *Cognitive Therapy of Depression*, New York, The Guilford Press, 1978, pp. 1-34, 266-268.

rahatlıkla izlenebilir. Zira, bilişsel üçgene göre, kişinin kendisini olumsuz olarak görmesi, kusurlu ve yetersiz olduğu düşüncelerine bağlıdır. Kişi hoş olmayan yaşantılarını kendi fiziksel, ruhsal ve moral kusurlarına atfeder. Bu yüzden kendini eleştirmeye yatkındır ve öz-değeri düşüktür. Buna paralel olarak, deneyimlerini ve geleceğini değerlendirmede de olumsuz bir bakış açısı geliştirir ve böylece, bilişsel üçgenin olumsuz formasyonu tamamlanmış olur. Görüldüğü üzere, bu formasyonda rol oynayan bilişsel çarpıtmalar, düşük öz-değer, yoksunluk düşünceleri, kendini eleştirme, kendini suçlama ve hatta intihar düşünceleri etrafında yapılanmaktadır. Depresif kişi kendilikle ilgili değerini gerçekte uyuşmayan bir şekilde ve oranda dış etkenlere bağlı kılar. Kendilik kabulünün ve kendilik değerinin yalnızca diğerlerinin sevgisi ve onayı ile elde edilebileceğine inanır. Bu nedenle, önemli bulunduğu diğer kimselerle ilişkilerinde, varsaydığı koşulları yaşantılayamayacak olursa, kendini gerçekçi olmayan bir şekilde aşağı ve değersiz bir varlık olarak görür, öz-değeri azalır, buna bağlı olarak da kendini eleştirme ve suçlama eğilimi artar. Bu bilişsel temalar, bilişsel şemaların içeriğini oluşturur ve kişinin yaşamındaki olumlu öğelere rağmen, ona sıkıntı veren ve hatta onu değersizleştiren tutumları neden koruduğunu da açıklayabilir. Depresif şemalar bir defa kurulduğunda, şema kavramının tutarlı ve dengeli olma vasıflarından hareketle, kişi artık benzer olaylar karşısında belirli tutarlılıktaki depresif tepkileri verecektir. Bu tepkiler, sistematik bilişsel hataların sağladığı takviye ile adeta kendi kendini pekiştireceğinden sönmeye karşı da güçlü bir direnç oluşacaktır. O halde, olumsuz bilişsel üçgen, bilişsel şemalar ve sistematik bilişsel hatalar düşük öz-değeri bünyesinde barındırdığı sürece, kişinin depresyona yatkınlığının da artması beklenebilir.

Bilişsel-davranışçı modellerin entegrasyon sürecinden anlaşılacağı üzere, öz-değer kavramı, genel olarak, neo-analitik okullarda olduğu üzere biyolojik itkeler ile sosyal çevre arasında bir dengeleyici ya da hümanistik kuramda varsayıldığı üzere kendini gerçekleştirme potansiyalinin ana dinamiği olmak yerine, çok daha rasyonel bir form kazanarak erken dönem yaşantıları ve deneyimlerden doğru edinilen bir öğrenme süreci şeklinde tanımlanmıştır. Bu tanım bir anlamda umut vericidir. Çünkü, şayet düşük öz-değer geçmiş yaşantıların getirdiği bir öğrenme ürünü ise, o halde, aksinin

öğrenilebilmesi de mümkündür. Ancak, bunun için öncelikle, kavramın içeriğinin ne olduğunu anlamanın yanı sıra kişinin yaşamı üzerindeki etkilerinin neler olabileceğini de bilmek gerekir. Bu ihtiyaçtan hareketle, çalışmanın bundan sonraki kısmında, öz-değerin Beck'in modelinde ileri sürülen işlevsel olmayan tutumlarla olan ilişkileri ve bu tutumların ailesel değişkenlerden biri olarak çift uyumu ile taşıdığı bağları, doğrudan ya da dolaylı olarak ele alan araştırma bulguları gözden geçirilecektir.

1.3. KONUyla İLGİLİ ARAŞTIRMALARIN GÖZDEN GEÇİRİLMESİ

Bilişsel terapi bünyesinde, her ne kadar disfonksiyonel varsayımların psikolojik rahatsızlıklar dışında normal kimselerde gösterdiği etkiler, terapi araştırmalarına kıyasla, daha sınırlı bir gelişim özelliği gösterse de; öz-değerin bir diğer bilişsel model olan rasyonel emotif davranışçı terapide normal kimseler için taşıdığı kritik anlam, irrasyonel inançlar ile düşük öz-değer ilişkisi üzerine yapılan çalışmalara hız kazandırdır. Zira, öz-değer, Ellis'in^{72 73 74 75} ısrarla belirttiği üzere, kişinin benliğini kabul sürecinde şartlı değerlendirmeler yapmasına ve bundan hareketle çeşitli psikolojik rahatsızlıklar geliştirmesine yol açan öz-yıkıcı (self-defeating) bir kavramdır. Nitekim, bu ilişki, konuyla ilgili aşağıda sunulan araştırma örneklerinde de açıklık kazanmaktadır.

Nielson ve diğerlerinin⁷⁶ yüksek okul öğrencileri (16-18 yaş) ile gerçekleştirdikleri bir çalışma, özellikle onaylanma ihtiyacı ve kaygı taşıyan alakalar ile ilgili irrasyonel inançların düşük öz-değer ile anlamlı bir ilişki gösterdiğini ortaya

⁷² Albert Ellis, "Showing People They Are Not Worthless Individuals", *The Art and Science of Psychotherapy*, vol. 1/2, 1965, pp. 74-77.

⁷³ Albert Ellis, *Is Objectivism a Religion?*, New York: Lyle Stuart, 1968, pp. 37-53.

⁷⁴ Albert Ellis, "Psychotherapy and the Value of a Human", *Value and Valuation: Axiological Studies in Honor of Robert S. Hartman*, Ed. by John William Davis, Knoxville, University of Tennessee Press, 1972.

⁷⁵ Albert Ellis, "RET Abolishes Most of the Human Ego", *Psychotherapy*, vol. 13, 1976, pp. 343-348.

⁷⁶ David M. Nielson et al., "An Attempt to Improve Self-Esteem by Modifying Specific Irrational Beliefs", *Journal of Cognitive Psychotherapy*, vol. 10/2, 1996, pp. 137-149.

koymuştur. Benzeri ilişki, Daly ve Burton⁷⁷ ile McLennan'ın⁷⁸ çalışmalarında da bulgulanmıştır. Üniversite öğrencileri ile çalışan Daly ve Burton, onaylanma ihtiyacı, yüksek öz-beklentileri, kaygı taşıyan alakalar ve problemden kaçınmanın düşük öz-değeri kestirimde önem taşıyan irrasyonel inançlar olduğunu göstermişlerdir. Öğrenci olan ve olmayan (18-56 yaş) deneklerle çalışan McLennan ise, düşük öz-değerin, onaylanma ihtiyacı, yüksek öz-beklentiler, frustrasyona tepkisellik, kaygı taşıyan alakalar, problemden kaçınma ve çaresizlik ile ilişkili olduğunu saptamıştır.

Görüldüğü üzere, düşük öz-değer değişkeni ile kişinin irrasyonel inançları arasında güçlü bir etkileşim vardır. Ancak, bu çalışmada ele alınan problemler çerçevesinde, öz-değerin ailesel uyum değişkeniyle de benzeri güçte bir ilişki göstermesi beklenmektedir. Nitekim, sonuçları aşağıda ele alınacak olan bir çok çalışma, ergenlik çağında veya daha küçük yaştaki katılımcıların öz-değer gelişimleri üzerinde etkin olan şu üç ailesel değişkene dikkat çeker: 1) ebeveynin çocuğuna gösterdiği ihtimam, 2) annenin öz-değeri ve 3) eşlerin evlilik tatmini. Öz-değer kavramının kuramsal gelişim aşamalarında da sıklıkla vurgulandığı üzere çocuğun ebeveyniyle kurduğu ilişkiler öz-değeri kritik bir şekilde etkiler. Ayrıca, ebeveyn ile kurulan bire bir bağın dışında, eşlerin birbiriyle, diğer bir ifadeyle, ilişkilerinin kalitesiyle ilgili tatminleri, çocuğun kendilik kavramı üzerinde önemli bir etki taşır.

İlişki kalitesinin azaldığı, tatminsizliğin ve ilişkiye dair memnuniyetsizliğin had safhaya tırmandığı bir durum olarak boşanma ya da ayrı yaşamada, çocuğun öz-değerinin olumsuz yönde etkilendiği bilinmektedir. Ancak, çatışmanın boşanma ya da ayrı yaşama ile sonlanmadığı ailelerde çocuğun öz-değerinin ne şekilde etkilendiği sorusu literatürde halen kısıtlı bir yanıt bulmuştur. Amato⁷⁹, bu soruya nispi bir açıklama getiren çalışmasında, evlilik içi çatışma ile ilkokul öğrencisi kız çocuklarının

⁷⁷ Micahael J. Daly ve Robert L. Burton, "Self-Esteem and Irrational Beliefs: An Explatory Investigation with Implications for Counseling", *Journal of Counseling Psychology*, vol. 30/3, 1983, pp. 361-366.

⁷⁸ James P. McLennan, "Irrational Beliefs in Relation to Self-Esteem and Depression", *Journal of Clinical Psychology*, vol. 43/1, 1987, pp. 89-91.

⁷⁹ Paul R. Amato, "Marital Conflict, the Parent-Child Relationship and Child Self-Esteem", *Journal of Applied Family and Child Studies*, vol. 35/3, 1986, pp. 403-410.

(8-9 yaş) öz-değeri arasında olumsuz bir ilişki olduğunu saptamıştır. Bu olumsuz bağ, adolesanlarda (15-16 yaş) zayıflamakla birlikte, etkisini tümüyle yitirmemiştir. Evlilik içi çatışmaya ilişkin olumsuz etkiler, çocukların hem anne hem de babayla ilişkilerinin bozuk olduğu durumlarda, en kuvvetli düzeye ulaşmıştır. Benzeri sonuç, Lasko ve diğerlerinin⁸⁰ çalışmasında da saptanmıştır. Çalışma bulgularına göre, anne ve babalarını çatışmalı ve üzgün olarak algılayan ergenler, normal gruba kıyasla, her iki ebeveyle de daha uzak bir ilişki ifade etmişler ve daha az sosyal desteğin varlığından söz etmişlerdir.

Long⁸¹ tarafından yapılan bir çalışmada, aile yapısının (anne-baba birarada ya da değil) ve anne-babanın anlaşmazlığının (biyolojik ebeveynin mutluluk düzeyi) üniversite birinci sınıftaki kız öğrencilerin öz-değerleri üzerindeki etkileri araştırılmıştır. Sonuçta, katılımcıların öz-değerlerinin ebeveynin mutluluğu ile anlamlı ilişki gösterdiği, ancak, aile yapısı ile ilişkili olmadığı saptanmıştır. Örneklem daha sonra 3 gruba (mutlu-birarada, mutsuz-birarada ve ayrılmış) bölünmüştür. Mutsuz-birarada olan grup, mutlu-birarada olan gruptan anlamlı derecede düşük öz-değer gösterirken, ayrılmış grup ikisi arasında yer almıştır. Çalışmanın sonuçlarına göre, anne-baba anlaşmazlığı, gencin öz-değerini belirleyen temel değişken olarak nitelenebilir. Nitekim, O'Brien ve diğerlerinin⁸² araştırmasında elde edilen bulgular, agresif aile çatışmasının çocuklarda düşük kendilik değerini yordamak için önemli bir değişken olabileceğini göstermiştir veya tersi bir ifadeyle, çocuklarına sıcak davranan ve ihtimam gösteren ebeveynlerin bu tutumlarının çocuklarında yüksek öz-değeri ve çiftler arasında ise düşük evlilik içi çatışmayı yordamak için kullanılabileceği de bulgulanmıştır⁸³.

⁸⁰ David S. Lasko, Tiffany M. Field, Ketty P. Gonzales, Jeff Harding, Regine Yando ve Debra Bendell, "Adolescent Depressed Mood and Parental Unhappiness", *Adolescence*, vol. 31/121, 1996, pp. 49-57.

⁸¹ B. H. Long, "Parental Discord vs. Family Structure: Effects of Divorce on the Self-Esteem of Daughters", *Journal of Youth and Adolescence*, vol. 15/1, 1986, pp. 19-27.

⁸² Mary O'Brien, Mudita A. Bahadur, Christina Gee, Katy Balto ve Stephanie Erber, "Child Exposure to Marital Conflict and Child Coping Responses as Predictors of Child Adjustment", *Cognitive Therapy and Research*, vol. 21/1, 1997, pp. 39-59.

⁸³ Julie L. Pawlak ve Helen Altman Klein, "Parental Conflict and Self-Esteem: The Rest of the Story", *The Journal of Genetic Psychology*, vol. 158/3, 1997, pp. 303-313.

Çocuğun ebeveynle kurduğu ilişkilerin öz-değerin kazanıldığı temel bağlamı oluşturduğu açıktır. Bu bağlam dahilinde öz-değer, yani kişinin kendini değerlendirme şekli, bir defa kurulduktan sonra değişmeye karşı oldukça dirençli olacaktır⁸⁴. Zira, ergenin öz-değeri anne-babanın taklit edilen öz-değer anlayışı olarak yapılanmaz, ebeveynin takdir miktarına bağlı gelişen aktif bir süreç izler⁸⁵.

Neighbors ve diğerlerinin⁸⁶ yüksek ebeveyn çatışması içinde yaşayan ancak bilişsel yetkinlikleri farklı olan iki grup ergenin kendilerini iyileştirmelerinde rol oynayan bireysel ve ailesel özelliklerin gözden geçirdikleri araştırmaları, kendini iyileştirebilen grubun diğerine kıyasla, daha yüksek düzeyde öz-değere ve daha iyi bir anne ilişkisine sahip olduğu bulgulanmıştır. O halde, annenin kendi öz-değeri, çocuğuna gösterdiği ihtimam gibi özelliklerin çocukta yüksek öz-değerle ilişki göstermesi mümkündür. Nitekim, Enright ve Ruzicka'nın⁸⁷ araştırması bu varsayımı destekler sonuçlara ulaşmıştır. Çalışmada 13 yetenekli çocuğun (6-10 yaş arası) öz-değerini etkileyen ailesel değişkenler incelenmiş ve genel olarak, anne ile ilgili değişkenlerin, öz-değeri, baba ile ilgili olanlardan daha fazla etkilediği bulgulanmıştır. Öz-değer ile algılanan anne destek davranışları arasında olumlu bir ilişki saptanmıştır. Benzeri sonuçlar, Hoffman ve diğerlerinin⁸⁸ çalışmasında da elde edilmiş olup, anne desteğinin ergenin öz-değeri üzerinde önemli bir faktör olduğu ortaya konmuştur.

Ebeveynin kabul ve red süreçlerinin çocuğun öz-değeri üzerindeki etkilerinin incelendiği⁸⁹ sosyal açıdan avantajlı ve dezavantajlı iki grup çocukta (8-12 yaş),

⁸⁴ R. Guiglielmo, R. Polak ve A. P. Sullivan, "Development of Self-Esteem as a Function of Familial Reception", *Journal of Drug Education*, vol. 15/3, 1985, pp. 277-284.

⁸⁵ D. K. Openshaw, D. L. Thomas ve B. C. Rollins, "Parental Influences on Adolescent Self-Esteem", *Journal of Early Adolescence*, vol. 4/3, 1984, pp. 259-274.

⁸⁶ Bryan Neighbors, Rex Forchard ve Dave McVicar, "Resilient Adolescents and Interparental Conflict", *American Journal of Orthopsychiatry*, vol. 63/3, 1993, pp. 462-471.

⁸⁷ K. M. Enright ve M. F. Ruzicka, "Relationship Between Perceived Parental Behaviors and the Self-Esteem of Gifted Children", *Psychological Reports*, vol. 65/3, 1989, pp. 931-937.

⁸⁸ M. A. Hoffman, V. Ushpiz ve R. Levy-Shiff, "Social Support and Self-Esteem in Adolescence", *Journal of Youth and Adolescence*, vol. 17/4, 1988, pp. 307-316.

⁸⁹ R. Kapur ve S. Gill, "Relationship Between Parental Acceptance-Rejection and Self-Esteem", *Indian Psychological Review*, vol. 30/6, 1986, pp. 15-21.

araştırma bulguları, ebeveyn reddinin sosyal olarak avantajlı grupta, diğer gruba kıyasla, daha yüksek düzeyde bir olumsuz öz-değerle eşleştiğini ortaya koymuştur.

Bir başka çalışmada⁹⁰, öz-değerin öncül değişkenleri faktoriyal bir dizayn ile ele alınmış ve çalışılan değişkenler (sosyo-ekonomik düzey, ebeveyn uyumu, ev çevresi, bağımlılık-bağımsızlık, kabul-red, şartsız güven-onay) faktör analizine tabi tutulduğunda, şu 3 anlamlı değişken elde edilmiştir: 1) ebeveyn uyumu, 2) fiziki koşullar ve 3) ebeveyn tutumları (kabul-red, şartsız güven-onay).

Sonuç olarak, pek çok çalışma yüksek öz-değere sahip ergenlerin içinde buldukları aile ortamının daha dengeli, çatışmadan uzak, onun gelişim imkanlarını destekleyici nitelikte olduğunu ortaya koymaktadır. Ancak, bilişsel terapilerin alana önemli bir kavram olarak sunduğu işlevsel olmayan tutumların rolü, bu çalışmalarda henüz hakkettiği yeri edinmemiştir. Bu durum, kısmen alanın gençliği, kısmen de bilişsel araştırmaların daha çok patoloji ağırlıklı yönelim taşımasıyla açıklanabilir. Bununla birlikte, bir çok araştırma tarafından istikrarlı bir şekilde saptanan aile ortamında yüksek çatışma yaşayan çocukların düşük öz-değer düzeyi geliştirdiği bulgusu, bilişsel modelden doğru değerlendirilecek olursa, bu çocukların esas inançları ile buna bağlı olarak yapılan orta düzey inançlarının olumsuz yönde yapılandığına işaret edebilir. İşte bu noktadan hız alan bu çalışmanın problemleri ve hipotezleri bu bölüm kapsamında ele alınacak olan son maddedir.

⁹⁰ L. Thomas ve H. S. Raj, "A Factor Analytical Study on the Antecedents of Self-Esteem", *Psychological Studies*, vol. 30/2, 1985, pp. 97-101.

1.4. ARAŞTIRMA PROBLEMLERİ VE HİPOTEZLERİ

Bu araştırmanın temel problemi, gencin kendisine ait fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynine ait işlevsel olmayan düşünceleri ve çift uyumunun gencin öz-değer düzeyi üzerinde nasıl bir etki taşıyabileceği sorusu çerçevesinde yapılandırılmıştır. Ayrıca, gencin işlevsel olmayan tutumları ile anne-babanın işlevsel olmayan tutumları ve çift uyumu; ebeveynin fonksiyonel tutumları ile ebeveynin çift uyumu arasındaki etkileşimlerin incelenmesi diğer araştırma problemlerini oluşturmuştur.

Temel araştırma beklentisi, gencin yüksek öz-değer düzeyinin kendisinin ve ebeveyninin düşük düzeydeki işlevsel olmayan tutumları ve yüksek düzeydeki çift uyumu ile ilişki göstereceği yönündedir. Ayrıca, gencin ve ebeveynin işlevsel olmayan tutumları arasında pozitif, gencin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin çift uyumu arasında negatif ve ebeveynin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin çift uyumu arasında yine negatif yönde bir korelasyon beklenmektedir.

Gruplar arasındaki karşılaştırmalar, Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin Benlik Saygısı Alt Ölçeği, Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ) ve Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) kullanılarak yapılmıştır.

Yukarıda ifade edilen temel araştırma beklentileri doğrultusunda yapılandırılan işlemsel araştırma hipotezleri aşağıdaki gibidir:

Hipotez 1. Öz-değer düzeyi yüksek olan gençler öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlere kıyasla, FOTÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha düşük düzeyde fonksiyonel olmayan tutum göstereceklerdir.

Hipotez 2. Öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin anneleri öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin annelerine kıyasla, FOTÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde, daha düşük düzeyde fonksiyonel olmayan tutum göstereceklerdir.

Hipotez 3. Öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin babaları öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin babalarına kıyasla, FOTÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha düşük düzeyde fonksiyonel olmayan tutum göstereceklerdir.

Hipotez 4. Öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin anneleri öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin annelerine kıyasla, ÇUÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha yüksek düzeyde çift uyumu göstereceklerdir.

Hipotez 5. Öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin babaları öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin babalarına kıyasla, ÇUÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha yüksek düzeyde çift uyumu göstereceklerdir.

Hipotez 6. Gençler ile annelerinin fonksiyonel olmayan tutumları arasında, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 7. Gençler ile babalarının fonksiyonel olmayan tutumları arasında, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 8. Gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile annelerinin çift uyumu arasında, gencin FOTÖ ve annenin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 9. Gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile babalarının çift uyumu arasında, gencin FOTÖ ve babanın ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 10. Anneler ile babaların fonksiyonel olmayan tutumları arasında, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 11. Anneler ile babaların çift uyumları arasında, ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 12. Annelerin fonksiyonel olmayan tutumları ile annelerin çift uyumu arasında, FOTÖ ve ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacaktır.

Hipotez 13. Babaların fonksiyonel olmayan tutumları ile babaların çift uyumu arasında, FOTÖ ve ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacaktır.

2. SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER KONULU ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Bu çalışma, “karşılaştırmalı ilişkisel tarama modeli”ne^{*} uygun olarak düzenlenmiştir¹. Araştırmada, yüksek, orta ve düşük öz-değer puanı alan gençler, ebeveylelerinin fonksiyonel olmayan tutumları ve evlilik içi çatışma düzeyleri ile kendilerinin fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkiler açısından incelenmiş; ebeveyn örnekleminde yer alan anne ve babalar fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumları yönünden karşılaştırılmış; farklılıklar ayrıca, genç örnekleminin demografik özellikleri (cinsiyet, yaş, okulöncesi eğitim, brans, kendisini kimin büyüttüğü, kardeş sayısı ve sırası) ile ebeveyn örnekleminin demografik (yaş, eğitim, meslek ve gelir grubu) ve evlilik özellikleri (çiftin tanışma şekli ve evlilik süresi) bakımından da değerlendirilmiştir.

2.1. DENEKLER

Araştırma örneklemini, araştırma modeline uygun olarak, son ergenlik dönemini temsil eden üniversite öğrencisi gençler (18-22 yaş, N=245) ile onların anne-babalarından oluşmaktadır (N=490). Araştırmaya katılmayı kabul eden anne-babalarda hali hazırdaki evliliklerinin “*ilk evlilik*” olması koşulu aranmıştır. Diğer bir ifadeyle, resmi evlilik bağı dışında birlikte yaşayan, birden fazla evlilik geçmişi bulunan, eşini kaybetmiş, ayrı yaşayan ya da boşanmış çiftler, bu özellikleri nedeniyle araştırma kapsamı dışında tutulan bağımsız değişkenleri temsil edebilecekleri için çalışmaya dahil

* Karşılaştırmalı İlişkisel Tarama Modeli: İki veya daha çok değişken arasında birlikte değişim varlığını ve/veya derecesini belirlemeyi amaçlayan araştırma desenlerinin tümü “ilişkisel tarama modelleri” olarak tanımlanır. Bu modellerden biri olan “karşılıklı ilişkisel tarama”, denemesi olmayan, ancak, ona yakın bir araştırma düzenidir. Modelde, en olası çözümden başlayarak ilişkilerin sıranması yani karşılaştırma yolu ile belli bir sonucun oluşma nedenleri “tek”e indirgenmeye çalışılır.

¹ Niyazi Karasar, *Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler*, Altıncı Basım. Ankara, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık, 1994, s. 81-86.

edilmemişlerdir. Ayrıca, örnekleme yer alan anne-babaların çalışmanın önemini ve ölçeklerini sağlıklı olarak kavrayabilmeleri amacıyla en az ortaokul mezunu olmaları öngörülmüştür.

Yukarıda belirtilen araştırma koşulları bağlamında, araştırma örneklemini, 1998-1999 eğitim-öğretim yılında İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesine devam eden öğrenciler arasından seçkisiz örneklem (random sampling) yoluyla seçilen ve çalışmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden gençler (N=171) ile kartopu örneklem* (snowball sampling) tekniği kullanılarak² onlar vasıtasıyla ulaşılan benzeri araştırma koşullarına sahip aynı üniversitenin farklı fakültelerindeki arkadaşları (N=74) ve bütün bu gençlerin anne-babalarından (N=490) oluşmaktadır (Ntoplam=735) (genç ve ebeveyn örneklemine ait demografik özelliklerin dökümü için bkz. Tablo 1, Tablo 2 ve Tablo 3).

Çalışmanın başlangıcında 350 aileye ulaşılmakla birlikte, bazı anne ve/veya babaların araştırma kriterleri açısından uygunluk taşımaması veya araştırmaya katılmaktan vazgeçmesi ya da araştırma ölçeklerini sağlıklı yanıtlamamış olmaları gibi nedenlerle ebeveyn örneklemini oluşturan aile sayısı (ortalama %30'luk bir kayıp göstererek) 245 ile sınırlanmıştır.

* Kartopu Örneklem Yöntemi: Bu teknik, araştırma örnekleminde yer alan deneklerin, kendileri ile benzer araştırma koşullarına sahip diğer deneklere ulaşmada aracı olmasını öngören bir örneklem yöntemidir.

² Kenneth D. Bailey, *Methods of Social Research*, New York, The Free Press, 1982, pp. 99-100.

Tablo 1. Genç Örnekleminin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Gruplar	f	%f
Cinsiyet	Kız	180	73,5
	Erkek	65	26,5
Yaşlar	18,0	29	11,8
	19,0	63	25,7
	20,0	63	25,7
	21,0	66	26,9
	22,0	24	9,8
Okulöncesi Eğitim	Var	69	28,2
	Yok	176	71,8
Branş	Sosyal Bilimler	171	69,8
	Fen Bilimleri	11	4,5
	İktisadi Bilimler	36	14,7
	Mühendislik	21	8,6
	Sağlık Bilimleri	6	2,4
Sınıf	Birinci Sınıf	103	42,0
	İkinci Sınıf	54	22,0
	Üçüncü Sınıf	48	19,6
	Dördüncü Sınıf	40	16,3
Genci Büyüten Kişi	Anne-baba beraber	114	46,5
	Anne	93	38,0
	Büyükanne-Büyükbaba	38	15,5
Kardeş Sayısı	Tek çocuk	24	9,9
	İki kardeş	141	57,6
	Üç kardeş	54	22,0
	Dört kardeş	16	6,5
	Beş kardeş	5	2,0
	Altı kardeş	2	0,8
	Yedi kardeş	3	1,2
Kardeş Sırası	İlk	112	45,7
	İkinci	100	40,8
	Üçüncü	24	9,8
	Dördüncü	7	2,9
	Altıncı	2	0,8

Tablo 1'den de anlaşıldığı üzere, genç örneklemini, 3/4'ünü kız öğrencilerin oluşturduğu, 18-22 yaş grubundaki gençleri kapsamaktadır. Örneklemin yalnızca 1/4'lük kısmı okulöncesi eğitim almıştır. Uygulamalar, önemli ölçüde İ.Ü. Edebiyat Fakültesi öğrencileriyle gerçekleştirildiğinden, örneklem branş olarak Sosyal Bilimler kategorisinde yığılım göstermektedir. Diğer branşlardan olan gençlere ise kartopu

örneklem tekniği ile ulaşılmıştır. Ayrıca, uygulamalar esnasında gözlemlendiği üzere, ilk yıl öğrencilerinin bu tür çalışmalara daha ilgili ve gönüllü olması, diğer sınıflara kıyasla yaklaşık iki katı olan denek sayılarını açıklayıcı bir etkidir. Genci büyüten kişi ve kardeş sayısı itemleri incelendiğinde, ebeveyn örnekleminin demografik özelliklerinin ortaya koyduğu üzere şehirli orta sınıf aile yapısını doğrultusunda, ilk değişken olan “genci büyüten kişi” için “anne-baba beraber” seçeneğinde ve sonraki değişken olan “kardeş sayısı” için de “iki kardeş” sıklığında belirgin bir yoğunlaşma söz konusudur.

Tablo 2. Ebeveyn Örnekleminin Demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Gruplar	Anne		Baba	
		f	%f	f	%f
Yaş Grupları	35-44	95	38,8	24	9,8
	45-54	132	53,9	169	69,0
	55-64	18	7,3	52	21,2
Eğitim Düzeyi	Ortaokul	79	32,2	38	15,5
	Lise	102	41,6	78	31,8
	Y.O./Üniversite	64	26,1	129	52,7
İş Grupları	Ev kadını	142	58	0	,0
	Emekli	25	10,2	46	18,8
	İşçi	4	1,6	11	4,5
	Esnaf	5	2,0	33	13,5
	Memur	45	18,4	42	17,1
	Serbest meslek	13	5,3	35	14,3
	Tüccar	0	,0	26	10,6
	Profesyonel	11	4,5	52	21,2

Tablo 2’de sunulduğu üzere, ebeveyn örnekleminin yaş grubu, çocuklarının yaşı gözönüne alındığında tahmin edileceği üzere, gerek anneler ve gerekse babalar için orta yaş (45-54) grubunda yığılma göstermektedir. Eğitim düzeyi anneler için lise düzeyinde yoğunlaşırken, babalar için üniversite grubu ağırlık kazanmaktadır. İş grupları incelendiğinde ise annelerin büyük bir kısmının (yaklaşık 2/3’ü) ev kadını olduğu, babaların yarıdan fazlasının profesyonel, emekli ve memur gruplarına dağıldığı, kalan kısmın ise diğer iş gruplarına benzer şekilde yayıldığı görülmektedir.

Tablo 3. Ebeveyn Örnekleminin Evlilik ve Sosyo-demografik Özellikleri

Demografik Özellikler	Gruplar	f	%f
Evlilik Şekli	Görücü usulü	83	33,9
	Aynı ortam	137	55,9
	Arkadaşlık (flört)	25	10,2
Evlilik Süresi	19-23	119	48,6
	24-28	92	37,6
	29-33	28	11,4
	34-38	6	2,4
Gelir Düzeyi*	Düşük (100-299 milyon)	105	42,9
	Orta (300-499 milyon)	74	30,2
	Yüksek (500 milyon ve üzeri)	66	26,9
İkamet Edilen Şehir	İstanbul	225	91,8
	İstanbul Dışı	20	8,2

* T.L. cinsinden

Tablo 3’de görüldüğü üzere, ebeveyn örnekleminin yarısından fazlası aynı ortamda (mahalle, okul, sosyal kulüp, dernek v.b.) bulunduğu için tıpkı arkadaşlık (flört) grubunda olduğu üzere önceden birbirlerini tanıma fırsatına sahip olarak evlenmiş, 1/3’lük kısım ise görücü usulü ile tanışıp evlenmiştir. Evlilik süresi değişkeni incelendiğinde ise genç örnekleminin yaş dağılımından ve çiftlerde hali hazırda yürüttükleri evliliklerinde ilk evlilik olması koşulu arandığından, araştırmada yer alan deneklerin evlilik süreleri tahmin edileceği üzere oldukça uzundur (19-38 yıl arası). Gelir düzeyi açısından örneklemin dağılımı orta ve ortanın üstü grupta ağırlık kazanmaktadır. İkamet edilen şehir değişkeninde ise ailelerin 9/10’unun İstanbul’da yaşadığı görülmektedir. Ailelerin kaç yıldır İstanbul’da yaşadığı veya nereden kaç yıl önce geldiği gibi sorular araştırma hipotezleri ile ilintili bulunmadığından demografik soru formunda yer almamıştır.

2.2. KULLANILAN ÖLÇEKLER

Araştırma verilerinin toplanmasında, gencin ve anne-babasının demografik özelliklerini kaydetmek üzere “Demografik Soru Formu (DSF)”, gencin öz-değer düzeyini saptamak üzere “Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği’nin (RBSÖ) Benlik Saygısı Alt Ölçeği”, gencin ve anne-babasının işlevsel olmayan tutumlarının değerlendirmek üzere “Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ)” ve son olarak, anne-babaların evlilikçi uyumlarını belirlemek üzere “Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ)” kullanılmıştır.

2.2.1. DEMOGRAFİK SORU FORMU (DSF)

Bu form, araştırma örnekleminde yer alan son ergenlik dönemindeki gençler ile onların anne-babalarının araştırma problemleri açısından önem taşıyan demografik özelliklerini saptayabilmek amacıyla araştırmacının kendisi tarafından yapılandırılmıştır (Bkz. Ek 1). Araştırma kapsamında, genç ve anne-baba örneklemlerinin farklı demografik özelliklerini belirleyebilmek üzere çoktan seçmeli ve açık uçlu itemlerden oluşan iki ayrı demografik soru formu hazırlanmıştır. Gence ait demografik özellikleri değerlendiren ilk form, gencin cinsiyeti, yaşı, eğitim durumu, okul öncesi eğitim alıp almadığı, onu kimin büyüttüğü, kardeş sayısı ve kardeş sırası verilerini kapsayan 5 itemden oluşmaktadır. Ebeveynle ilgili demografik değişkenleri içeren ikinci form ise anne ve babanın yaşı, eğitim durumu, mesleği, evlilik özellikleri ve gelir düzeyi bilgilerini saptamaya dönük 9 itemden oluşmaktadır. Formlardan elde edilen veriler, kapalı uçlu sorularda seçeneklere göre, açık uçlu sorularda ise araştırmacı tarafından oluşturulan kategorilere göre değerlendirilmiştir.

2.2.2. ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (RBSÖ)

Bu çalışmada bağımsız değişken olarak ele alınan gencin öz-değer düzeyi, Rosenberg³ tarafından ergenlerde benlik saygısını değerlendirmek üzere yapılandırılan Rosenberg Benlik Saygısı Ölçeği'nin (RBSÖ) (Rosenberg Self-Esteem Scale - RSES) öz-değer düzeyini ölçmeyi amaçlayan Benlik Saygısı Alt Ölçeği kullanılarak saptanmıştır. Form, toplam olarak 12 alt ölçek ve karışık derecelmeli Likert tipi 63 maddeden oluşmaktadır. Alt ölçekler sırasıyla şunlardır:

- Benlik saygısı
- Kendilik kavramının sürekliliği
- İnsanlara güvenme
- Eleştiriye duyarlılık
- Depresif duygulanım
- Hayalperestlik
- Psikosomatik belirtiler (anksiyete göstergesi olarak kabul edilmiştir)
- Kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme
- Tartışmalara katılabilme derecesi
- Anne-baba ilişkisi
- Baba ile ilişki
- Psikik izolasyon

Ölçeğin kısa formunun (Bkz. Ek 2) ülkemizdeki standardizasyon çalışmaları Çuhadaroğlu⁴ tarafından gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmalar kapsamında öncelikle dil geçerliği sağlanan ölçeğin güvenilirlik ve geçerlik işlemleri, test-tekrar test güvenilirliğinde alt testler için elde edilen güvenilirlik katsayılarının .46-.89; Belirti Tarama Listesi'nin (SCL-90R) alt testleri ile yapılan ölçüt bağımlı geçerlik

³ Morris Rosenberg, *Society and the Adolescent Self-Image*, New Jersey, Princeton University Press, 1965, İçinde Necla Öner, *Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı*, Üçüncü Basım, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları, 1997, s. 458-460.

korelasyonlarının ise .45-.70 arasında değiştiğini göstermiştir. Ayrıca, normal ve psikiyatrik hasta gruplarından elde edilen ortalama benlik saygısı puanları, normal grup lehine anlamlılık taşımış ve bulgular kuramsal yapı geğerliğini desteklemiştir.

RBSÖ, alt ölçeklerinin birbirlerinden bağımsız olarak kullanımına imkan tanır. Böylelikle, araştırma problemleri ve hipotezleri kapsamında ele alınan öz-değer bağımsız değişkeni, Benlik Saygısı Alt Ölçeği puanlarının diğer alt ölçeklerden bağımsız bir şekilde istatistiki analize tabi tutulmasıyla ölçülebilmiiştir. Çuhadaroğlu'nun⁵ da belirttiği üzere, bu alt ölçeğin bağımsız kullanıma imkan tanınmasının yanı sıra ana envanterin güvenilirlik-geçerlik işlemlerinde en fazla sınanan alt ölçek olması, yüksek-orta-düşük öz-değer düzeylerini belirleyici nitelikte normatif bir yapı taşıması, ayrıca, ülkemizdeki temel standardizasyon çalışmaları tamamlanmış olan Coopersmith Benlik Saygısı Envanteri'ne (CBSE)⁶ kıyasla kuramsal yapıyla örtüşen daha yüksek bir yüzey geğerliğine sahip olması ve çocuklara uygulanan CBSE'nin yaş sınırlılığını aşarak bu araştırmanın problemlerine uygunluk gösterir şekilde ergenlere uygulanabilmesi özellikleri, bu araştırmada kullanılan öz-değer ölçeğinin seğilimini sağlayan ana unsurlar olmuştur.

Araştırmada kullanılan RBSÖ Benlik Saygısı Alt Ölçeği, 4-noktalı Likert tipi bir alt ölçek olup, envanterin ilk 10 itemini kapsamaktadır. Yanıtlar, cevap anahtarının öngördüğü şekilde, tekli, ikili ya da üçlü gruplara ayrılarak puanlandığından, alt ölçek toplam puan yayılım genişliği 0-6 arasındadır. Toplamda, 0-1 puan alanlar "yüksek", 2-4 puan alanlar "orta" ve 5-6 puan alanlar "düşük" benlik saygısına sahip kişiler olarak nitelendirilir. Envanterin diğer alt ölçeklerinde ise her bir doğru cevaba 1 puanın verildiği bir yanıt anahtarı kullanılır. Her bir alt ölçekte alınan yüksek puan, RBSÖ ölçüm kriterlerine göre, o alt ölçeğin tanımladığı özelliğin azlığına veya fazlalığına işaret eder. Buna göre, "kendilik kavramının sürekliliği" alt testinde alınan

¹ Füsün Çuhadaroğlu, **Adölesanlarda Benlik Saygısı**, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakültesi, Psikiyatri AD, 1986.

⁵ Ibid.

yüksek puanlar bu kavramdaki sürekliliğin azlığına; “eleştiriye duyarlık” alt testinde alınan yüksek puanlar eleştiriye karşı aşırı duyarlılığa; “depresif duygulanım” alt testinde alınan yüksek puanlar depresyon düzeyinin yüksekliğine; “hayalperestlik” alt testinde alınan yüksek puanlar hayalperestliğin fazlalığına; “psikosomatik belirtiler” alt testinde alınan yüksek puanlar psikosomatik belirti fazlalığına; “kişilerarası ilişkilerde tehdit hissetme” alt testinde alınan yüksek puanlar kolaylıkla tehdit edilme duygusuna; “tartışmalara katılabilme derecesi” alt testinde alınan yüksek puanlar tartışmalara katılabilme düzeyinin yüksekliğine; “anne-baba ilgisi” alt testinde alınan yüksek puanlar ebeveyn ilgisinin azlığına; “baba ile ilişki” alt testinde alınan yüksek puanlar baba ile ilişkinin fazlalığına, “psişik izolasyon” alt testinde alınan yüksek puanlar psişik izolasyonun fazlalığına işaret eder.

2.2.3. FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ(FOTÖ)

Bu çalışmada, öz-değer ve çift uyumu değişkenlerinin yanı sıra anne-baba-genc arasında da ilişki göstermesi beklenen fonksiyonel olmayan tutumlar, anne-baba ve gence uygulanan Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ) (Dysfunctional Attitudes Scale - DAS) ile değerlendirilmiştir (Bkz. Ek 3).

Ölçek, Weismann ve Beck⁷ tarafından bilişsel kuram temel alınarak, önsel (apriori) bir yaklaşımla geliştirilmiştir. Gelişme süreci bu kuramsal öngörüye dayanan FOTÖ, olumsuz şemaların bir ürünü olarak depresif duygudurumla beraber ortaya çıktığı bilinen ve kişinin kendisini, diğerlerini ve dünyayı ele alışını belirleyen “otomatik düşünceler”i saptamaya yönelik benzer ölçeklerden farklı olarak, bilişsel

⁶ Erzen Pakel Onur, “Çocuklarda Öz-Güven ve Ön Koşulları”, **III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Ed. by Necla Öner, Güzver Yıldırım ve Ali Baykal, Ankara, Psikologlar Derneği Yayınları, 1985, s. 85-99.

⁷ A. N. Weissman ve Aaron T. Beck, “Development and Validation of the Dysfunctional Attitude Scale”, Paper Presented at the **12th Annual Meeting of the Association for the Advancement of Behavior Therapy**, Chicago, IL, 1978, İçinde Irwin Elkin “The NIMH Treatment of Depression Collaborative Research Program: Where We Began and Where We Are”, **Handbook of Psychotherapy and Behavior Change**, Fourth Edition, Ed. by Allen E. Bergin and Sol L. Garfield, New York, John Wiley and Sons, 1994, pp. 119-122.

yapının derinlerindeki şemalar ile otomatik düşünceler arasında yer alan çok daha yapısal nitelikteki “orta inançlar”ı değerlendirmeyi amaçlar⁸.

Bu araştırmanın başlangıcında, gerek gencin gerekse anne-babasının irrasyonel nitelikteki inanç ve tutumları değerlendirmek üzere Bernard⁹ tarafından geliştirilen Genel Tutum ve İnanç Ölçeği'nin (GTİÖ) (General Attitude and Belief Scale - GABS) kullanılması planlanmıştır. Ancak, ölçeğin Paker ve Çörüş¹⁰ tarafından yürütülen uyarlama işlemleri, araştırma esnasında henüz tamamlanmamış olduğundan, çalışmada, fonksiyonel olmayan “ara inançlar”ı GTİÖ ile benzer içerikte değerlendiren ve ülkemizdeki uyarlama işlemleri geniş çapta tamamlanan tek ölçek niteliğindeki FOTÖ'nin kullanılmasına karar verilmiştir^{11 12}.

FOTÖ'ne özgün güvenirlik çalışmalarına göre¹³, ölçeğin test-tekrar test güvenirliğinin .54-.84, Cronbach Alfa güvenirlik katsayılarının .87-.92 ve madde-toplam puan korelasyonlarının .20-.50 arasında değiştiği bulgulanmış ve özgün geçerlik çalışmalarına göre, Beck Depresyon Envanteri (BDE) ile Otomatik

⁸ A. N. Weissman ve Aaron T. Beck, “Development and Validation of the Dysfunctional Attitude Scale: A Preliminary Investigation”, Paper Presented the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Toronto, Ontario, 1978, İçinde Nesrin H. Şahin, “Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ)”, **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Ed. by Işık Savaşır ve Nesrin H. Şahin, Ankara, Türk Psikologlar Derneği, 1997, s. 4-5.

⁹ Micahael E. Bernard, “Validation of the General Attitude and Belief Scale”, **Journal of Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy**, vol. 16/3, 1998, pp. 183-196.

¹⁰ Berna Paker ve Gül Çörüş, **Genel Tutum ve İnanç Ölçeği (GTİÖ): Bir Güvenirlik ve Geçerlik Çalışması**, Yayımlanmamış Araştırma Raporu, 3D Danışmanlık ve İstanbul Üniversitesi, 2001.

¹¹ Nesrin Hisli, “Almanya'dan Dönüş Yapan Öğrencilerden Uyum Yapan ve Yapamayanların Fonksiyonel Olmayan Tutumlar, Otomatik Olumsuz Düşünceler ve Problem Çözme Yeterliği Konusunda Kendilerini Algılayışları Açısından Farklılıkları”, **V. Ulusal Psikoloji Kongresi: Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı**, Ed. by Nuri Bilgin, Yurdal Topscvcr ve Sczen Zcytinoğlu, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Sayı 8, 1990, s. 711-723.

¹² Nesrin H. Şahin, “Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ)”, **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Ed. by Işık Savaşır ve Nesrin H. Şahin, Ankara, Türk Psikologlar Derneği, 1997, s. 4-6, 46-53.

¹³ A. N. Weissman ve Aaron T. Beck, “Development and Validation of the Dysfunctional Attitude Scale: A Preliminary Investigation”, Paper Presented at the Annual Meeting of the American Educational Research Association, Toronto, Ontario, 1978, İçinde Nesrin H. Şahin, “Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ)”, **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Ed. by Işık Savaşır ve Nesrin H. Şahin, Ankara, Türk Psikologlar Derneği, 1997, s. 47.

Düşünceler Ölçeği'nde (ODÖ) sırasıyla .30-.65 ve .43-.64 arasında değişen ölçüt bağımlı geçerlik puanları saptanmıştır. Bu çalışmalar, FOTÖ'nin kuramsal bir öngörüyle geliştirilmesine ve ara inançlar gibi incelenmesi güç bir yapıyı ele almasına rağmen, sağlam bir güvenirlik ve geçerliğe sahip olduğunu telkin etmektedir. Ayrıca, ölçeğin güvenirlik ve geçerlik bulgularını destekler nitelikteki orjinal çalışmaların çoğu¹⁴, ölçeğin depresif hastaları diğer psikiyatrik hasta gruplarından ayırt etmede, depresyona bilişsel yatkınlığı olan kimseleri saptamada, tedavi sonucunu yordamada, tedavi aracılığıyla değişen tutumları ve hastalığın tekrarlama riskini değerlendirmede yararlı bir araç olabileceğini göstermiştir.

Ölçeğin ülkemizdeki güvenirlik ve geçerlik çalışmaları, güvenirlik katsayıları ve faktör yapısı yönünden yukarıda belirtilen orjinal araştırmalara yakın bulgular vermiştir¹⁵. Ancak, ülkemizdeki bu çalışmalarda, ölçeğin tersine çevrilerek puanlanan itemlerinin, muhtemelen kültürel etkenlere bağlı olarak orjinal formdakilerden farklılaştığı saptanmıştır¹⁶. Şahin ve Şahin'in¹⁷ uyarlama çalışmalarında ölçekten elde edilen iki yarım test güvenirliği .72, Cronbach Alfa güvenirlik katsayısı .79 ve madde-toplam puan korelasyonlarının ortalaması .34 olarak bulgulanmıştır. Ölçüt bağımlı geçerlikte BDE ile korelasyonu .19 ve ODÖ ile korelasyonu ise .29 olarak saptanmış ve yapı geçerliği işlemlerinde FOTÖ'nin yüksek ve düşük puan alan uç grupları anlamlı olarak ayırdedebildiği görülmüştür. Ayrıca, yapı geçerliği çalışmaları kapsamında yapılan faktör analizi sonucunda ölçeğin şu 4 faktörden oluştuğu tespit edilmiştir:

¹⁴ Nesrin H. Şahin, "Fonksiyonel Olmayan Tutumlar Ölçeği (FOTÖ)", *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Ed. by Işık Savaşır ve Nesrin H. Şahin, Ankara, Türk Psikologlar Derneği, 1997, s. 5, 16-22.

¹⁵ Nesrin Hisli, "Almanya'dan Dönüş Yapan Öğrencilerden Uyum Yapan ve Yapamayanların Fonksiyonel Olmayan Tutumlar, Otomatik Olumsuz Düşünceler ve Problem Çözme Yeterliği Konusunda Kendilerini Algılayışları Açısından Farklılıkları", *V. Ulusal Psikoloji Kongresi: Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı*, Ed. by Nuri Bilgin, Yurdal Topsevci ve Sezen Zeytinoglu, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Sayı 8, 1990, s. 711-723.

¹⁶ Nesrin Hisli Şahin ve Nail Şahin, "How Dysfunctional Are the Dysfunctional Attitudes in Another Culture?", *British Journal of Medical Psychology*, vol. 65, 1992, pp. 17-26, *Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler*, Ed. by Işık Savaşır ve Nesrin H. Şahin, Ankara, Türk Psikologlar Derneği, 1997, s. 5-6, 48-50.

¹⁷ *Ibid.*

- mükemmeltci tutum: Kişinin mükemmeltiyetçi tutumlarını ifade eden 18 itemden oluşur (itemler: 1, 3, 4, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 20, 25, 26, 31 ve 33, $\alpha=.81$).
- onaylanma ihtiyacı: Kişinin çevresel onay ihtiyaçlarını belirten 11 itemden oluşur (itemler: 19, 21, 22, 23, 27, 28, 32, 34, 38, 39 ve 40, $\alpha=.74$).
- bağımsız tutum: Kişinin çevresel onay ihtiyaçlarından bağımsız olma tutumlarını içeren 6 itemden oluşur (itemler: 2, 12, 17, 18, 24 ve 35, $\alpha=.26$).
- değişken tutum: Kişinin esnek nitelikteki değişken tutumlarını değerlendiren 5 itemden oluşur (itemler: 6, 29, 30, 36 ve 37, $\alpha=.10$).

FOTÖ, ergen ve yetişkinlere yönelik bir kendini değerlendirme aracıdır. Ölçek, “ayrı” fonksiyonel olmayan tutumları değerlendirmeye yönelik her biri 7-noktalı Likert tipte 40 madde içeren iki “ayrı” formdan oluşur (FOTÖ-A ve FOTÖ-B). Formlar birbirlerinden bağımsız olarak kullanılabilir. Bu çalışmada seçilen form, ülkemizdeki güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarında esas alınan FOTÖ-A’dır. Her bir formun puan yayılım genişliği 40-280 arasında olup, toplam puanın yüksekliği bireyin fonksiyonel olmayan tutumlarının yoğunluğuna işaret eder.

2.2.4. ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ (ÇUÖ)

Uyumlu ve uyumsuz çiftleri birbirinden ayırtetmede özgül, duyarlı ve psikometrik özellikleri iyi bir ölçek olarak kabul edilen Çift Uyum Ölçeği (ÇUÖ) (Dyadic Adjustment Scale - DAS)^{18 19 20}, evli veya evlilik tarzı bir ilişki içinde bir

¹⁸ (Eddy, Heyman ve Weiss, 1992), İçinde Rosita Morlevi Kastro, **Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1998, s. 67.

¹⁹ Richard B. Stuart, **Helping Couples Change: A Social Learning Approach to Marital Therapy**, New York, The Guilford Press, 1980, pp. 121-122.

²⁰ Peter H. Wilson, Susan H. Spence ve David J. Kavanagh, **Cognitive-Behavioral Interviewing for Adult Disorders: A Practical Handbook**, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1989, p. 140.

arada yaşayan çiftlerin uyum niteliğini ölçmek üzere Spanier²¹ tarafından geliştirilmiş bir değerlendirme aracıdır (Bkz. Ek 4).

Ölçeğin tümüne yönelik güvenilirlik katsayısı gerek Spanier'in orjinal çalışmasında²² gerekse tekrar araştırmalarında^{23 24} oldukça yüksek bulgulanmıştır. Orjinal araştırmada güvenilirlik katsayısı .96 olarak saptanmış; replikasyon çalışmalarında ise .91 ve .96 alfa katsayıları elde edilmiştir. Ayrıca, tekrar araştırmalarında alt ölçeklere ilişkin güvenilirlik katsayıları da oldukça yüksek bulunmuştur (S:.94; Cn:.90; C:.86 ve A:.73). ÇUÖ'nin orjinal geçerlik çalışmaları da, tıpkı güvenilirlik araştırmaları gibi, dikkate değer sonuçlar vermiştir. Eşzamanlı geçerlik kapsamında ÇUÖ bulguları, çift uyumunu değerlendirmek üzere alanda uzun süredir kullanılan Locke-Wallace Testi sonuçları ile karşılaştırıldığında, ölçekler arası korelasyon, evli deneklerde .86, boşanmış deneklerde ise .88 olarak saptanmıştır^{25 26}. Orjinal araştırmamın kritere bağlı geçerlik çalışmalarında, ÇUÖ'nin boşanmış ve evli çiftleri ayırdedebildiği görülmüştür²⁷. Sorunlu ve sorunsuz çiftler arasında da ayırdedici olabilen ÇUÖ, orjinal araştırmalarda benzeri ölçekler arasında en iyi ayrımı yapan ölçek olarak kabul edilmektedir^{28 29 30}.

²¹ G. B. Spanier, "Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads", *Journal of Marriage and the Family*, vol. 38, 1976, pp. 15-28.

²² Ibid.

²³ (Sharply ve Cross, 1982), İçinde Rosita Morlevi Kastro, *Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1998, s. 68.

²⁴ G. B. Spanier ve L. Thompson, "A Confirmatory Analysis of the Dyadic Adjustment Scale", *Journal of Marriage and the Family*, vol. 44, 1982, pp. 731-748, İçinde Derek Jehu, *Beyond Sexual Abuse: Therapy with Woman Who Were Childhood Victims*, Chichester, John Wiley and Sons, 1988, p. 111.

²⁵ H. J. Locke ve K. M. Wallace, "Short Marital Adjustment and Prediction Tests: Their Reliability and Validity" *Marriage and Family Living*, 1959, pp. 251-255, İçinde Peter H. Wilson, Susan H. Spence ve David J. Kavanagh, *Cognitive-Behavioral Interviewing for Adult Disorders: A Practical Handbook*, Baltimore, The Johns Hopkins University Press, 1989, p. 140.

²⁶ (Fredman ve Sherman, 1987), İçinde Sibel Tümer Özkan, *Effects of Spousal Abuse on the Psychological Well-Being of His Partner and Evaluation of Marital Satisfaction and Adjustment*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1995.

²⁷ G. B. Spanier, *ibid.*, pp. 15-28.

²⁸ (Eddy, Heyman ve Weiss, 1992), İçinde Rosita Morlevi Kastro, *Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1998, s. 68.

²⁹ T. G. Sher ve D. H. Baucom, "Marital Communication: Differences Among Maritally Distressed, Depressed, and Non-Distressed-Depressed Couples", *Journal of Family Psychology*, vol. 7/1, 1993,

Orjinal araştırmalarda güçlü bir güvenilirlik ve geçerlik düzeyine ulaşan ÇUÖ, ülkemizdeki yapılan güvenilirlik ve geçerlik çalışmalarında, tıpkı orjinal araştırmalarda bulgularıldığı üzere, çift uyumunu ve tatminini değerlendirmede yararlı bir ölçek olma özelliğini korumuştur^{31 32 33}.

ÇUÖ'nin dilimize çevirisi ve *temel* güvenilirlik-geçerlik çalışmaları Özkan³⁴ tarafından gerçekleştirilmiştir. Özkan, dil geçerliği işlemlerinin ardından son halini alan ÇUÖ itemlerini, anlaşılıp anlaşılmadıklarından emin olmak ve ölçeğin güvenilirliğini değerlendirmek üzere bir pilot çalışma kapsamında 30 evli kadına uygulamıştır. Güvenirlik analizleri sonucunda 32 itemlik ölçek için standardize item alpha .92, çift fikirbirliği için .76, çift tatmini için .82, çift birlikteliği için .78 ve duygusal ifade için .70 olarak bulgulanmıştır.

ÇUÖ'nin dilimizdeki formuna ilişkin *ileri* güvenilirlik-geçerlik araştırması ise Yavuz³⁵ tarafından yapılmıştır. Çalışmada, ÇUÖ'nin yapı geçerliliğini sınamak için Türkçe standardizasyonu sağlanmış olan Aile Değerlendirme Ölçeği'nin (ADÖ) (McMaster Family Assessment Device - FAD) yüksek puanların sağlıklı aile işlevselliğine işaret ettiği Genel Fonksiyonlar alt ölçeği kullanılmıştır. Her iki ölçek de orta-yüksek SES'den 129 kadına uygulanmış ve yapılan analizler sonucunda ÇUÖ'ne ilişkin içtutarlığın orjinal çalışmalarda bildirilen değerlere yakın olduğu saptanmıştır.

pp. 148-153, içinde Rosita Morlevi Kastro, **Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1998, s. 68.

³⁰ V. L. Walsh, D. H. Baucom, S. Tyler ve S. L. Sayer, "Impact of Massege Valence, Focus, Expressive Style, And Gender on Communication Patterns Among Maritally Distressed Couples", **Journal of Family Psychology**, vol. 7/2, 1993, 163-175, içinde Rosita Morlevi Kastro, **Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1998, s. 68.

³¹ Nafi Mitrani, **Self-with-Other Representation in Intimate Relationships**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1999.

³² Sibel Tümer Özkan, **Effects of Spousal Abuse on the Psychological Well-Being of His Partner and Evaluation of Marital Satisfaction and Adjustment**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1995.

³³ Amine Aysun Yavuz, **The Dyadic Adjustment Scale: A Validation Study with a Turkish Sample**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1995.

³⁴ Sibel Tümer Özkan, op. cit.

³⁵ Amine Aysun Yavuz, op. cit.

Ölçeğin tümü için .95, yarıya bölüm güvenirliği .90, alt ölçekler için alfa katsayıları sırasıyla S:.91; Cn:.88; C:.78 ve A:.76 olarak bulgulanmıştır. Yapısal geçerliği sınama ölçütü olarak kullanılan ADÖ Genel Fonksiyonlar alt ölçeği ile ÇUÖ'nin genel puanları arasında arasında -.78 düzeyinde bir korelasyon elde edilmiş; ayrıca, ADÖ Genel Fonksiyonlar alt ölçeği ile ÇUÖ'nin alt ölçekleri arasında da -.65 ila -.75 arasında değişen korelasyonlar saptanmıştır. Bu değerlerin tümü .001 düzeyinde anlamlı bulunmuştur.

Ölçek, çift uyumu değerlendirmek üzere bütün halinde uygulanabileceği gibi, güvenirlik ve geçerliğini yitirmeksizin, bir veya birden fazla alt ölçeğinin ayrı ayrı kullanımına da imkan tanır. 32 itemlik bu form, faktör analizi bulgularına göre, çift fikirbirliği, çift tatmini, çift birlikteliği ve duygulanım ifadesi olmak üzere 4 ayrı alt ölçekten oluşur. İtemlerin alt ölçeklere göre dağılımı aşağıdaki gibidir:

- çift fikirbirliği (dyadic consensus - Cn): Yaşam felsefesi, para idaresi, akraba ilişkileri gibi, Spanier'e göre, çift uyumunu önemli ölçüde belirleyen konularda anlaşma düzeyi ile ilgili 13 itemden oluşur (itemler: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13, 14 ve 15).
- çift tatmini (dyadic satisfaction - S): İlişki niteliğine dair olumlu ve olumsuz duygular ile olumlu ve itici iletişim özelliklerini değerlendiren 10 itemden oluşur (itemler: 6, 16, 17, 18, 19, 20, 21, 22, 29 ve 30).
- çift birlikteliği (dyadic cohesion - C): Birlikte geçirilen zamanla ilgili 5 itemden oluşur (itemler: 24, 25, 26, 27 ve 28).
- duygulanım ifadesi (affectional expression - A): Duygusal boyuttaki anlaşma ve duyguların gösterilmesine yönelik davranışlarla ilgili 4 itemden oluşur (itemler: 4, 23, 31 ve 32).

Ölçek, denekler tarafından kendi kendine cevaplanabilir yapıdadır. Karışık derecelmeli 30 Likert tipi sorudan ve 2 evet-hayır iteminden oluşan ölçeğin puan yayılım genişliği 0-151 arasındadır. Ölçekte elde edilen yüksek puanlar, daha iyi çift

uyumuna işaret etmekte olup, Sher ve Baucom'un, evlilik danışmanlığı alan ve almayan çiftler arasında kritik değer olarak saptadığı "101 puan" güvenilir bir ayrıcı tahmin yapmada yeterli görülmüştür³⁶.

2.3. UYGULAMA

Araştırma örnekleminde yer alan gençlere, öğrenim gördükleri Edebiyat Fakültesi ders saatlerinde ulaşılmıştır. Fakülte'nin 14 ayrı bölümünde 22 ayrı sınıfın derslerine girilerek, araştırmacının kendisini ve çalışmasını tanıtmayı takiben, çalışmada kullanılan ölçeklerin yer aldığı kitapçıklar, araştırmaya katılmayı gönüllü olarak kabul eden ve araştırma koşullarına uygunluk gösteren gençler ile onların anne-babalarına protokol numarası taşıyan kapalı zarflarda elden iletilmiştir. Anne-baba ve gence ayrı ayrı iletilen bu zarflarda yer alan kitapçıklar, araştırmanın amacını ifade eden genel bir bilgilendirme ve yönerge ile başlamaktadır (Bkz. Ek 1). Araştırmaya katılan anne-baba ve gençlerin büyük bir kısmı araştırma zarflarının kendilerine ulaşmasından itibaren öngörülen bir haftalık süre içinde kitapçıkta yer alan ölçekleri yanıtlamış ve onları beraberinde sunulan zarflara yerleştirerek, tıpkı ilk etapta kendilerine dağıtıldığı gibi protokol numarası taşıyan kapalı zarflarda elden araştırmacıya geri iletmislerdir. Ayrıca, gençlerin araştırma koşullarına uygunluk gösteren aynı üniversitenin farklı fakültelerindeki arkadaşları ile de bağ kurulmuş ve benzeri uygulama onlarla da gerçekleştirilmiştir.

³⁶ T. G. Sher ve D. H. Baucom, "Marital Communication: Differences Among Maritally Distressed, Depressed, and Non-Distressed-Depressed Couples", *Journal of Family Psychology*, vol. 7/1, 1993, pp. 148-153, içinde Rosita Morlevi Kastro, *Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkisinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma*, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi, 1998, s. 67.

3. SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER KONULU ARAŞTIRMANIN BULGULARI

Çalışmanın bu bölümü, 245 aileden oluşan araştırma örneğine, diğer bir ifadeyle, anne-baba ve gençlerden meydana gelen 735 kişilik denek grubuna uygulanan araştırma ölçeklerine ait verilerin istatistiksel analizlerini içermektedir.

Araştırma bulgularının sunumu, gençlerde öz-değer düzeyini etkilemesi beklenen bireysel (RBSÖ ve FOTÖ verileri) ve ailesel (FOTÖ ve ÇUÖ verileri) değişkenlerin analiz edildiği tablolarla başlamaktadır. Bunun ardından gençlere ve anne-babalara ait FOTÖ ve ÇUÖ puanlarının birbirleriyle olan ilişkileri incelenmiştir.

Araştırma verileri, tek yönlü varyans analizi ve Pearson korelasyon katsayısı yöntemleri kullanılarak değerlendirilmiştir. Ayrıca, temel araştırma hipotezlerine ek olarak, verilerin demografik özelliklerle olan ilişkileri, tek yönlü varyans analizi, ki-kare ve t-test analizleri kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Ek 5). Elde edilen bulgular .05 ve .01 anlamlılık düzeylerine göre değerlendirilmiştir.

Araştırmada elde edilen ham datanın dağılımı hakkında bilgi vermek üzere hazırlanan ölçek ve alt ölçeklere ilişkin betimleyici istatistikleri ve frekans dağılımını gösteren tablolar eklerde sunulmuştur (Bkz. Ek 6).

Araştırma verilerinin tümü, araştırmacı tarafından, Sosyal Bilimler için İstatistik Paketi (SBİP) (Statistical Package for Social Sciences - SPSS) programının 10.0 sürümü kullanılarak değerlendirilmiştir¹.

¹ Paul R. Kinnear & Colin D. Gray, *SPSS for Windows Made Simple*, 1996, Sussex, Psychology Press, An Imprint of Erlbaum (UK) Taylor & Francis.

3.1. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE KENDİLERİNE VE AİLELERİNE AİT ETMENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin öz-değer düzeyi ile gençlerin kendilerine ve ailelerine ait etmenler (kendi fonksiyonel olmayan tutumları ile anne-babalarının fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumu) arasındaki ilişkiler, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 4, Tablo 5, Tablo 6 ve Tablo7).

3.1.1. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE KENDİ FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin öz-değer düzeyi ile kendi fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkileri ifade eden hipoteze (Hipotez 1) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 4).

Hipotez 1'de, öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlere kıyasla, FOTO'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha düşük düzeyde fonksiyonel olmayan tutum gösterecekleri varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 4).

Tablo 4. Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Gençlerin FOTO Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTO Toplam ve Alt Ölçekleri	Genç Öz-değer Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
FOTO Toplam	Yüksek	137	149,3358	11,5735	2	241	,733	,482
	Orta	93	148,3118	13,3392				
	Düşük	14	152,4286	11,2299				
Mükemmelleşme Tutum	Yüksek	137	59,7080	7,2306	2	241	1,370	,256
	Orta	93	60,6774	8,1895				
	Düşük	14	62,9286	6,6848				
Onaylanma İhtiyacı	Yüksek	137	48,8248	8,4557	2	241	6,467	,002
	Orta	93	45,3656	9,0503				
	Düşük	14	42,5000	9,0277				
Bağımsız Tutum	Yüksek	137	15,9635	5,4751	2	241	2,433	,090
	Orta	93	17,0538	5,9680				
	Düşük	14	19,0714	6,5453				
Değişken Tutum	Yüksek	137	20,7007	4,1628	2	241	4,202	,016
	Orta	93	21,1720	4,4639				
	Düşük	14	24,1429	3,5487				

Tablo 4’de, yüksek (Grup 1), orta (Grup 2) ve düşük (Grup 3) öz-değer düzeyi olan gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve mükemmelci tutum ile bağımsız tutum alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Gençlerin FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir ($F(2, 241)=6,467, p<,002$). Tukey-HSD prosedürüne göre, öz-değer gruplarından Grup 1, hem Grup 2 hem de Grup 3’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır. Gençlerin FOTÖ değişken tutum alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir ($F(2, 241)=4,202, p<,016$). Tukey-HSD prosedürüne göre, öz-değer gruplarından Grup 1 ve Grup 2, Grup 3’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır.

3.1.2. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE EBEVEYNİNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin öz-değer düzeyi ile ebeveyninin fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkileri ifade eden hipotezlere (Hipotez 2 ve Hipotez 3) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 5 ve Tablo 6).

Hipotez 2’de, öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin annelerinin öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin annelerine kıyasla, FOTÖ’nin toplam puan ve alt ölçeklerinde, daha düşük düzeyde fonksiyonel olmayan tutum gösterecekleri varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 5).

Tablo 5. Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Annelerinin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Genç Öz-değer Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
FOTÖ Toplam	Yüksek	137	147,6131	15,2032	2	241	,493	,612
	Orta	93	146,5161	15,1080				
	Düşük	14	143,5714	20,8648				
Mükemmmelci Tutum	Yüksek	137	61,4891	7,3576	2	241	,138	,871
	Orta	93	61,0538	8,6557				
	Düşük	14	62,0714	10,7950				
Onaylanma İhtiyacı	Yüksek	137	44,7591	9,3867	2	241	,022	,978
	Orta	93	44,8710	10,3653				
	Düşük	14	44,2857	10,9995				
Bağımsız Tutum	Yüksek	137	17,5474	6,1465	2	241	1,321	,269
	Orta	93	18,1075	6,2770				
	Düşük	14	15,2143	7,3817				
Değişken Tutum	Yüksek	137	20,1095	4,8366	2	241	2,646	,073
	Orta	93	18,6989	4,7269				
	Düşük	14	18,5000	5,7613				

Tablo 5’de, yüksek , orta ve düşük öz-değer düzeyi olan gençlerin annelerinin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Hipotez 3'de, öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin babalarının öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin babalarına kıyasla, FOTÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha düşük düzeyde fonksiyonel olmayan tutum gösterecekleri varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 6).

Tablo 6. Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Babalarının FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Genç Öz-değer Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
FOTÖ Toplam	Yüksek	137	149,4234	14,1472	2	241	,886	,414
	Orta	94	147,8085	14,4351				
	Düşük	14	144,7143	14,8087				
Mükemmelci Tutum	Yüksek	137	62,5474	8,8716	2	241	,145	,865
	Orta	94	62,6596	9,3941				
	Düşük	14	63,9286	10,2991				
Onaylanma İhtiyacı	Yüksek	137	43,4380	8,9786	2	241	1,105	,333
	Orta	94	43,4255	9,9704				
	Düşük	14	39,5714	10,1883				
Bağımsız Tutum	Yüksek	137	18,5985	6,1721	2	241	,142	,868
	Orta	94	18,2128	5,7826				
	Düşük	14	18,0714	4,9531				
Değişken Tutum	Yüksek	137	21,0876	5,0286	2	241	1,347	,262
	Orta	94	20,0426	5,0883				
	Düşük	14	19,9286	4,4629				

Tablo 6’da, yüksek, orta ve düşük öz-değer düzeyi olan gençlerin babalarının FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

3.1.3. GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE EBEVEYNİNİN ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin öz-değer düzeyi ile ebeveyninin çift uyumu arasındaki ilişkileri ifade eden hipotezlere (Hipotez 4 ve Hipotez 5) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 7 ve Tablo 8).

Hipotez 4’de, öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin annelerinin öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin annelerine kıyasla, ÇUÖ’nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha yüksek düzeyde çift uyumu gösterecekleri varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 7).

Tablo 7. Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Annelerinin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Genç Öz-değer Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
ÇUÖ Toplam	Yüksek	133	95,5714	19,3498	2	236	1,605	,203
	Orta	92	94,8261	21,0471				
	Düşük	14	85,3571	24,2570				
Çift Fikirbirliği	Yüksek	133	43,8797	11,2317	2	238	1,935	,147
	Orta	94	44,1702	10,8486				
	Düşük	14	37,9286	14,1011				
Çift Tatmini	Yüksek	133	27,4436	4,5334	2	236	1,690	,187
	Orta	92	27,8261	4,5612				
	Düşük	14	25,4286	4,7021				
Çift Birlikteliği	Yüksek	133	12,3534	4,9193	2	236	,728	,484
	Orta	92	11,5435	4,8864				
	Düşük	14	12,4286	7,6933				
Duygulanım İfadesi	Yüksek	133	11,8947	3,4317	2	236	2,539	,081
	Orta	92	11,4457	4,0147				
	Düşük	14	9,5714	4,7509				

Tablo 7’de, yüksek, orta ve düşük öz-değer düzeyi olan gençlerin annelerinin ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Hipotez 5'de, öz-değer düzeyi yüksek olan gençlerin babalarının öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerin babalarına kıyasla, ÇUÖ'nin toplam puan ve alt ölçeklerinde daha yüksek düzeyde çift uyumu gösterecekleri varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 8).

Tablo 8. Gençlerin Öz-değer Düzeyi Değişkenine Göre Babalarının ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Genç Öz-değer Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
ÇUÖ Toplam	Yüksek	136	99,1324	18,9306	2	237	,625	,536
	Orta	91	100,5824	18,5957				
	Düşük	13	94,5385	19,8478				
Çift Fikirbirliği	Yüksek	136	45,0147	11,1720	2	239	,757	,470
	Orta	92	46,2391	9,6674				
	Düşük	14	42,9286	10,7450				
Çift Tatmini	Yüksek	136	28,1838	3,9369	2	237	1,598	,204
	Orta	91	29,0110	4,0373				
	Düşük	13	27,4615	4,2743				
Çift Birlikteliği	Yüksek	136	13,3603	4,5748	2	238	,907	,405
	Orta	92	12,5217	4,6017				
	Düşük	13	13,1538	5,3205				
Duygulanım İfadesi	Yüksek	136	12,5735	3,2945	2	237	,648	,524
	Orta	91	12,9451	3,8308				
	Düşük	13	11,8462	5,1453				

Tablo 8’de, yüksek, orta ve düşük öz-değer düzeyi olan gençlerin annelerinin ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları gencin öz-değer gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

3.2. GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE AİLESEL ETMENLER ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile ailesel etmenler (ebeveynin fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumu) arasındaki ilişkiler, Pearson korelasyon katsayısı ve ki-kare analizleri kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 9, Tablo 10, Tablo 11 ve Tablo 12) .

3.2.1. GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE EBEVEYNİNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveyninin fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkileri ifade eden hipotezlere (Hipotez 6 ve Hipotez 7) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 9 ve Tablo 10).

Hipotez 6'da, gençler ile annelerinin fonksiyonel olmayan tutumları arasında, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 9).

Tablo 9. Gençler ile Annelerinin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Anne FOTÖ Toplam		Anne FOTÖ Mükemmelci Tutum		Anne FOTÖ Onaylanma İhtiyacı		Anne FOTÖ Bağımsız Tutum		Anne FOTÖ Değişken Tutum	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Genç FOTÖ Toplam	,114	,075	-,040	,538	,100	,121	,075	,246	,096	,134
Genç FOTÖ Mükemmelci Tutum	,026	,686	,063	,327	-,012	,849	,000	1,00	,048	,461
Genç FOTÖ Onaylanma İhtiyacı	,015	,820	-,051	,425	,113	,078	-,007	,561	-,052	,416
Genç FOTÖ Bağımsız Tutum	,109	,089	-,005	,909	,004	,956	*	,031	,122	,058
Genç FOTÖ Değişken Tutum	,039	,541	-,060	,353	-,004	,950	,082	,201	,080	,212

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 9'da, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre gençler ile annelerinin fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki korelasyonlar görülmektedir. FOTÖ toplam puan değişkenine göre gençler ile annelerinin fonksiyonel olmayan tutumları arasında anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Gruplar arasındaki tek anlamlı ilişki, genç ile annenin bağımsız tutumları arasında gözlemlenen .05 düzeyindeki pozitif korelasyondur.

Hipotez 7’de, gençler ile babalarının fonksiyonel olmayan tutumları arasında, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 10).

Tablo 10. Gençler ile Babalarının FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Baba FOTÖ Toplam		Baba FOTÖ Mükemmelci Tutum		Baba FOTÖ Onaylanma İhtiyacı		Baba FOTÖ Bağımsız Tutum		Baba FOTÖ Değişken Tutum	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Genç FOTÖ Toplam	*									
	,139	,030	,082	,201	,050	,434	,074	,248	,063	,325
Genç FOTÖ Mükemmelci Tutum										
	,058	,370	,113	,079	-,014	,824	,044	,495	-,030	,646
Genç FOTÖ Onaylanma İhtiyacı										
	,026	,690	-,063	,330	,092	,151	-,031	,631	,032	,619
Genç FOTÖ Bağımsız Tutum										
	,111	,083	,112	,082	-,026	,681	,107	,095	,043	,500
Genç FOTÖ Değişken Tutum										
	,087	,174	,053	,409	-,021	,744	,077	,233	,094	,144

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-üçlü)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-üçlü)

Tablo 10’da, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre gençler ile babalarının fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki korelasyonlar görülmektedir. FOTÖ toplam puan değişkenine göre gençler ile babalarının fonksiyonel olmayan tutumları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir pozitif korelasyon görülmektedir. Ancak, alt ölçekler arasında herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

3.2.2. GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE EBEVEYNİNİN ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveyninin çift uyumu arasındaki ilişkileri ifade eden hipotezlere (Hipotez 8 ve Hipotez 9) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 11 ve Tablo 12).

Hipotez 8'de, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile annelerinin çift uyumu arasında, gencin FOTÖ ve annenin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 11).

Tablo 11. Gençlerin Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Annelerinin Çift Uyumu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Anne ÇUÖ Toplam		Anne ÇUÖ Çift Fikirbirliği		Anne ÇUÖ Çift Tatmini		Anne ÇUÖ Çift Birlikteliği		Anne ÇUÖ Duygulanım İfadesi	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Genç FOTÖ Toplam	-,015	,814	-,014	,835	-,010	,880	-,015	,815	-,011	,871
Genç FOTÖ Mükemmelci Tutum	,011	,862	,017	,794	,038	,555	-,012	,854	-,019	,768
Genç FOTÖ Onaylanma İhtiyacı	-,003	,958	,005	,944	-,033	,615	-,029	,658	,051	,437
Genç FOTÖ Bağımsız Tutum	-,002	,970	-,011	,862	,040	,542	,014	,834	-,045	,489
Genç FOTÖ Değişken Tutum	-,067	,300	-,080	,217	-,092	,156	,037	,565	-,075	,250

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 11'de, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile annelerinin çift uyumu arasındaki korelasyonlar görülmektedir. Gencin FOTÖ ve annenin ÇUÖ

toplam puan değişkenleri arasında beklenen yönde negatif bir korelasyon görülmekle birlikte, bu ilişki .05 anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Ayrıca, alt ölçekler arasında da herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Hipotez 9'da, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile babalarının çift uyumu arasında, gencin FOTÖ ve babanın ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 12).

Tablo 12. Gençlerin Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Babaların Çift Uyumu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Baba ÇUÖ Toplam		Baba ÇUÖ Çift Fikirbirliği		Baba ÇUÖ Çift Tatmini		Baba ÇUÖ Çift Birlikteliği		Baba ÇUÖ Duygulanım İfadesi	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Genç FOTÖ Toplam	-,039	,548	-,006	,929	-,173	,007	,054	,403	-,068	,295
Genç FOTÖ Mükemmeci Tutum	-,029	,660	,023	,723	-,044	,497	-,109	,092	-,044	,495
Genç FOTÖ Onaylanma İhtiyacı	-,020	,756	-,007	,919	-,099	,128	,083	,202	-,065	,316
Genç FOTÖ Bağımsız Tutum	,073	,264	,050	,436	-,030	,649	,134	,038	,057	,376
Genç FOTÖ Değişken Tutum	-,109	,093	-,105	,104	-,136	,035	-,018	,786	-,059	,365

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 12'de, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile babalarının çift uyumu arasındaki korelasyonlar görülmektedir. Gencin FOTÖ ve babanın ÇUÖ toplam puan değişkenleri arasında beklenen yönde negatif bir korelasyon görülmekle birlikte, bu ilişki .05 anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Ancak, gencin FOTÖ toplam puanı ve değişken tutum alt ölçeği ile babanın ÇUÖ çift tatmini alt ölçeği arasında negatif yönde ve gencin FOTÖ bağımsız tutum alt ölçeği ile babanın ÇUÖ çift

birlikteliği alt ölçeği arasında pozitif yönde .05 düzeyinde anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

3.3. EBEVEYNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki ilişkileri ifade eden hipoteze (Hipotez 10) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 13).

Hipotez 10'da, anneler ile babaların fonksiyonel olmayan tutumları arasında, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 13).

Tablo 13. Anne ve Babaların FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Baba FOTÖ Toplam		Baba FOTÖ Mükemmelci Tutum		Baba FOTÖ Onaylanma İhtiyacı		Baba FOTÖ Bağımsız Tutum		Baba FOTÖ Değişken Tutum	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Anne FOTÖ Toplam	,151*	,018	,035	,587	,132	,039	,014	,826	,041	,529
Anne FOTÖ Mükemmelci Tutum	-,157*	,014	,170**	,008	-,228**	,000	-,071	,266	-,166**	,010
Anne FOTÖ Onaylanma İhtiyacı	,133*	,038	-,079	,219	,260**	,000	-,050	,436	,029	,653
Anne FOTÖ Bağımsız Tutum	,136*	,034	,046	,475	,039	,540	,088	,173	,081	,209
Anne FOTÖ Değişken Tutum	,225**	,000	-,029	,650	,156*	,015	,121	,059	,178**	,005

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 13’de, FOTÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre anneler ile babaların fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki korelasyonlar görülmektedir. FOTÖ toplam puan değişkenine göre anneler ile babaların fonksiyonel olmayan tutumları arasında .05 düzeyinde anlamlı bir pozitif korelasyon görülmektedir. Ayrıca, annenin FOTÖ mükemmelci tutum alt ölçeği ile babanın FOTÖ toplam puanı arasında .05 düzeyinde negatif yönde, annenin FOTÖ onaylanma ihtiyacı ve bağımsız tutum alt ölçekleri ile babanın FOTÖ toplam puanı arasında .05 düzeyinde pozitif yönde ve annenin FOTÖ değişken tutum alt ölçeği ile babanın FOTÖ toplam puanı arasında .01 düzeyinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler vardır. Annenin FOTÖ toplam puanı ile babanın FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçeği arasında .05 düzeyinde pozitif yönde; annenin FOTÖ mükemmelci tutum alt ölçeği ile babanın FOTÖ mükemmelci tutum alt ölçeği arasında .05 düzeyinde pozitif yönde, annenin FOTÖ mükemmelci tutum alt ölçeği ile babanın FOTÖ onaylanma ihtiyacı ve değişken tutum alt ölçekleri arasında .01 düzeyinde negatif yönde, annenin FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçeği ile babanın FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçeği arasında .01 düzeyinde pozitif yönde ve annenin FOTÖ değişken tutum alt ölçeği ile babanın FOTÖ onaylanma ihtiyacı ve değişken tutum alt ölçekleri arasında sırasıyla .05 ve .01 düzeylerinde pozitif yönde anlamlı ilişkiler saptanmıştır.

3.4. EBEVEYNİN ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, anne ve babanın çift uyumları arasındaki ilişkileri ifade eden hipoteze (Hipotez 11) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 14).

Hipotez 11’de, anneler ile babaların çift uyumları arasında, ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, pozitif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 14).

Tablo 14. Anne ve Babaların ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Baba ÇUÖ Toplam		Baba ÇUÖ Çift Fikirbirliği		Baba ÇUÖ Çift Tatmini		Baba ÇUÖ Çift Birlikteliği		Baba ÇUÖ Duygulanım İfadesi	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Anne ÇUÖ Toplam	** ,593	,000	** ,559	,000	** ,310	,000	** ,442	,000	** ,556	,000
Anne ÇUÖ Çift Fikirbirliği	** ,553	,000	** ,559	,000	** ,260	,000	** ,378	,000	** ,485	,000
Anne ÇUÖ Çift Tatmini	** ,382	,000	** ,357	,000	** ,418	,000	** ,171	,000	** ,273	,000
Anne ÇUÖ Çift Birlikteliği	** ,407	,000	** ,331	,000	,108	,098	** ,466	,000	** ,445	,000
Anne ÇUÖ Duygulanım İfadesi	** ,537	,000	** ,460	,000	** ,252	,000	** ,429	,000	** ,631	,000

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 14'de anne ve babaların çift uyumları arasındaki korelasyonlar görülmektedir. Anne ve babaların ÇUÖ toplam puanları beklenen yönde .01 düzeyinde pozitif bir korelasyon göstermiştir. Ayrıca alt ölçekler arasında gözlemlenen tüm ilişkiler, anne ÇUÖ çift birlikteliği ile baba ÇUÖ çift tatmini alt ölçekleri arasında izlenen korelasyon hariç, .01 düzeyinde anlamlıdır.

3.5. EBEVEYNİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE ÇİFT UYUMU ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumları arasındaki ilişkileri ifade eden hipotezlere (Hipotez 12 ve Hipotez 13) dair bulgular sunulmaktadır (Bkz. Tablo 15 ve Tablo 16).

Hipotez 12'de, annelerin fonksiyonel olmayan tutumları ile annelerin çift uyumu arasında, FOTÖ ve ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Bkz. Tablo 15).

Tablo 15. Annelerin Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Annelerin Çift Uyumu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Anne FOTÖ Toplam		Anne FOTÖ Mükemmelci Tutum		Anne FOTÖ Onaylanma İhtiyacı		Anne FOTÖ Bağımsız Tutum		Anne FOTÖ Değişken Tutum	
	r	p	r	p	r	p	r	p	r	p
Anne ÇUÖ Toplam	*						**			
	-,142	,028	-,016	,803	-,031	,635	-,198	,002	-,087	,180
Anne ÇUÖ Çift Fikirbirliği							**			
	-,125	,054	-,006	,931	-,008	,901	-,191	,003	-,104	,108
Anne ÇUÖ Çift Tatmini										
	-,069	,288	-,002	,980	-,055	,401	-,078	,227	-,013	,837
Anne ÇUÖ Çift Birlikteliği	*						**			
	-,138	,033	-,022	,739	-,029	,657	-,209	,001	-,046	,483
Anne ÇUÖ Duygulanım İfadesi										
	-,126	,052	-,040	,543	-,040	,543	-,127	,051	-,081	,209

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 15'de annelerin fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumları arasındaki korelasyonlar görülmektedir. Annenin FOTÖ ve ÇUÖ toplam puan değişkenleri arasında beklenen yönde .05 düzeyinde anlamlı bir negatif korelasyon görülmektedir. Ayrıca, annenin FOTÖ toplam puanı ile ÇUÖ çift birlikteliği alt ölçeği arasında da negatif yönde .05 düzeyinde anlamlı bir korelasyon vardır. Anne FOTÖ bağımsız tutum alt ölçeği ile ÇUÖ toplam puanı ve çift fikirbirliği ile çift birlikteliği alt ölçekleri arasında da negatif yönde .01 düzeyinde anlamlı korelasyonlar saptanmıştır.

Hipotez 13'de, babaların fonksiyonel olmayan tutumları ile babaların çift uyumu arasında, FOTÖ ve ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanlarına göre, negatif yönde bir korelasyon olacağı varsayılmaktaydı. Bu hipoteze ilişkin bulgular, Pearson korelasyon katsayıları hesaplanarak analiz edilmiştir (Tablo 16).

Tablo 16. Babaların Fonksiyonel Olmayan Tutumları ile Babaların Çift Uyumu Toplam ve Alt Ölçek Puanları İçin Pearson Korelasyon Matrisi

	Baba FOTÖ Toplam		Baba FOTÖ Mükemmелci Tutum		Baba FOTÖ Onaylanma İhtiyacı		Baba FOTÖ Bağımsız Tutum		Baba FOTÖ Değişken Tutum	
	r	p	r	p	r	p	R	p	r	p
Baba ÇUÖ Toplam	-,107	,098	,034	,597	-,090	,164	-,085	,187	-,038	,535
Baba ÇUÖ Çift Fikirbirliği	-,090	,165	,071	,271	-,094	,145	-,088	,171	-,038	,556
Baba ÇUÖ Çift Tatmini	-,022	,740	-,012	,855	-,001	,982	-,015	,812	-,011	,864
Baba ÇUÖ Çift Birlikteliği	-,122	,058	-,036	,578	-,069	,283	-,067	,299	-,041	,525
Baba ÇUÖ Duygulanım İfadesi	-,097	,134	,005	,941	-,049	,453	-,087	,180	-,055	,398

** Korelasyon .01 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

* Korelasyon .05 düzeyinde anlamlı (2-uçlu)

Tablo 16'da, babaların fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumları arasındaki korelasyonlar görülmektedir. Babanın FOTÖ ve ÇUÖ toplam puan değişkenleri arasında beklenen yönde negatif bir korelasyon görülmekle birlikte, değişkenler arasındaki ilişki .05 anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Ayrıca, alt ölçekler arasında da herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

4. SON ERGENLİKTE ÖZ-DEĞERİ ETKİLEYEN AİLESEL DEĞİŞKENLER KONULU ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN BULGULARIN TARTIŞILMASI

Bu çalışma, son ergenlikte öz-değeri etkileyen bireysel ve ailesel değişkenlerin bilişsel kuram açısından incelenmesini esas almıştır. Diğer bir ifadeyle, gencin kendisine ve anne-babasına ait işlevsel olmayan tutumlar ile aile içi çatışma düzeyinin gencin öz-değeri üzerinde bir etki taşıyıp taşımadığı sorusu başlıca araştırma problemini oluşturmuştur. Bu amaçla, öz-değer düzeyi yüksek olan gençler, öz-değer düzeyi orta ve düşük olan gençlerle yukarıda belirtilen değişkenler bağlamında karşılaştırılmıştır. Ayrıca, gencin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumu; ebeveynin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin çift uyumu arasındaki ilişkiler ele alınan diğer araştırma problemleridir.

Araştırma bulguları, basamak basamak ele alınabilir. İlk olarak, temel araştırma beklentisinde de ifade edildiği üzere, gencin öz-değer düzeyi ile gencin kendisinin ve ebeveyninin işlevsel olmayan tutumları ve çift uyumu arasındaki ilişkileri incelenecek olursa, elde edilen bulgulara göre, gencin öz-değer düzeyi ile gencin kendi fonksiyonel olmayan tutumları arasında bazı anlamlı ilişkiler bulunduğu, ancak, öz-değer düzeyi ile anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumu arasında herhangi anlamlı bir ilişki saptanmadığı anlaşılacaktır. Gencin öz-değeri ile kendi fonksiyonel olmayan tutumları arasındaki anlamlı ilişkiler, FOTÖ onaylanma ihtiyacı ve değişken tutum alt ölçeklerinde gözlemlenmiştir. Diğer bir ifadeyle, yüksek öz-değer düzeyi taşıyan gençler, bu alt ölçeklerde, diğer gruplardan anlamlı bir şekilde farklılaşmıştır. Farklılaşma, onaylanma ihtiyacı alt ölçeğinde, yüksek öz-değer grubunun en yüksek ortalama puanı alması yönündedir. Yani bu gruptaki gençlerde çevresel onay beklentilerinin, diğer gruplara kıyasla, anlamlı bir şekilde yükseldiği, söylenebilir. Değişken tutum alt ölçeğinde ise yüksek öz-değer grubu en düşük işlevsel olmayan

tutum düzeyi sergilemiştir. Bu verilere göre, Hipotez 1 belirtilen alt ölçekler için doğrulanırken, Hipotez 2, 3, 4 ve 5 tümüyle red edilmiştir.

Öz-değer ile işlevsel olmayan tutumların ilişkisi incelendiğinde, bu araştırmanın literatür taraması kısmında da ortaya konulduğu üzere, konuya ilişkin veriler daha çok çocukluk ya da yetişkinlik dönemleriyle kısıtlı kalmış, diğer ifadeyle ergenlik dönemi bu araştırmalardan çok daha az pay almıştır. Ayrıca, çalışmaların temel ilgi alanı, genel olarak, işlevsel olmayan düşüncelerin normal aile ilişkilerinde gösterdiği gelişime değil, bir hastalığın ortaya çıkışıyla beraber klinik ortamda izlediği seyre odaklanmaktadır. Bu durumda, yukarıdaki araştırma verilerinin yorumlanması kısmen güçleşmektedir. Ancak, iki önemli nokta, bu verileri anlamlandırma konusunda önem taşıyabilir: İlki, ergenlik döneminin gelişimsel özelliklerinden kaynaklanan bir şekilde, kişinin kendisini değerlendirme süreçleri boyunca aile yerine, akran ilişkilerine ve daha geniş bir anlamda çevresel bağlara atfettiği önemdir¹. Zira, adölesan dönemi, özellikle de bu araştırmanın konusu olan son ergenlik, gencin aileden bağımsızlaşmasıyla karakterize bir dönemdir. O halde, bu dönemde, anne-baba ilişkileri ya da anne-babanın işlevsel olmayan tutumları ile öz-değer arasında anlamlı bir bağ kurulamaması anlaşılabilir bir bulgudur. Zira, çevresel onay ihtiyaçları genç için artık ailesel değişkenlerden daha ön plana geçmektedir. Nitekim, sosyal psikoloji literatürünün klasik çalışmalarından Asch'in uygucu davranış ve Milgram'ın itaat deneyleri², deneklerin kendilik değerlerini korumak üzere kullandıkları ilginç stratejiler konusunda dikkat çekicidir. Asch'in çalışmasında, denek, kişisel algısına ters düşen ancak grubun doğru olarak nitelendirdiği veya kişisel algısına doğru gelen ancak grubun yanlış olarak değerlendirdiği çatışma durumlarına sokulur. Milgram'ın deneyinde ise denek, deneycinin istemleri ile kendi iç değerleri arasında çatışma yaşar. Her iki deneyde de, denek, çatışma durumundan, özel-kendilik stratejisi yerine (private-self strategy), genel-kendilik stratejisi (public-self strategy) üzerine kurguladığı kendilik değeri ile

¹ James W. Vander Zanden, *Human Development*, Sixth Edition, New York, McGraw Hill, 1997, pp. 353-413.

² Anthony G. Greenwald, "A Social-Cognitive Account of the Self's Development", *Self, Ego and Identity: Integrative Approaches*, Ed. by Daniel K. Lapsley ve F. Clark Power, New York, Springer-Verlag, 1988, pp. 38-39.

çıkar. Böylelikle, denek, özel kendilik stratejisinin öngördüğü yalan söylememe veya başkasına zarar vermeme gibi ona doğru gelen davranışlar yerine, genel-kendilik stratejisinin öngördüğü gruba uyma veya deneyiciye itaat etme gibi diğerlerine doğru gelen davranışları seçebilir. Bu tür bilişsel tarafsızlıkların öz-değer ile ilişkisi açık olduğuna göre, yüksek öz-değer grubunda onaylanma ihtiyaçlarının artması, özellikle ergenlik döneminin arkadaş gruplarına yani dışa bağlı kimlik gelişim nitelikleri göz önüne alındığında, makul bir sonuç olacaktır.

Yukarıda belirtilen araştırma bulgularının değerlendirilmesinde ele alınabilecek ikinci açıklama, kültürel özellikler olarak tanımlanabilir. Her ne kadar eldeki veriler, Türk kültürünün bireyci ya da toplulukçu olarak sınıflandırılması için yeterli görülme de³, mesela, Sunar ve diğerlerinin⁴ üniversite öğrencilerini yetişkinlerle karşılaştırdığı araştırma sonuçları, üniversite öğrencilerinin daha bireyci ve rekabete yatkın olduğunu ortaya koymuştur. Nitekim, bireyci kültür yapısındaki toplumlar, toplulukçu kültür yapısındaki toplumlarla kıyaslandığında, ilk grubun öz-değer için daha bireysel ve özerk bir zemin hazırladığı görülmektedir^{5 6 7}. Ayrıca, Kağıtçıbaşı ve Sunar'ın⁸ işaret ettiği üzere, ailesel ilişki kalıpları ve cinsel kimlik rolleri, yüksek sosyoekonomik düzey katmanlarında hızla değişmekte ve bu değişim, genç, yüksek eğitilmiş ve şehir kökenli grupta belirgin olarak ortaya çıkmaktadır. Araştırmacıların varsaydığı bu yapının, burada ele alınan araştırma örneğinin özelliklerini de temsil ettiği düşünülecek olursa, öz-değerin ailesel normlardan çok bireysel normlara tabi gelişimi daha da açıklık kazanabilir.

³ Melek Göregenli, "Kültürümüz Açısından Bireycilik-Toplulukçuluk Eğilimleri: Bir Başlangıç Çalışması", *Türk Psikoloji Dergisi*, vol. 35, 1995, s. 1-14.

⁴ Dianc Sunar et al., "Self-Esteem and Its Sources in Two Turkish Samples", IV. Avrupa Psikoloji Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri, Haziran 1995, Atina, Yunanistan.

⁵ David Watkins et al., "Individualism-Collectivism, Gender and the Self-Concept: A Nine Culture Investigation", *Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient*, vol. 41, 1998, pp.259-271.

⁶ Çiğdem Kağıtçıbaşı, *Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile*, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları, 1998, s. 83-104.

⁷ Güler Okman Fişek, "Psikotrapide Bağlamsal Duyarlık ve Batı Kökenli Psikotrapilerin Uygulanması", IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ed. by. Güler Okman Fişek, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1998, s. 433-434.

Öz-değer ile aile içi uyum ilişkisini konu alan araştırmalara bakıldığında, alanın klasik çalışmalarından bu yana süregelen bir zengin önermeler dizisi karşımıza çıkar. Mesela, Coopersmith⁹ ve Sears¹⁰ gibi araştırmacılar, ebeveyn ilgisinin, ebeveynin çocuk yetiştirme tutumlarının ve ebeveynin çocuğun sorunlarını paylaşmasının çocuğun olumlu öz-değer geliştirmesindeki rolünü önemle vurgularlar. Ayrıca, Coopersmith, Rosenberg, Ziller ve Fitts gibi araştırmacılar^{11 12}, genel inanın aksine, ait olunan etnik grup, din, sosyo-ekonomik düzey, prestij belirleyici öğeler, aile büyüklüğü, baba mesleği, annenin çalışması, fiziksel özellikler, cinsiyet ve kimi kuramlar tarafından öne sürülen çocuğu biberonla besleme v.b. erken dönem travmatik deneyimlerin çocuğun öz-değeri ile ilişkili olmadığını bulgulamışlardır. Horowitz¹³ ise bu bulgulara, ergenlik döneminde düşük popülerite ile seyreden düşük öz-değer ilişkisini eklemiştir. O halde, küçük yaşlarda önem ve öncelik kazanan ailesel kabul ve denge yerini, ilerki yaşlarda grup tarafından benimsenme ve onaylanma ihtiyaçlarına bırakmaktadır. Nitekim, bu vurgu, tam ve boşanmış ailelerden gelen çocukların öz-değer düzeyleri incelendiğinde, daha açık ortaya çıkmaktadır. Ülkemizde yapılan bir çalışmada, Korkut¹⁴, boşanmış ailelerden gelen gençlerin, tam aile ortamındaki gençlere kıyasla, benlik kavramı ve depreyon açısından farklılık göstermediğini bulgulamış ve ailenin içsel çatışma süreçlerinden çok, gencin bu süreçlere atfettiği anlamın önemli olduğuna dikkat çekmiştir.

⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı ve Diane Sunar, "Family and Socialization in Turkey", *Parent-Child Relations in Diverse Cultural Settings: Socialization for Instrumental Competency*, Ed by. J. P. Roopnarine ve D. B. Carter, New Jersey, Ablex Publishing, 1992, pp. 75-88.

⁹ Stanley Coopersmith, "Parental Permissiveness and Children's Self-Esteem", *Social Psychology of Self-Concept*, Ed. by Moris Rosenberg ve Howard B. Kaplan, Illinois, Harlan Davidson, 1982, pp. 349-355.

¹⁰ Donald B. Helms ve Jeffrey S. Turner, *Exploring Child Behavior*, Second Edition, New York, Holt, Reinhart and Winston, 1981, pp. 276-277.

¹¹ L. Edward Wells ve G. Marwell, *Self-Esteem: Its Conceptualization and Measurement*, London: Sage Publications, pp. 32-34.

¹² Jerald G. Bachman, "Family Relationships and Self-Esteem", *Social Psychology of Self-Concept*, Ed. by Moris Rosenberg ve Howard B. Kaplan, Illinois, Harlan Davidson, 1982, pp. 356-364.

¹³ Donald B. Helms ve Jeffrey S. Turner, *ibid*.

¹⁴ Yeşim Korkut, *Adolescents from Divorced Homes: A Comparison of Family Status and An Investigation of Some Factors Related to Self-Concept and Depression*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi, 1990.

Bilişsel modelle yakın bir uyum gösteren Korkut'un açıklamasına deneysel ortamdan verilebilecek bir ilginç örnek de, Marecek ve Mettee'nin¹⁵ çalışmasıdır. Yüksek ve düşük öz-değere sahip iki grup kadın denekle çalışan araştırmacılar, bu gruplarda yer alan deneklerin kendilik değerlendirmelerini kesin ve ikna olmuş olan ile emin değil ve ikna olmamış olan olmak üzere ikiye ayırmıştır. Akabinde deneklere bir takım geometrik şekilleri eşlemelerinin istendiği bir işlem sunulmuştur. 20 denemelik bu işlemin yarısına gelindiğinde, deneklere çok iyi gittikleri bilgisi verilmiştir. Ancak, grubun yarısına başarılarının tamamıyla şans eseri geliştiği, diğer yarısına ise becerilerinden ötürü ortaya çıktığı söylenmiştir. Araştırma sonunda, 1) tüm yüksek öz-değer gruplarında denemeler boyunca başarının arttığı, 2) düşük kendilik değerlendirmelerinden emin olamayan düşük öz-değer grubunun yüksek öz-değer grubu kadar başarı gösterdiği, 3) kendilik değerlendirmelerinden emin olan ve başarılarının şans eseri olduğu söylenen düşük öz-değer grubu tüm gruplardan daha başarılı olduğu ve son olarak 4) düşük kendilik değerlendirmelerinden emin olan ve başarılarının kendi becerilerine bağlı olduğu söylenen düşük öz-değer grubunun hiç bir gelişme kaydetmediği bulgulanmıştır. Bu sonuçlar, düşük öz-değere sahip tüm kişilerin başarı çabası gerektiren situasyonlardan kaçınmadığını, yalnızca, süregen ve ve değişmez bir öz-kavramına sahip olan grubun bu kaçınmada bulunduğunu göstermiştir. Hatta, bu son grupta yer alan denekler başarılarının kendi ürünü olmadığına, sebebin şans faktörüne atfedilebileceğine de kuvvetle ikna olmuşlardır. Bu değerlendirme, süregen düşük öz-değer düzeyi olan kimselerin kendi kendilerine empoze ettikleri başarısızlık seyrini de açıklamaktadır. O halde, yaşanan olaylardan çok o olaylara atfedilen anlam, mizacı ve davranışı belirlemektedir. Bu algılar, tıpkı Korkut'un araştırma bulgularında belirtildiği üzere kişinin zihinsel süreçlerinde gelişmekte ve sonuçta kendilik değerleri ile yeterlilik hislerini takviye etmektedir.

¹⁵ J. Marecek ve D. R. Mettee, "Avoidance of Continued Success as a Function of Self-Esteem, Level of Esteem, Certainty, and Responsibility for Success", *Journal of Personality and Social Psychology*, 22, 1972, pp. 98-107.

Aile içi sorunların muhtemelen en ağır şekilde deneyimlendiği tablolardan biri olarak aile içi şiddet ve istismar hallerinde bile yukarıda belirtilen anlamsal bağların kişinin başatma süreçlerinde önemle devreye girdiği bilinmektedir. Nitekim, Jehu¹⁶, mağdurun diğerlerinin onayı veya yaşamında neleri başardığı gibi dışsal kriterlere bağlı bir öz-değer sistemi ile değil, içsel değer duygusu üzerine yapılanmış bir öz-değer kavramı ile hareket etmesi halinde, başatma becerilerinin güç kazanacağını belirtmiştir. Jehu, bu tarz bir öz-değer gelişiminin yalnızca mağdurun işlevsel olmayan tutumlarını kontrol etmesi ve düzeltmesi halinde oluşabileceğini varsayar. Zira, ona göre, kişinin öz-değerinin yükselmesi, işlevsel olmayan tutumlarından doğan sürekli öz-eleştiriye durdurması ve yerine çok daha gerçekçi bir kendilik değerlendirme sistemi kurması ile mümkündür.

Yukardaki önermelerden hareketle, bu çalışmada, gencin öz-değeri ile ebeveynin çift uyumu arasında herhangi anlamlı bir ilişkinin saptanmayışı, örneklemin büyük kısmının dağıldığı yüksek ve orta öz-değer gruplarında yer alan gençlerin, bu öz-değer düzeyine erişme süreçleri boyunca, dışsal kriterlerden arındırılmış bir kendilik değerlendirmesi sistemine doğru gittiklerinin göstergesi sayılabilir.

Hipotez 6, 7, 8, ve 9'da, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin işlevsel olmayan tutumları ve çift uyumu arasındaki ilişkiler test edilmiş, hipotezler bazı ölçek ve alt ölçekler için doğrulanmıştır. Araştırma bulgularına göre gencin ve anne-babanın fonksiyonel olmayan tutumları arasında, beklenildiği üzere, pozitif yönde bir korelasyon saptanmakla birlikte, bu ilişki yalnızca, gencin ve annenin FOTÖ bağımsız tutum alt ölçekleri ile gencin ve babanın FOTÖ toplam puanlarında anlamlılık düzeyine ulaşmıştır. Aynı şekilde, gencin fonksiyonel olmayan tutumları ile anne ve babanın çift uyumu arasında, beklenildiği üzere, negatif yönde bir korelasyon olmakla birlikte, bu ilişki, genç ve anneler arasında toplam puan ya da alt ölçeklerde anlamlılık düzeyine ulaşmamıştır. Genç ve baba arasındaki anlamlı ilişkiler ise gencin FOTÖ

¹⁶ Derek Jehu, *Beyond Sexual Abuse: Therapy with Woman Who Were Childhood Victims*, Chichester, John Wiley and Sons, 1988.

toplam puanı ile babanın çift tatmini arasında negatif, gencin bağımsız tutumu ile babanın çift birlikteliği arasında pozitif ve gencin değişken tutumu ile babanın çift tatmini arasında negatif korelasyon olduğunu göstermiştir.

Anlamlı bulgular incelendiğinde, anne-genç arasındaki bağımsız tutum alt ölçeklerinde görülen pozitif korelasyon, bir anlamda, toplumsal normlar gözönüne alındığında, ne yazık ki, hala daha bağımlı pozisyonda tanımlanan iki kaynaktan, kadından ve yetişkinliğe henüz tam bir adım atmamış olan gençten gelmektedir. O halde, iki grup arasındaki bu korelasyon şaşkıncı değildir. Ancak, Güneri'nin¹⁷ de belirttiği üzere, toplumun varolan yapısı sorgulandıkça ve bu yapıya yönelik değişim müdahalelerine hız kazandırıldıkça, muhtemelen bu grupların pozisyonu da değişecektir. Nitekim, dezavantajlı, düşük sosyo-ekonomik düzey gruplarında çocuğa dair bilişsel gelişimi zenginleştirmeyi hedefleyen erken dönem eve müdahale programlarının bir örneği olarak 15 yılı aşkın süredir ülkemizde başarıyla yürütülen "Erken Destek Projesi", çocuğa dönük olumlu etkilerin yanı sıra aileye ve özellikle kadının aile içi statüsüne getirdiği katkıyla bu değişimin çarpıcı bir örneğini sergilemektedir. Projeye katılan annelerin aile içi statüleri, gerek 4. yılın sonunda ve gerekse takip araştırmasının gerçekleştirildiği 10. yılda, kontrol grubuna kıyasla, çok daha yüksek düzeyde bulgulanmıştır^{18 19}. Demek ki, kadınların ve gençlerin bağımsız tutum geliştirme sürecinde atılan adımlar insan kaynağını geliştirmek için harcanan çabayla doğrudan ilişkilidir. Bu çabadan imtina edilmesi halinde, sağlıklı bir toplum örüntüsünde sağlıklı birey olmanın güçlüğü sürekli olarak deneyimlenecektir^{20 21}.

¹⁷ Hanna R. Scherler, Güler Bahadır, Yavuz Erten ve Feride Yıldırım Güneri, "Vak'a Formülasyonu: Bir Vak'a - Üç Bakış Açısı", IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ed. by Güler Okman Fişek, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1998, s. 499-502.

¹⁸ Çiğdem Kağıtçıbaşı, Dianc Sunar ve Scvda Beckman, "Comprehensive Preschool Education Project: Final Report", Ottawa, International Development Research Center, 1988.

¹⁹ Çiğdem Kağıtçıbaşı, Dianc Sunar ve Scvda Beckman, **Başarı Ailede Başlar: Çok Amaçlı Eğitim Modeli**, İstanbul, 1993, Ya-Pa Yayınları.

²⁰ Hanna R. Scherler et al., ibid.

²¹ Çiğdem Kağıtçıbaşı, "Yoksunluk ve İnsan Gelişimi: Psikolojiye Bir Rol Düşüyor Mu?" IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları, Ed. by Güler Okman Fişek, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları, 1998, s. 123-134.

Genç ve baba arasındaki fonksiyonel olmayan tutumlar ilişkisi incelendiğinde ise, yukarıda da belirtildiği gibi, toplam puanlar arasında anlamlı bir ilişki görülmüş, ancak anlamlılığın kaynağını anlayabilmek üzere alt ölçek bulguları ele alındığında, bu ölçekler arasında herhangi anlamlı bir bağ gözlemlenmemiştir. Ayrıca, toplam puanlar arasında görülen anlamlılık istatistiksel olarak zayıf bir ilişkiye işaret etmektedir.

Gencin FOTO toplam puan, bağımsız ve değişken tutum alt ölçeklerinin, babanın çift tatmini ve çift birlikteliği alt ölçekleriyle gösterdiği ilişki, gencin gelişim süreçleri ve bu süreçlerin otorite ile olan bağları açısından beklenebilir sonuçlardır. Zira, sonuçlardan da görülmektedir ki, babanın ilişki niteliğine ilişkin duygularını ifade eden çift tatmininin ve buna yakın bir nitelik boyutu olarak eşiyile beraber geçirdiği zamanı içeren çift birlikteliğinin, gencin bağımsız ve değişken tutumlarıyla ilişki göstermesi, bir anlamda gencin otorite ile verdiği mücadelenin ürünü sayılabilir²². Zaten, ergenlik, buraya kadar ifade edilen verilerin açıklanma sürecinde de önemle vurgulandığı üzere, temelde, bu mücadeleyle karakterize olan bir süreçtir. Bu noktada, Hipotez 6, 7, 8 ve 9'da elde edilen verilerin Hipotez 1, 2, 3, 4 ve 5'te gözlemlenen anlamlı ve anlamsız nitelikteki ilişkileri desteklediği de düşünülebilir. Zira, gencin bağımsızlaşma sürecinin, gencin öz-değer edinimi ve işlevsel olmayan tutumları üzerinde benzer bir etki taşıması, hali hazırdaki araştırma bulgularına göre kuvvetle olasıdır.

Hipotez 10 ve 11'de varsayıldığı üzere anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumları arasında gerek ölçeklerin toplam puanlarında ve gerekse alt ölçekler arasında oldukça güçlü anlamlı ilişkiler saptanmıştır. Anne ve babanın çift uyumları hemen hemen her alt ölçekte anlamlı bir ilişki gösterirken, işlevsel olmayan tutumları özellikle onaylanma ihtiyacı ve değişken tutum alt ölçeklerinde anlamlı ilişkiler göstermiştir. Bu iki alt ölçek, şimdiye dek özetlenen anlamlı araştırma bulgularının hemen hemen hepsinde önem kazanmaktadır. O halde, bu iki alt ölçeğin içerdiği işlevsel olmayan tutumların kişinin öznel değerlerini yapılandırmasında ve ilişki

²² James W. Vander Zanden, *Human Development, Sixth Edition*, New York, McGraw Hill, 1997, pp. 353-413.

süreçlerini belirlemesinde ne kadar merkezi bir rol yüklendiği aşıkardır. Araştırma verileri, bir anlamda, Ellis'in²³ de vurguladığı üzere, dışa odaklı değerlendirmelerin bireye getirdiği "değer" tutkunluğu ve buna bağlı olarak gelişen mutsuzluk düzeyi önermesini de desteklemektedir.

Anne ve baba arasında işlevsel olmayan tutumlar ile çift uyumunun adeta karşılıklı bir seyir gösterdiği araştırma bulguları, bu etkileşimsel ilişkilerin çalışılmasından hız alarak gelişen yakın dönem aile terapisi modellerinin varsaydığı döngüsel nedensellik süreçleri ile de açıklanabilir. Terapi modellerindeki ilk ipuçlarını hümanistik psikolojinin ortaya çıkışı ile veren döngüsel nedensellik önermesi, ilişkileri doğrusal, mekanistik ve indirgemeci bir sebep-somuç bağı içinde ele almak yerine sebep ve sonuçların sirkülaritesini öngören, yani sebeplerin kendilerinin de yeri geldiğinde birer sonuç olabileceğini varsayan, bu nedenle de, müdahaleyi davranış parçalarına indirgeyerek değil, sisteme yönelterek yapılandırmak gerektiğini savunan bir yaklaşım sunar²⁴. Bu perspektiften bakıldığında, yukarıdaki araştırma bulgularının anlam kazanmaması mümkün görünmemektedir.

Hipotez 12 ve 13'de anne ve babaların kendi fonksiyonel olmayan tutumları ile kendi çift uyumları arasındaki ilişkiler sınanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre, Hipotez 12 toplam puan ve bazı alt ölçek ilişkileri adına doğrulanırken; Hipotez 13'e ilişkin bulgular arasında herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Annenin işlevsel olmayan tutumları ile annenin çift uyumu arasında temel ilişki örüntüsü Hipotez 6'nın bulguları değerlendirilirken tartışıldığı üzere daha çok bağımsız tutum ölçeğinde yoğunlaşmıştır. Bu veri, annenin çift uyumunun onun bağımsız olma düzeyi ile yakın bir ilişki taşıdığını telkin etmektedir. Bu da kadının aile içi statüsünün, toplumsal kimliğinin, temel hak ve özgürlüklerinin geliştirilmesi ihtiyacını yeniden ve tüm şiddetiyle vurgulayan bir bulgudur. Günümüzde hala daha Freud'un temel varsayımlarından biri bir olan "biyoloji yazgıdır" önermesine sığınmak yerine, genetik tesadüfün her insan canlısı için öngördüğü XX cinsiyet kromozomu dizgesinin neden kader haline geldiğinin sosyal

²³ Albert Ellis, "How to Fix Empty Self", *American Psychologist*, May 1991, pp. 539-540.

²⁴ Peter A. Martin, *A Marital Therapy Manuel*, London, Jason Aronson, 1994, pp. 132-135.

dinamiklerine bakmak, kadını, anneyi, eşi ve belki de en önemlisi insanı anlamak adına çok daha bilgilendirici ve biyolojik olanla sosyal olanın ayırım noktasından itibaren ortaya çıkabilecek olası güçlüklerle başatme yöntemlerinde çok daha geliştirici olacaktır^{25 26}.

Yukarıda ifade bulan süreç, muhtemelen erkeğin dünyasında kadına kıyasla, çok daha farklı yaşantılanmaktadır. Nitekim, Hipotez 10 ve 11'in değerlendirilmesinde ele alındığı üzere, babanın fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumu ile annenin aynı değişkenleri arasında güçlü ilişkiler bulunmakla birlikte, babanın fonksiyonel olmayan tutumları ile babanın çift uyumu arasında herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır. Bir diğere ifadeyle, baba, anneyle karşılıklı etkileşimsel bir süreçte yaşadığı ilişki düzenine, kendi iç değişkenlerine ilişkin süreçte yinelememektedir. Bu veri, muhtemelen, erkeğin toplum içinde ve dolayısıyla aile ilişkileri örüntüsünde sahip olduğu otorite figürü sayılabilecek konumundan kaynaklanmaktadır. Nitekim, Fişek'in²⁷ de belirttiği üzere, Türk aile yapısı, geçirdiği hızlı, sosyo-kültürel, ekonomik ve politik değişime rağmen, göreceli olarak, geleneksel ve patriarkal yapısını önemle korumaktadır.

²⁵ Josephine Donovan, *Feminist Teori: Amerikan Feminizminin Entellektüel Gelenekleri*, İstanbul, İletişim Yayınları, 1992, ş. 175-221 ve 323-349.

²⁶ Richard Dawkins, *Gen Bencildir*, Çev. Asuman Ü. Müttüoğlu, Ankara, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 1995.

²⁷ Güler Okman Fişek, "Life in Turkey", *International Handbook on Gender Roles*, Ed. by L. L. Adler, Westport, Connecticut, Greenwood Press, 1993.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları, kısaca özetlenecek olursa, gencin özdeğerinin yalnızca kendi fonksiyonel olmayan tutumlarından etkilendiği, ebeveynin işlevsel olmayan tutumları ve çift uyumunun bu süreçte fazlaca bir önem taşımadığı; gencin fonksiyonel olmayan tutumlarının anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları ve çift uyumu ile zayıf düzeyde ilişki gösterdiği; anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları ile çift uyumları arasında sıkı bir ilişki olduğu, ancak bu ilişkinin gruplar kendi içlerinde ele alındığında yalnızca anneler adına anlam kazandığı söylenebilir.

Yukarıda belirtilen genel tablonun, ailenin değer sisteminden bağımsızlaşan bir ergenin varlığına ve hiyerarşik yapısını koruyan bir aile düzenine işaret ettiği düşünülebilir. Ancak, aileden bağımsızlaşan ergen, dikkat edilecek olursa, kendi işlevsel olmayan inançlarından aynı şekilde bağımsızlaşmamaktadır. Zira, öz-değeri ile etkileşim içinde olan bağımsız ve değişken tutumları, varsayılan bağımsızlaşma sürecinde aranan onay kaynağının adeta birinden (aileden) diğerine (sosyal ilişkiler) geçtiğinin işareti olarak da düşünülebilir. Tıpkı, Ellis'in²⁸ hümanistik psikolojiye gültümseten atfında olduğu gibi, koşulsuz öz-kabulü "Rogers beni kabul ettiği için değerliyim" çıkarımına zemin hazırlayan ilişki tarzlarında veya tedavi modellerinde arama çabasının kendisi de, koşullu bir öz-kabul yaratabilir ya da araştırma verilerine geri dönülecek olursa, aileden bağımsızlaşan genç, ailesel ilişkiler çerçevesinde temellendirdiği öz-değer koşullarını toplumsal ilişkilerine genelliyor olabilir. O halde, öz-değer kriterlerini yeniden gözden geçirmek gerekir. Belki de, Ellis'in varoluşçu bir perspektiften hız alarak vurguladığı gibi, ne kadar "iyi" ve "istenilen" kimseler olduğumuzu değerlendirirken, ne ölçüde başarılı olduğumuz veya diğer kimseler tarafından ne kadar onaylandığımız kavramlarını öne almak yerine, yanlışlanamaz nitelikteki "yaşıyorum" ve "insanım" ve "o halde, bir anlamım var" önermelerini esas alarak öz-değeri tanımlamak çok daha anlamlı olacaktır.

²⁸ Albert Ellis, "How to Fix Empty Self", *American Psychologist*, May 1991, pp. 539-540.

Ellis²⁹, bu önermeye ek olarak, kendiliği bir bütün halinde değerlendirip, “ben bir hiçim” sonucuna varmak yerine, yalnızca seçilen hedeflerle sınırlı kalıp, bu doğrultudaki düşünceleri, hisleri ve davranışları dikkate almanın çok daha sağlıklı bir bakış açısını kişiye kazandıracağını belirtir.

Araştırma verilerine dair bir başka önemli nokta, gencin kendisinin ve anne-babasının fonksiyonel olmayan tutumları arasında görülen sınırlı ilişkilerle ilgilidir. Araştırma bulgularına göre, her ne kadar, genç ile ebeveynin işlevsel olmayan tutumları ancak belirli alt ölçeklerde ilişki gösterse de, gencin öz-değeri üzerinde kendi işlevsel olmayan düşüncelerinin etkinliği büyük oranda doğrulanmıştır. Öz-değer üzerinde etkin olan bu tutumlar, bilişsel modele göre, gelişimsel bir sistemde edinilmektedir. Hatırlanacağı üzere, Beck’in esas ve orta seviyeli inançlar ile otomatik düşünceler arasında yaptığı ayrım bu gelişim sürecinin adeta kısa bir özetidir. Bu perspektiften yaklaşıldığında, gencin öz-değeri üzerinde etkin olan işlevsel olmayan tutumların gelişimsel bir süreç içinde kazanılması beklenir. O halde, “genç, böyle bir gelişimsel süreci deneyimlemiştir ki, şu anda bu tutumlara sahiptir” denilebilir. Ancak, gencin işlevsel olmayan tutumlarının bu gelişimsel sürecin önemli öğeleri olan anne ve babaya dair işlevsel olmayan tutumlarla zayıf bir ilişki sunması, bir yerde söz konusu tutumların otomatik tabiatına işaret eden bir bulgu olarak da yorumlanabilir. Bir başka ifadeyle, genç ve ebeveynin işlevsel olmayan tutumları arasında görülen ilişkisizlik, Beck’in de benzer bir şekilde belirttiği üzere, gencin işlevsel olmayan tutumlarının geliştiği evrelerin kendisini yaratan kaynaklardan “sanki bağımsız olduğu” izlenimini veren derin bir bilişsel içselleştirme (esas inançlar), kendine ait kılma (orta seviyeli inançlar) ve buna bağlı olarak gelişen otomatik bir forma dönüşme (otomatik düşünceler) özelliklerini taşıyan bir süreçle açıklanabilir. Özetle, böyle bir önerme, gencin ve ebeveynin işlevsel olmayan tutumları arasında görülen ilişkisizliği, bilişsel modelin de varsaydığı üzere, bu tutumların otomatik işleyen yapısına atfetmektedir.

²⁹ Ibid.

Buraya dek ifade edilen varsayımlar karşısında sağlıklı bir yapının kazanılabilmesinde öne çıkan alanlardan biri de bilişsel terapi modellerinin, özellikle rasyonel emotif davranışçı terapinin eğitim sistemleriyle entegre olduğu sınıf içi uygulamalardır³⁰. Kendiliğin güçlü ve zayıf yanlarıyla farkına varılması; hislerin neler olduğu, nereden kaynaklandığı ve nasıl ifade edilebileceğinin ele alınması; diğerleriyle etkin bir ilişki yapılandırma sürecinde kendinin görülmesi ve problem çözme ve karar verme becerilerinin kazandırılması amaçlarını taşıyan emosyonel eğitim programları, REDT ile birlikte, kendilik kabulünün içeriği, uygun ve uygunsuz hislerin ayırılması, irrasyonel inançların tanıtılması ve bunları değiştirme yöntemlerinin gözden geçirilmesi süreçlerini de içermeye başlamıştır. Bilgilendiren, yapılandırılmış derslerden oluşan ve müfredat sistemlerine entegre olabilen REDT programlarının, herşeyden önce değerli bir preventif hareket alanı yarattığı açıktır. Açık olan bu alandan hareketle, sağlıklı (donanımlı) bireylerden oluşan sağlıklı toplum ütopyasında, gerçekliğin tam da kendisine denk düşmek kuvvetle muhtemeldir.

³⁰ Ann Vernon, "Rational-Emotive Education", *Rational-Emotive Approaches to the Problems of Childhood*, Ed. by Albert Ellis and Michael Bernard, New York, Plenum Press, 1983, pp.467-484.

KAYNAKÇA

Adler, Alfred: (1993), **Psikolojik Aktivite: Üstünlük ve Toplumsal İlgisi**, Çev. Belkıs Çorakçı, İstanbul, Say Yayınları.

Amato, Paul R.: (1986), "Marital Conflict, the Parent-Child Relationship and Child Self-Esteem", **Journal of Applied Family and Child Studies**, 35/3, 1986, 403-410.

Arık, İ. Alev: (1995), **Öğrenme Psikolojisine Giriş**, İstanbul, Der Yayınları.

Aytar, Güler.: (1987), **Depresyondaki Düşünce Bozukluklarının Bilişsel Kuram Açısından İncelenmesi**, Yayımlanmamış Doktora Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Psikiyatri AD.

Bachman, Jerald G.: (1992), "Family Relationships and Self-Esteem", **Social Psychology of Self-Concept**, Ed. by Moris Rosenberg ve Howard B. Kaplan, Illinois, Harlan Davidson.

Bailey, Kenneth D.: (1982), **Methods of Social Research**, New York, The Free Press.

Beck, Aaron T.; Rush, A. John; Shaw, Brian F. ve Emery, Gary: (1978), **Cognitive Therapy of Depression**, New York, The Guilford Press.

Beck, Aaron T. ve Weisharr, Marjorie E.: (1989), "Cognitive Therapy", **Current Psychotherapies**, Ed. by Raymond J. Corsini ve Danny Wedding, Fourth Edition, Itasca, Illinois, F. E. Peacock Publishers.

Benjamin Jr., Ludy T.: (1988), **A History of Psychology: Original Sources and Contemporary Research**, New York, McGraw-Hill.

Bernard, Michael E.: (1998), "Validation of the General Attitude and Belief Scale", **Journal of the Rational-Emotive and Cognitive-Behavior Therapy**, 16/3, 183-196.

Bulduk, Sevda: (1999) "Klinik Korkunun Yerleşmesinde İnkubasyonun Rolü", **Tecrübi Psikoloji Çalışmaları**, 21, 65-73.

Campbell, Jennifer D. ve Lavalée, Loraine F.: (1993), "Who am I? The Role of Self-Concept Conclusion in Understanding the Behavior of People with Low Self-Esteem", **Self-Esteem: The Puzzle of Low Self-Regard**, Ed. by Roy F. Baumeister, New York, Plenum Press.

Cansever, Gökçe: (1976), **İçimdeki Ben: Freud Görüşünün Açıklanması**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Cooley, Charles Horton: (1922), **Human Nature and Social Order**, New York, Charles Scribner.

Coopersmith, Stanley: (1967), **The Antecedents of Self-Esteem**, San Fransisco, W. H. Freeman.

Coopersmith, Stanley: (1982), "Parental Permissiveness and Children's Self-Esteem", **Social Psychology of Self-Concept**, Ed. by Moris Rosenberg ve Howard B. Kaplan, Illinois, Harlan Davidson.

Çörüş, Gül: (1999), "Rasyonel Emotif ve Bilişsel Davranışçı Terapiler: Kuramdan Uygulamaya Uzanan Çizgide Farklar", **Tecrübi Psikoloji Çalışmaları**, 21, 41-49.

Çuhadaroğlu, Füsün: (1986), **Adölesanlarda Benlik Saygısı**, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, Ankara, Hacettepe Üniversitesi, Tıp Fakóltesi, Psikiyatri AD.

Daly, Michael J. ve Burton, Robert L.: (1983), "Self-Esteem and Irrational Beliefs: An Explanatory Investigation with Implications for Counseling", **Journal of Counseling Psychology**, 30/3, 361-366.

Dawkins, Richard: (1995), **Gen Bencildir**, Çev. Asuman Ü. Müttüoğlu, Ankara, Tübitak Popüler Bilim Kitapları, 1995.

Donovan, Josephine: (1992), **Feminist Teori: Amerikan Feminizminin Entellektüel Gelenekleri**, İstanbul, İletişim Yayınları.

Ehrenwald, Jan (Ed.): (1991), **The History of Psychotherapy**, London, Jason Aranson.

Elal, Güliz: (1999), **Kognitif-Davranışçı Terapiye Tarihsel Bakış**, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.

Elkin, Irene: (1994), "The NIMH Treatment of Depression Collaborative Research Program: Where We Began and Where We Are", **Handbook of Psychotherapy and Behavior Change**, Fourth Edition, Ed. by Allen E. Bergin and Sol L. Garfield, New York, John Wiley.

Ellis, Albert: (1965), "Showing People They Are Not Worthless Individuals", **The Art and Science of Psychotherapy**, 1/2, 1965, 74-77.

Ellis, Albert: (1968), **Is Objectivism a Religion?**, New York: Lyle Stuart, 1968.

Ellis, Albert: (1972), "Psychotherapy and the Value of a Human", **Value and Valuation: Axiological Studies in Honor of Robert S. Hartman**, Ed. by John William Davis, Knoxville, University of Tennessee Press.

Ellis, Albert: (1974), **Humanistic Psychotherapy**, Ed. by Edward Sagarin, New York, McGraw-Hill.

Ellis, Albert: (1976), "RET Abolishes Most of the Human Ego", **Psychotherapy**, 13, 343-348.

Ellis, Albert: (1991), "How to Fix Empty Self", **American Psychologist**, May, 539-540.

Enright, K. M. ve Ruzicka, M. F.: (1989), "Relationship Between Perceived Parental Behaviors and the Self-Esteem of Gifted Children", **Psychological Reports**, 65/3, 931-937.

Eysenck, Hans J.: (1968), "A Theory of the Incubation of Anxiety/Fear Responses", **Behaviour Research and Therapy**, 6, 309-321.

Fancher, Raymond E.: (1996), **Pioneers of Psychology**, Third Edition, New York, W. W. Norton.

Fennell, Melanie J. V.: (1999), "Depression", **Cognitive Behavior Therapy for Psychiatric Problems: A Practical Guide**, Ed. by Keith Hawton, Paul M. Salkovskis, Joan Kirk ve David M. Clark, Oxford, Oxford University Press.

Fişek, Güler Okman: (1993), "Life in Turkey", **International Handbook on Gender Roles**, Ed. by L. L. Adler, Westport, Connecticut, Greenwood Press.

Fişek, Güler Okman: (1998), "Psikoterapide Bağlamsal Duyarlık ve Batı Kökenli Psikoterapilerin Uygulanması", **IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Ed. by Güler Okman Fişek, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Freud, Sigmund: (1910), "The Origin and Development of Psychoanalysis", **American Journal of Psychology**, 21, 181-218.

Fromm, Erich: (1994), **Çağımızda Kişilik Sorunu: İnsan Davranışının Kökenleri**, Çev. Yasemin Kalaycıoğlu, Üçüncü Baskı, İstanbul, Düşünen Adam Yayınları.

Gergen, Kenneth J. ve Gergen, Mary M.: (1986), **Social Psychology**, Second Edition, New York, Springer Verlag.

Göregenli, Melek: (1995), "Kültürümüz Açısından Bireycilik-Toplulukçuluk Eğilimleri: Bir Başlangıç Çalışması", **Türk Psikoloji Dergisi**, 35, 1-14.

Greenberg, Jeff, Pyszczynski, Tom ve Solomon, Sheldon: (1986), "The Causes and Consequences of a Need for Self-Esteem: A Terror of Management Theory", **Public Self and Private Self**, Ed. by Roy F. Baumeister, New York, Spriger-Verlag.

Greenwald, Antony G.: (1988), "A Social-Cognitive Account of the Self's Development", **Self, Ego and Identity: Integrative Approaches**, Ed. by Daniel K. Lapsley ve F. Clark Power, New York, Springer-Verlag.

Guiglielmo, R.; Polak, R. ve Sullivan, A. P.: (1985), "Development of Self-Esteem as a Function of Familial Reception", **Journal of Drug Education**, 15/3, 277-284.

Hawton, Keith; Salkovskis, Paul M.; Kirk, Joan ve Clark, David M.: (1999), "The Development and Principles of Cognitive-Behavioral Treatments", **Cognitive Behavior Therapy for Psychiatric Problems: A Practical Guide**, Ed. by Keith Hawton, Paul M. Salkovskis, Joan Kirk ve David M. Clark, Oxford, Oxford University Press.

Helms, Donald B. ve Turner, Jeffrey S.: (1981), **Exploring Child Behavior**, Second Edition, New York, Holt, Reinhart and Winston.

Hisli, Nesrin: (1990), "Almanya'dan Dönüş Yapan Öğrencilerden Uyum Yaparı ve Yapamayanların Fonksiyonel Olmayan Tutumlar, Otomatik Olumsuz Düşünceler ve Problem Çözme Yeterliği Konusunda Kendilerini Algılayışları Açısından Farklılıkları", **V. Ulusal Psikoloji Kongresi: Psikoloji Seminer Dergisi Özel Sayısı**, Ed. by Nuri Bilgin, Yurdal Topsever ve Sezen Zeytinoğlu, İzmir, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayını, Sayı 8, 711-723.

Hoffman, M. A.; Ushpiz, V. ve Levy-Shiff, R.: (1988), "Social Support and Self-Esteem in Adolescence", **Journal of Youth and Adolescence**, 17/4, 307-316.

İnelmen, Kıvanç: (1996): **Relationship of Sex-Role Orientation to two Measures of Self-Esteem**, Yayımlanmamış Uzmanlık Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.

James, William: (1890), **The Principles of Psychology**, New York, Henry Holt.

Jehu, Derek: (1988), **Beyond Sexual Abuse. Therapy with Woman Who Were Childhood Victims**. Chichester, John Wiley and Sons.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem: (1998), "Yoksunluk ve İnsan Gelişimi: Psikolojiye Bir Rol Düşüyor Mu?" **IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Ed. by Güler Okman Fişek, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem: (1998), **Kültürel Psikoloji: Kültür Bağlamında İnsan ve Aile**, İstanbul, Yapı Kredi Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem ve Sunar, Diane: (1992), "Family and Socialization in Turkey", **Parent-Child Relations in Diverse Cultural Settings: Socialization for Instrumental Competency**, Ed. by J. P. Roopnarine ve D. B. Carter, New Jersey, Ablex Publishing.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem; Sunar, Diane ve Bekman, Sevda: (1993), **Başarı Ailede Başlar: Çok Amaçlı Eğitim Modeli**, İstanbul, Ya-Pa Yayınları.

Kağıtçıbaşı, Çiğdem; Sunar, Diane ve Bekman, Sevda: (1998), "Comprehensive Preschool Education Project: Final Report", Ottawa, International Development Research Center.

Kapur, R. ve Gill, S.: (1986), "Relationship Between Parental Acceptance-Rejection and Self-Esteem", **Indian Psychological Review**, 30/6, 15-21.

Karasar, Niyazi: (1994), **Bilimsel Araştırma Yöntemi: Kavramlar, İlkeler, Teknikler**, Altıncı Basım, Ankara, 3A Araştırma Eğitim Danışmanlık.

Kastro Morlevi, Rosita: (1998), **Evlilik İçi Uyum ve Depresyon: Evlilik İlişkinin Niteliği ve Eşlerde Semptom Oluşumu Hakkında Bir Çalışma**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, İstanbul Üniversitesi.

Kinnear, Paul R. ve Gray, Colin D.: (1996), **SPSS for Windows Made Simple**, Sussex, Psychology Press, An Imprint of Erlbaum (UK) Taylor and Francis.

Korkut, Yeşim: (1990), **Adolescents from Divorced Homes: A Comparison of Family Status and An Investigation of Some Factors Related to Self-Concept and Depression**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.

Lasko, David S.; Field, Tiffany M.; Gonzales, Ketty P.; Harding, Jeff; Yando, Regine ve Bendell, Debra: (1996), "Adolescent Depressed Mood and Parental Unhappiness", **Adolescence**, 31/121, 49-57.

Lewis, Michael ve Brooks-Gunn, Jeanne: (1979), **Social Cognition and the Acquisition of Self**, New York, Plenum Press.

Long, B. H.: (1986), "Parental Discord vs. Family Structure: Effects of Divorce on the Self-Esteem of Daughters", **Journal of Youth and Adolescence**, 15/1, 19-27.

Maccoby, Eleanor E.: (1980), **Social Development: Psychological Growth and the Parent-Child Relationship**, New York, Harcourt Brace Jovanovich.

Marecek, J. ve Mettee, D. R.: (1972), "Avoidance of Continued Success as a Function of Self-Esteem, Level of Esteem, Certainty, and Responsibility for Success", **Journal of Personality and Social Psychology**, 22, 98-107.

Martin, Peter A.: (1994), **A Marital Therapy Manual**, London, Jason Aronson.

Maslow, Abraham H.: (1987), **Motivation and Personality**, Third Edition, New York, Harper and Row Publishers.

McLennan, James P.: (1987), "Irrational Beliefs in Relation to Self-Esteem and Depression", **Journal of Clinical Psychology**, 43/1, 89-91.

Mead, George Herbert: (1913), "The Social Self", **Journal of Philosophy, Psychology, and Scientific Methods**, 10, 374-380.

Meichenbaum, Donald H.: (1977), **Cognitive-Behavior Modification**, New York, Plenum Press.

Mitrani, Nafi: (1999), **Self-with-Other Representation in Intimate Relationships**, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.

Moorey, Stirling: (1992), "Cognitive Therapy", **Individual Therapy: A Handbook**, Ed. by Windy Dryden, Philadelphia, Milton Keynes.

Munroe, Ruth L.: (1955), **Schools of Psychoanalytic Thought: An Exposition, Critique and Attempt at Integration**, New York, Holt, Rinehart and Winston.

Neighbors, Bryan; Forehand, Rex ve McVicar, Dave: (1993), "Resilient Adolescents and Interparental Conflict", **American Journal of Orthopsychiatry**, 63/3, 462-471.

Nielson, David M.; Horan, John J.; Keen, Bethanne; St. Peter, Carolyn C. et. al.: (1996), "An Attempt to Improve Self-Esteem by Modifying Specific Irrational Beliefs", **Journal of Cognitive Psychotherapy**, 10/2, 137-149.

O'Brien, Mary; Bahadur, Mudita A.; Gee, Christina; Balto, Katy ve Erber, Stephaine: (1997), "Child Exposure to Marital Conflict and Child Coping Responses as Predictors of Child Adjustment", **Cognitive Therapy and Research**, 21/1, 39-59.

Onur, Erzen Pakel: (1985), "Çocuklarda Öz-Güven ve Ön Koşulları", **III. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Ed. by Necla Öner, Güzver Yıldırım ve Ali Baykal, Ankara, Psikologlar Derneği Yayınları.

Openshaw, D. K.; Thomas, D. L. ve Rollins, B. C.: (1984), "Parental Influences on Adolescent Self-Esteem", **Journal of Early Adolescence**, 4/3, 259-274.

Öner, Necla: (1997), **Türkiye'de Kullanılan Psikolojik Testler: Bir Başvuru Kaynağı**, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi Yayınları.

Özkan, Sibel Tümer: (1995), **Effects of Spousal Abuse on the Psychological Well-Being of His Partner and Evaluation of Marital Satisfaction and Adjustment**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.

Paker, Berna: (1999), **Temel Bilişsel-Davranışçı Terapi Modelleri: Ellis, Lazarus ve Meichenbaum**, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, 3D Danışmanlık.

Paker, Berna ve Güneri, Feride Yıldırım: (1999), **Temel Öğrenme Kuramları**, Yayımlanmamış Seminer Notları, İstanbul, 3D Danışmanlık.

Paker, Berna ve Çörüş, Gül: (2001), **Genel Tutum ve İnanç Ölçeği (GTİÖ): Bir Güvenirlilik ve Geçerlik Çalışması**, Yayımlanmamış Araştırma Raporu, İstanbul, 3D Danışmanlık ve İstanbul Üniversitesi.

Pawlak, Julie L. ve Klein, Helen Altman: (1997), "Parental Conflict and Self-Esteem: The Rest of the Story", **The Journal of Genetic Psychology**, 158/3, 303-313.

Pervin, Lawrence A. ve John, Oliver P.: (1997), **Personality: Theory and Research**, Seventh Edition, New York, John Wiley and Sons.

Robinson, Elizabeth A. ve Jacobson, Neil S.: (1987), "Social Learning Theory and Family Psychopathology: A Kantian Model in Behaviorism", **Family Interaction and Psychopathology: Theories, Methods and Findings**, Ed. by T. Jacop, New York, Plenum Press.

Rogers, Carl R.: (1961), **On Becoming A Person: A Therapist's View of Psychotherapy**, Boston, Houghton Mifflin.

Samuels, Shirley C.: (1977), **Enhancing Self-Concept in Early Childhood: Theory and Practice**, New York: Human Sciences Press.

Savaşır, Işık ve Şahin Hisli, Nesrin (Eds.): (1997), **Bilişsel-Davranışçı Terapilerde Değerlendirme: Sık Kullanılan Ölçekler**, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Scherler, Hanna R.; Bahadır, Güler, Erten, Yavuz ve Güneri, Feride Yıldırım: (1998), "Vak'a Formülasyonu: Bir Vak'a - Üç Bakış Açısı", **IX. Ulusal Psikoloji Kongresi Bilimsel Çalışmaları**, Ed. by Güler Okman Fişek, Ankara, Türk Psikologlar Derneği Yayınları.

Schultz, Duane P. ve Schultz, Sydney Ellen: (1992), **A History of Modern Psychology**, Fifth Edition, London, Harcourt Brace Jovanovich Collage Publishers.

Scott, Michael J. ve Dryden, Windy: (1996), "The Cognitive-Behavioral Paradigm", **Handbook of Counseling Psychology**, Ed. by Richard Woolfe ve Windy Dryden, London, Sage Publications.

Seligman, Martin E. P.: (1971), "Phobias and Preparedness", **Behavior Therapy**, 2, 307-320.

Skinner, Burrhus Frederick: (1948), "Superstition in the Pigeon", **Journal of Experimental Psychology**, 38, 168-172.

Spanier, G. B.: (1976), "Measuring Dyadic Adjustment: New Scales for Assessing the Quality of Marriage and Similar Dyads", **Journal of Marriage and the Family**, 38, 15-28.

Stuart, Richard B.: (1980), **Helping Couples Change: A Social Learning Approach to Marital Therapy**, New York, The Guilford Press.

Sunar, Diane; İnelmen Kıvanç; İsrail, Ella; Karabatı, Serdar; Karamolla, Nurcan ve Üner, Sinem: (1995), "Self-Esteem and Its Sources in Two Turkish Samples", IV. **Avrupa Psikoloji Kongresi'nde Sunulmuş Bildiri**, Atina, Yunanistan.

Thomas, I. ve Raj, H. S.: (1985), "A Factor Analytical Study on the Antecedents of Self-Esteem", **Psychological Studies**, 30/2, 97-101.

Vernon, Ann: (1983), "Rational-Emotive Education", **Rational-Emotive Approaches to the Problems of Childhood**, Ed. by Albert Ellis and Michael Bernard, New York, Plenum Press.

Wallace, Edwin R.: (1994), **Dinamik Psikiyatri: Kuramı ve Uygulaması**, Çev. Hakan Atalay, İstanbul, Eylül Yayınları.

Watkins, David; Adair, John; Akande, Adebowale; Gerong, Andres; McInerney, Dennis; Sunar, Diane; Watson, Sue; Wen, Qiu Fang ve Wondimu, Habtamu: (1998), "Individualism-Collectivism, Gender and the Self-Concept: A Nine Culture Investigation", **Psychologia: An International Journal of Psychology in the Orient**, 41, 1998, 259-271.

Watson, John B.: (1913), "Psychology as the Behaviorist Views It", **Psychological Review**, 20, 158-177.

Wells, L. Edward ve Marwell, G.: (1976), **Self-Esteem: Its Conceptualization and Measurement**, London, Sage Publications.

Wilson, Peter H.; Spence, Susan H. ve Kavanagh, David J.: (1989), **Cognitive-Behavioral Interviewing for Adult Disorders: A Practical Handbook**, Baltimore, The Johns Hopkins University Press.

Yanbastı, Gülgün: (1990), **Kişilik Kuramları**, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Yayınlar No. 53, İzmir, Ege Üniversitesi Basımevi.

Yavuz, Amine Aysun: (1995), **The Dyadic Adjustment Scale: A Validation Study with a Turkish Sample**, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, Boğaziçi Üniversitesi.

Yerkes, Robert M. ve Morgulis, Sergius: (1909), "The Method of Pawlow in Animal Psychology", the **Psychological Bulletin**, 6, 257-273.

Zanden, James W. Vander: (1997), **Human Development**, Sixth Edition, New York, McGraw Hill.

EKLER

EK 1
DEMOGRAFİK SORU FORMU (DSF)

Sevgili Genç Arkadaşımız,

Bölümümüz tarafından yürütülen bu araştırmada, "Gençlerde Benlik Gelişimini Etkileyen Ailesel Değişkenler"i irdelemeye yönelik bir takım soru formları uygulanmaktadır. Sonuçları eğitimsel süreçle bağlantılanacak ve arzu ettiğiniz takdirde sizlere iletilecek olan bu çalışmada, bize yardımcı olmanızı önemle rica ederiz.

Çalışmamız kapsamında, elinizdeki kitapçıkta yer alan anket formları, sizinle ilgili bir takım soruları içermektedir. Araştırmada, yalnızca sizin görüşlerinizi içeren cevaplarınız kullanılacak olup, bunlar tamamıyla gizli kalacaktır. Bu nedenle, elinizdeki bu kitapçığa ya da kitapçıkta yer alan formlara adınızı yazmayınız.

Kitapçığın içerdiği formlardaki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Cevaplarınızı verirken araştırmanın sağlıklılığı ve cevapların birbirini etkilememesi için yalnızca kendi görüşlerinizi gözönünde bulundurunuz. Bu nedenle, bu kitapçıkta yer alan tüm formları tek başınıza doldurunuz. Lütfen, hiç bir soruyu atlamayınız ve soruları üzerinde uzun uzun düşünmeden cevaplandırınız.

Kitapçıkta yer alan tüm formları tamamladığınızda emin olduktan sonra, onu ekte sunulan zarfa yerleştiriniz ve zarfın ağzını yapııştırarak ya da bantlayarak bize iletiniz.

Tüm yardımlarınız için şimdiden teşekkür ederiz.

DEMOGRAFİK SORU FORMU

1. Doğum Tarihiniz (gün/ay/yıl)..... Yaşınız:..... Cinsiyetiniz: Kadın Erkek
2. Kaç Kardeşsiniz ?..... En büyükten en küçüğe doğru sıralandığında kaçınıcı çocuksunuz ?
3. Üniversiteniz, Bölümünüz ve Sınıfınız:.....
4. İlkokul öncesi eğitim almış mıydınız? Evet Hayır (cevabınız "hayır" ise 5. soruya geçiniz)
Nerede ve ne kadar süreyle?
5. Çocukluğunuzda size en çok kimi baktı?
Anne-baba birlikte Anne Baba Büyükanne-büyükbaba Diğer.....

Sayın Anne,

Bölümümüz tarafından yürütülen bu araştırmada, "Gençlerde Benlik Gelişimini Etkileyen Ailesel Değişkenler"i irdelemeye yönelik bir takım soru formları uygulanmaktadır. Sonuçları eğitimsel süreçle bağlantılanacak ve arzu ettiğiniz takdirde sizlere iletilecek olan bu çalışmada, bize yardımcı olmanızı önemle rica ederiz.

Çalışmamız kapsamında, elinizdeki kitapçıkta yer alan anket formları, sizinle ilgili bir takım soruları içermektedir. Araştırmada, yalnızca sizin görüşlerinizi içeren cevaplarımız kullanılacak olup, bunlar tamamıyla gizli kalacaktır. Bu nedenle, elinizdeki bu kitapçığa ya da kitapçıkta yer alan formlara adınızı yazmayınız.

Kitapçığın içerdiği formlardaki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Cevaplarınızı verirken araştırmanın sağlamlığı ve cevapların birbirini etkilememesi için yalnızca kendi görüşlerinizi gözönünde bulundurunuz. Bu nedenle, bu kitapçıkta yer alan tüm formları tek başınıza doldurunuz. Lütfen, hiç bir soruyu atlamayınız ve soruları üzerinde uzun uzun düşünmeden cevaplandırınız.

Kitapçıkta yer alan tüm formları tamamladığınıza emin olduktan sonra, onu ekte sunulan zarfa yerleştiriniz ve zarfın ağzını yapıştırarak ya da bantlayarak bize iletiniz.

Tüm yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder ve saygılarımızı sunarız.

DEMOGRAFİK SORU FORMU

1. Doğum Tarihiniz (gün/ay/yıl) ve Yaşınız:
2. Eğitim Düzeyiniz:
3. Mesleğiniz:
4. Şu anda hangi işle uğraşıyorsunuz?
5. Bu ilk evliliğiniz mi? İlk değil ise kaçınıcı?
6. Bu ilk evliliğiniz değil ise önceki evliliğinizin sona erme nedeni kısaca ne idi?
7. Şu andaki eşinizle kaç yıldır evlisiniz ve birbirinizle nasıl tanıştınız?.....
.....
.....
8. Evinizin aylık gelir düzeyi ne kadardır?

☐ 100.000.000 TL.'dan az	☐ 300.000.000 - 349.999.000
☐ 100.000.000 - 149.999.000	☐ 350.000.000 - 399.999.000
☐ 150.000.000 - 199.999.000	☐ 400.000.000 - 449.999.000
☐ 200.000.000 - 249.999.000	☐ 450.000.000 - 499.999.000
☐ 250.000.000 - 299.999.000	☐ 500.000.000 TL. veya üstü
9. Oturduğumuz Semt (açık adresinizi değil, yalnızca semt adını belirtiniz):.....

T.C.
İstanbul Üniversitesi
Edebiyat Fakültesi
Psikoloji Bölümü

Sayın Baba,

Bölümümüz tarafından yürütülen bu araştırmada, "Gençlerde Benlik Gelişimini Etkileyen Ailesel Değişkenler"i irdelenecek yönlük bir takım soru formları uygulanmaktadır. Sonuçları çözümlenmiş süreçle bağlantılanacak ve arzu ettiğimiz takdirde sizlere iletilecek olan bu çalışmada, bize yardımcı olmanızı önemle rica ederiz.

Çalışmamız kapsamında, elinizdeki kitapçıkta yer alan anket formları, sizinle ilgili bir takım soruları içermektedir. Araştırmada, yalnızca sizin görüşlerinizi içeren cevaplarımız kullanılacak olup, bunlar tamamıyla gizli kalacaktır. Bu nedenle, elinizdeki bu kitapçığa ya da kitapçıkta yer alan formlara adınızı yazmayınız.

Kitapçığın içerdiği formlardaki soruların doğru ya da yanlış cevapları yoktur. Cevaplarınızı verirken araştırmanın sağlıklılığı ve cevapların birbirini etkilememesi için yalnızca kendi görüşlerinizi gözönünde bulundurunuz. Bu nedenle, bu kitapçıkta yer alan tüm formları tek başınıza doldurunuz. Lütfen, hiç bir soruyu atlamayınız ve soruları üzerinde uzun uzun düşünmeden cevaplandırınız.

Kitapçıkta yer alan tüm formları tamamladığınıza emin olduktan sonra, onu ekte sunulan zarfa yerleştiriniz ve zarfın ağzını yapıştırarak ya da bantlayarak bize iletiniz.

Tüm yardımlarınız için şimdiden teşekkür eder ve saygılarımızı sunarız.

DEMOGRAFİK SORU FORMU

1. Doğum Tarihiniz (gün/ay/yıl) ve Yaşınız:
2. Eğitim Düzeyiniz:
3. Mesleğiniz:
4. Şu anda hangi işle uğraşıyorsunuz?
5. Bu ilk evliliğiniz mi? İlk değil ise kaçuncu?
6. Bu ilk evliliğiniz değil ise önceki evliliğinizin sona erme nedeni kısaca ne idi?
7. Şu andaki eşinizle kaç yıldır evlisiniz ve birbirinizle nasıl tanıştınız?.....
.....
.....
8. Evinizin aylık gelir düzeyi ne kadardır?

☐ 100.000.000 TL'dan az	☐ 300.000.000 - 349.999.000
☐ 100.000.000 - 149.999.000	☐ 350.000.000 - 399.999.000
☐ 150.000.000 - 199.999.000	☐ 400.000.000 - 449.999.000
☐ 200.000.000 - 249.999.000	☐ 450.000.000 - 499.999.000
☐ 250.000.000 - 299.999.000	☐ 500.000.000 TL veya üstü
9. Oturduğunuz Semt (açık adresinizi değil, yalnızca semt adını belirtiniz):.....

EK 2
ROSENBERG BENLİK SAYGISI ÖLÇEĞİ (RBSÖ)

RBSÖ

Lütfen her soruyu okuyup, kendinize en uygun olan şıkkı işaretleyiniz.

Çok doğru Doğru Yanlış Çok yanlış

☐	☐	☐	☐	1. Kendimi en az diğer insanlar kadar değerli buluyorum.
☐	☐	☐	☐	2. Bazı olumlu özelliklerim olduğunu düşünüyorum.
☐	☐	☐	☐	3. Genelde kendimi başarısız bir kişi olarak görme eğilimindeyim.
☐	☐	☐	☐	4. Ben de diğer insanların pek çoğunun yapabildiği kadar birşeyler yapabilirim.
☐	☐	☐	☐	5. Kendimde gurur duyacak fazla birşey bulamıyorum.
☐	☐	☐	☐	6. Kendime karşı olumlu bir tutum içindeyim.
☐	☐	☐	☐	7. Genel olarak kendimden memnunum.
☐	☐	☐	☐	8. Kendime karşı daha fazla saygı duyabilmeyi isterdim.
☐	☐	☐	☐	9. Bazen kesinlikle kendimin bir işe yaramadığımı düşünüyorum.
☐	☐	☐	☐	10. Bazen hiç de iyi bir insan olmadığımı düşünüyorum.

Çok değişir Zaman zaman değişir Çok az değişir Hiç değişmez

☐	☐	☐	☐	11. Kendiniz hakkındaki düşünceleriniz değişkenlik gösterir mi, yoksa her zaman aynı mıdır?

Evet, sık sık olur Evet, bazen olur Evet, nadiren olur Hiç olmaz

☐	☐	☐	☐	12. Hiç kendiniz hakkında bir gün bir görüşe, başka bir gün daha farklı bir görüşe sahip olduğunuzu farkettiğiniz olur mu?

Doğru Yanlış

☐	☐	13. Kendim hakkındaki görüşlerimin çok çabuk değiştiğini farkettim.
☐	☐	14. Kendim hakkında bazı günler çok olumlu, bazı günlerse olumsuz düşüncelere sahip oluyorum.
☐	☐	15. Şu günlerde kendim hakkındaki görüşlerimi hemen hemen hiçbir şeyin değiştiremeyeceğini düşünüyorum.
☐	☐	16. Başınıza gerçekten birşey geldiğinde kimse sizin durumunuzla ilgilenmeyecektir.
☐	☐	17. İnsan doğasında gerçekten yardımlaşma vardır.
☐	☐	18. Bazı kişiler insanların büyük çoğunluğunun güvenilebilir olduğunu, bazıları ise insanlarla ilişkilerde çok güvenilmeyeceğini söylerler.
a) İnsanların çoğuna güvenilebilir.
b) İnsanlarla ilişkilerde çok güvenilemez.
☐	☐	19. Dikkatli davranmazsanız insanlar sizi kullanacaklardır.
☐	☐	20. İnsanlar daha çok başkalarına yardım etmeyi mi, yoksa kendi çıkarlarını düşünmeye mi eğilimlidirler?
a) Başkalarına yardım etmeye
b) Kendi çıkarlarını düşünmeye

Çok fazla hassas Oldukça hassas Az hassas Hassas değil

☐	☐	☐	☐	21. Eleştiriye karşı ne kadar hassassınızdır?

Doğru Yanlış

☐	☐	22. Eleştiri ya da azarlama beni çok fazla incitir.

Çok fazla rahatsız olurum Oldukça rahatsız olurum Rahatsız olmam

23. Yanlış yaptığınız bir şey için biri size güldüğünde veya suçladığında ne kadar rahatsız olursunuz?

Doğru Yanlış

24. Çoğu zaman başka birşey yapmaktansa oturup hayal kurmayı tercih ediyorum.
25. Bana hayalperest denilebilir.
26. Zamanın büyük kısmını hayal kurmakla geçiririm.

Çok sık Nadiren veya hiçbir zaman Bazen

27. Gelecekte nasıl bir insan olacağınız konusunda hayal kurar mısınız?

28. Ulusal ya da uluslararası önemi olan bir konuda görüşünüzü belirttiğinizde biri size gülerse ne hissedersiniz?

- a) Çok incinirim ve rahatsız olurum.
- b) Biraz incinirim ve rahatsız olurum.
- c) Beni pek fazla etkilemez.

Doğru Yanlış

29. Ulusal ya da uluslararası sorunlar tartışıldığında genellikle kötü izlenim bırakacak birşey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.
30. Toplumsal konularla ilgili tartışmalarda insanları kızdıracak birşey söylemektense hiçbir şey söylememeyi tercih ederim.

Pek çok Oldukça az Çok az Hiçbir zaman

31. Uluslararası konuları tartışır mısınız?

32. Arkadaşlarınızla birlikte uluslararası sorunları tartıştığınız zaman tutumunuz nasıl olur?

- a) Sadece dinlerim.
- b) Arada bir görüş belirtirim.
- c) Konuşmaya eşit oranda katılırım.
- d) Diğerlerini ikna etmeye çalışırım.

Evet Hayır

33. Yalnız bir kişi olmaya eğilimli misinizdir?
34. İnsanların çoğu sizin nasıl bir kişi olduğunuzu bilirler mi, yoksa çoğunun sizi tanımadıklarını mı düşünürsünüz?
- a) Çoğu benim nasıl bir kişi olduğumu bilir.
- b) Çoğu beni gerçekten tanımaz.

Kendinizi nasıl bir kişi olarak tanıyorsunuz? Kısaca tanımlayınız.

İlerde nasıl bir kişi olmayı düşünüyorsunuz? Kısaca tanımlayınız.

EK 3
FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLAR ÖLÇEĞİ (FOTÖ)

FOTÖ-A

Bu ölçek insanların zaman zaman savunduğu ya da inandığı tutumların bir listesini içermektedir. Lütfen HER CÜMLEYİ ayrı ayrı dikkatle okuyup, bunlara ne kadar katıldığınızı belirleyiniz.

Her tutuma ilişkin kendi katılma derecenizi, yandaki cevap bölümündeki sayılardan birinin üzerine (x) işareti koyarak belirleyiniz. Her tutum için sadece BİR işaret koymaya özen gösteriniz. İnsanların hepsinin kendine özgü düşünceleri olduğundan, burada doğru ya da yanlış diye bir yanıt söz konusu değildir.

Lütfen seçimlerinizin SİZİN GENEL OLARAK nasıl düşündüğünüzü yansıtmalarına özen gösteriniz.

1. Tümüyle katılıyorum	5. Ender olarak katılıyorum
2. Genellikle katılıyorum	6. Çok az katılıyorum
3. Oldukça katılıyorum	7. Hiç katılmıyorum
4. Biraz katılıyorum	

Ne kadar katılıyorsunuz?
Tümüyle Hiç
1 2 3 4 5 6 7

☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	1. Bir insanın mutlu olabilmesi için mutlaka ya çok güzel (yakışıklı), ya çok zengin, ya çok zeki, ya da çok yaratıcı olması gerekir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	2. Mutlu olabilmem için başkalarının benim hakkımdaki duygu ve düşüncelerinden çok benim kendimle ilgili duygu ve düşüncelerim önemlidir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	3. İnsanların bana değer vermesi için hiç hata yapmamam gerekir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	4. İnsanların bana saygı göstermeleri için her zaman başarılı olmam gerekir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	5. Risk almak hiç bir zaman doğru bir şey değildir. Çünkü kaybetmek bir felaket olabilir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	6. İnsanın herhangi bir alanda özel bir yeteneği olmasa da başkalarının saygısını kazanması mümkündür.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	7. Mutlu olabilmem için tanıdığım insanların çoğunun hayranlığını kazanmalıyım.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	8. Bir başka kişiden yardım istemek aslında zayıflık işaretidir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	9. Bir insan olarak yeterli olmam için, başkaları kadar başarılı olmam gerekir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	10. İnsan bir işi iyi yapamıyorsa hiç yapmasın daha iyi.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	11. Bir insan olarak başarılı sayılabilmem için yaptığım işlerde başarılı olmam gerekir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	12. Hatalarımdan bir şeyler öğrenebildiğim süreçte, hata yapmamda bir sakınca yoktur.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	13. Beni seven bir insanın benimle aynı fikirde olması gerekir.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	14. Bir işte tüümüyle başarısız olmak ile yarı yarıya başarısız olmak arasında pek fark yoktur.
☐	☐	☐	☐	☐	☐	☐	15. İnsanların bana verdiği önemi yitirmemem için kendimi açmamalıyım.

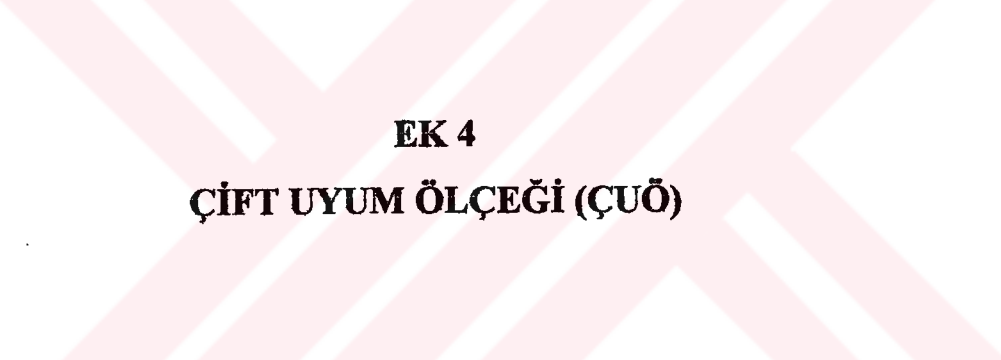
Ne kadar katılıyorsunuz?

Tümüyle

Hiç

1 2 3 4 5 6 7

16. Sevdiğim insan beni sevmediği sürece bir hiç sayılırım.
17. Sonucu başarısızlık da olsa insan yaptığı işten zevk alabilir.
18. İnsanın başarılı olacağına ilişkin biraz olsun inancı yoksa, herhangi bir işe girişmemelidir.
19. Başkalarının benim hakkındaki düşünceleri bir insan olarak değerimi büyük ölçüde belirler.
20. İkinci sınıf insan konumuna düşmemem için kendime koyduğum standartların en yüksek olması gerekir.
21. En azından bir yönümlü başarılı değilsen değerli bir insan sayılmam.
22. İnsanın değerli biri sayılabilmesi için iyi fikirleri olması gerekir.
23. Bir hata yaptığım zaman bundan rahatsızlık duymam gerekir.
24. Benim için önemli olan başkalarının benim hakkındaki düşüncelerinden çok, benim kendimle ilgili düşüncelerimdir.
25. İhtiyacı olan herkese yardım etmediğim takdirde iyi bir insan sayılmam.
26. Yenilmiş, kaybetmiş duruma düşmemek için soru sormamalıyım.
27. İnsanın kendisi için öncelikli olan kişiler tarafından onaylanmaması çok kötüdür.
28. İnsanın mutlu olabilmesi için dayanabileceği, güvenebileceği başka insanların olması gerekir.
29. Öncelikli amaçlarıma ulaşabilmem için kendimi çok fazla zorlamam gerekmez.
30. İnsan biri tarafından azarlansa da buna üzülmemesi gerekir.
31. Bana zarar verebileceklerini düşündüğüm diğer insanlara güvenmem.
32. Diğer insanlar tarafından sevilmedikçe mutlu olamazsın.
33. İnsanın, başkasını mutlu etmek için kendi ihtiyaçlarından vazgeçmesi gerekiyorsa, bunu yapması gerekir.
34. Mutluluğum kendimden çok diğer insanlara bağlıdır.
35. Mutlu olmam için diğer insanların beni ve yaptıklarımı onaylaması gerekmez.
36. İnsan, sorunlarından uzak durabildiği sürece sorunlar da ortadan kalkar.
37. Hayatın güzelliklerinin çoğundan (zenginlik, güzellik, başarı...) nasibimi almasam da mutlu olabilirim.
38. Başka insanların benim hakkında ne düşündükleri benim için önemlidir.
39. Başkalarından ayrı olmak cinde sonunda mutsuzluğa yol açar.
40. Bir başka insan tarafından sevilmesem de mutlu olabilirim.

EK 4
ÇİFT UYUM ÖLÇEĞİ (ÇUÖ)

ÇÜÖ

İlişkide, çiftler hakkında bazı cümleler bulunmaktadır. Size uyan seçeneğe (x) işareti koyunuz. Hiç bir cümle için uzun uzun düşünmeyiniz. Mümkün olduğu kadar çabuk ve samimi cevaplar veriniz. Kararsızlığa düşerseniz, aklınıza gelen ilk seçenek doğrultusunda hareket ediniz. Lütfen, her cümleyi cevapladığınızdan emin olunuz.

Her zaman anlaşırız anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşırız	Arada bir anlaşamayız	Çok sık anlaşamayız	Hemen her zaman anlaşamayız	Hiç bir zaman
5	4	3	2	1	0

5	4	3	2	1	0	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	1. Aile gelirinin idaresi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	2. Eğlenceyle ilgili konularda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	3. Dini konularda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	4. Sevgi gösterme şekillerinde
☐	☐	☐	☐	☐	☐	5. Arkadaşlar
☐	☐	☐	☐	☐	☐	6. Cinsel ilişkiler
☐	☐	☐	☐	☐	☐	7. Toplumsal örf ve adetlerle ilgili olarak
☐	☐	☐	☐	☐	☐	8. Yaşam felsefesi
☐	☐	☐	☐	☐	☐	9. Kendinizin ya da eşinizin ailesiyle ilişkilerde
☐	☐	☐	☐	☐	☐	10. Önemli olduğuna inanılan amaç, hedef ve diğer konularda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	11. Birlikte geçirilen zaman konusunda
☐	☐	☐	☐	☐	☐	12. Çok önemli kararlar verirken
☐	☐	☐	☐	☐	☐	13. Ev işlerinde
☐	☐	☐	☐	☐	☐	14. Boş zaman ilgi ve uğraşlarında
☐	☐	☐	☐	☐	☐	15. Mesleki kararlarda

Her zaman	Çoğu zaman	Yeterince	Ara sıra	Nadiren	Hiç
0	1	2	3	4	5

0	1	2	3	4	5	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	16. Boşanmayı, ayrı yaşamayı veya ilişkinizi sonlandırmayı ne sıklıkta tartışıyor veya düşünüyorsunuz?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	17. Kavga sonrasında siz veya eşiniz ne sıklıkta evi terkeder?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	18. Sizce genellikle, siz ve eşiniz arasında işler ne sıklıkta yolunda gider?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	19. Eşinize içinizi döker misiniz?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	20. Evlendiğiniz (veya birlikte olduğunuz) için hiç pişmanlık duyarsınız mı?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	21. Eşinizle ne sıklıkta münakaşa edersiniz?
☐	☐	☐	☐	☐	☐	22. Eşinizle ne sıklıkta birbirinizi sınırlendirecek şeyler yaparsınız?

Her gün	Hemen her gün	Ara sıra	Nadiren	Hiç
4	3	2	1	0

4	3	2	1	0	
☐	☐	☐	☐	☐	23. Eşinizi öper misiniz?
	Hepsi	Çoğu	Bazaları	Çok azı	Hiçbiri
	4	3	2	1	0

4	3	2	1	0	
☐	☐	☐	☐	☐	24. Eşinizle ev dışındaki meraklarınızın ne kadarını birlikte gerçekleştirirsiniz?

Aşağıdakilerin siz ve eşiniz arasında ne sıklıkta olduğunu söyleyebilir misiniz?

Hiç	Ayda birden az	Ayda bir veya iki	Haftada bir veya iki	Her gün bir kere	Daha sık
0	1	2	3	4	5

0	1	2	3	4	5	
☐	☐	☐	☐	☐	☐	25. Heyecan verici, keyifli fikir alışverişleri
☐	☐	☐	☐	☐	☐	26. Beraber gülme
☐	☐	☐	☐	☐	☐	27. Birlikte sakin bir şekilde tartışma
☐	☐	☐	☐	☐	☐	28. Bir konu üzerinde beraber çalışma

Aşağıdakiler, çiftlerin bazan anlaşıp bazan karşıt düştüğü şeylerdir. Aşağıdaki konular geçtiğimiz bir kaç hafta içinde aramızda fikir ayrılığı yarattıysa veya ilişkinizde sorun haline geldiyse, bunu belirtiniz (Evet veya Hayır olarak işaretleyiniz).

(0)	(1)	
Evet	Hayır	
☐	☐	29. Cinsel ilişki için fazla yorgun düşmek
☐	☐	30. Sevgi göstermemek

31. Aşağıdaki çizgi üzerinde yer alan noktalar ilişkinizdeki değişik mutluluk derecelerini ifade etmektedir. "Mutlu" noktası çoğu ilişkideki mutluluk derecesini ifade eder. Lütfen, her şeyi düşünerek ilişkinizin mutluluk derecesini en iyi tarif eden noktayı, çevresine bir daire çizerek gösteriniz.

0	1	2	3	4	5	6
•	•	•	•	•	•	•
Son derece mutsuz	Epey mutsuz	Biraz mutsuz	Mutlu	Çok mutlu	Son derece mutlu	Mükemmel

32. Aşağıdaki cümlelerin hangisi, ilişkinizin geleceğiyle ilgili hissettiklerinizi en iyi tanımlar?

- 5 İlişimin başarılı olmasını son derece fazla istiyorum ve öyle olması için her türlü şeyi yaparım
- 4 İlişimin başarılı olmasını çok istiyorum ve öyle olması için elimden gelen her şeyi yaparım
- 3 İlişimin başarılı olmasını çok istiyorum ve öyle olması için kendi payıma düşeni gerçekleştiririm
- 2 İlişim başarılı olursa iyi olurdu ve başarılı olması için şimdi yaptığımdan daha fazlasını yapamam
- 1 İlişim başarılı olsa iyi olurdu, fakat ilişkiyi sürdürmek için şu an yaptığımdan daha iyisini yapmayı reddediyorum
- 0 İlişim hiç bir zaman başarılı olamaz ve ilişkiyi devam ettirmek için daha fazla yapabileceğim bir şey yok

EK 5
ÖRNEKLEMİN RBSÖ, FOTÖ VE ÇUÖ PUANLARININ
DEMOGRAFİK VERİLERLE İLİŞKİLERİ

GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE KENDİ DEMOGRAFİK VERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin öz-değer düzeyi ile kendi demografik verileri arasındaki ilişkiler ki-kare analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 17).

Tablo 17. Gençlerin Demografik Özelliklerine Göre Gençlerin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-Kare Sonuçları

Gencin Demografik Özellikleri	Gruplar	N	X ²	df	p (2-uçlu)
Cinsiyet	Kız	180	,827	2	,661
	Erkek	65			
Yaşlar	18,00	29	9,867	8	,274
	19,00	63			
	20,00	63			
	21,00	66			
	22,00	24			
Okulöncesi Eğitim	Var	69	1,596	2	,450
	Yok	176			
Branş	Sosyal Bil.	171	14,098	8	,079
	Fen Bil.	11			
	İktisadi Bil.	36			
	Mühendislik	21			
	Sağlık Bil.	6			
Sınıf	1,00	103	14,441	6	,055
	2,00	54			
	3,00	48			
	4,00	40			
Genci Büyüten Kişi	Anne-Baba	114	4,718	4	,317
	Anne	93			
	B.anne-B.baba	38			
Kardeş Sayısı	Tek Çocuk	24	2,809	2	,245
	Çok Çocuk	221			
Kardeş Sırası	İlk	112	8,506	4	,075
	İkinci	100			
	Üçüncü ve üstü	33			

Tablo 17’de, gencin demografik özellikleri ile gencin öz-değer grupları arasındaki ilişkiler ki-kare analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre gencin cinsiyet, yaş, okulöncesi eğitim, branş, sınıf, onu büyüten kişi, kardeş sayısı ve

kardeş sırası grupları ile gencin öz-değer düzeyi arasında, her ne kadar branş, sınıf ve kardeş sırası değişkenlerinde anlamlılığa yakın bir eğilim görülse de, .05 düzeyinde herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

GENÇLERİN ÖZ-DEĞER DÜZEYİ İLE EBEVEYNİNİN DEMOGRAFİK VERİLERİ VE EVLİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin öz-değer düzeyi ile ebeveynin demografik verileri ve evlilik özellikleri arasındaki ilişkiler, ki-kare analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 18a, 18b ve 18c).

Tablo 18a. Annenin Demografik Özelliklerine Göre Gencin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-Kare Sonuçları

Annenin Demografik Özellikleri	Gruplar	N	X ²	df	p (2-uçlu)
Yaş Grupları	35-44	95	6,499	4	,165
	45-54	132			
	55-64	18			
Eğitim Grupları	Ortaokul	79	5,601	4	,231
	Lise	102			
	Üniversite	64			
İş Grupları	Ev Kadını	142	6,018	12	,915
	Emekli	25			
	İşçi	4			
	Esnaf	5			
	Memur	45			
	Serbest M.	13			
	Profesyonel	11			

Tablo 18a'da, annenin demografik özellikleri ile gencin öz-değer grupları arasındaki ilişkiler ki-kare analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre annenin yaş, eğitim ve iş grupları ile gencin öz-değer düzeyi arasında .05 düzeyinde herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 18b. Babanın Demografik Özelliklerine Göre Gencin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-Kare Sonuçları

Babanın Demografik Özellikleri	Gruplar	N	X ²	df	p (2-üçlü)
Yaş Grupları	35-44	24	5,973	4	,201
	45-54	169			
	55-64	52			
Eğitim Grupları	Ortaokul	38	1,781	4	,776
	Lise	78			
	Üniversite	129			
İş Grupları	Emekli	46	15,757	12	,203
	İşçi	11			
	Esnaf	33			
	Memur	42			
	Serbest M.	35			
	Tüccar	26			
	Profesyonel	52			

Tablo 18b’de, babanın demografik özellikleri ile gencin öz-değer grupları arasındaki ilişkiler ki-kare analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre babanın yaş, eğitim ve iş grupları ile gencin öz-değer düzeyi arasında .05 düzeyinde herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 18c. Anne-Babanın Evlilik Özelliklerine Göre Gencin Öz-değer Gruplarına Uygulanan Ki-kare Sonuçları

Anne-Babanın Demografik Özellikleri	Gruplar	N	X ²	df	p (2-üçlü)
Evlilik Şekli	Görücü	83	6,475	4	,166
	Aynı Ortam	137			
	Flört	25			
Evlilik Süresi	19-23	119	10,807	6	,095
	24-28	92			
	29-33	28			
	34-38	6			
Gelir Düzeyi	Düşük	105	6,864	4	,143
	Orta	74			
	Yüksek	66			

Tablo 18c’de, anne-babanın evlilik özellikleri ile gencin öz-değer grupları arasındaki ilişkiler ki-kare analizi kullanılarak incelenmiştir. Analiz sonuçlarına göre

anne-babanın evlilik şekli, evlilik süresi ve gelir düzeyi ile gencin öz-değer düzeyi arasında .05 düzeyinde herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE EBEVEYNİNİN DEMOGRAFİK VERİLERİ VE EVLİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile ebeveynin demografik verileri ve evlilik özellikleri arasındaki ilişkiler tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 19a, 19b, 19c, Tablo 20a, 20b, 20c ve Tablo 21a, 21b, 21c).

Tablo 19a. Annenin Yaş Grupları Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne Yaş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	35-44	95	148,6105	11,7910	2	241	,143	,867
	45-54	131	149,4046	12,2636				
	55-64	18	149,7778	14,9176				
Mükemmelci Tutum	35-44	95	60,7368	6,7607	2	241	,838	,434
	45-54	131	60,1985	8,2922				
	55-64	18	58,2222	6,3575				
Onaylanma İhtiyacı	35-44	95	46,3579	9,0353	2	241	4,930	,008
	45-54	131	46,8626	8,7704				
	55-64	18	53,3333	7,1538				
Bağımsız Tutum	35-44	95	16,6526	5,8214	2	241	1,054	,350
	45-54	131	16,7481	5,8103				
	55-64	18	14,6667	5,0059				
Değişken Tutum	35-44	95	20,8737	3,9766	2	241	1,493	,227
	45-54	131	21,4198	4,2607				
	55-64	18	19,6667	5,9607				

Tablo 19a'da, annelerin yaş gruplarına göre (35-44 Yaş: Grup 1, 45-54 Yaş: Grup 2 ve 55-64 Yaş: Grup 3) gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ile mükemmelci tutum, bağımsız tutum ve değişken tutum alt ölçek puanları annelerin yaş gruplarına göre istatistiksel

olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Gençlerin FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçek puanları annelerin yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir ($F(2, 241)=4,930, p<,008$). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 ve Grup 2, Grup 3'den anlamlı olarak farklılaşmıştır.

Tablo 19b. Annenin Eğitim Grupları Değişkenine Göre Gençin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne Eğitim Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ortaokul	79	146,4304	13,7689	2	241	2,891	,057
	Lise	101	150,5743	11,8671				
	Üniversite	64	150,1563	10,3298				
Mükemmelci	Ortaokul	79	59,4304	8,2302	2	241	,738	,479
	Lise	101	60,7921	7,3339				
	Üniversite	64	60,4531	7,2065				
Onaylanma	Ortaokul	79	46,4937	9,3820	2	241	,416	,660
	Lise	101	47,1980	9,1924				
	Üniversite	64	47,8594	7,8878				
Bağımsız	Ortaokul	79	15,3797	5,5639	2	241	2,469	,087
	Lise	101	17,1188	6,0602				
	Üniversite	64	17,1250	5,3763				
Değişken	Ortaokul	79	20,9367	4,4846	2	241	,825	,439
	Lise	101	21,4752	4,2464				
	Üniversite	64	20,6250	4,1842				

Tablo 19b'de, annelerin eğitim gruplarına göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları annelerin eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 19c. Annenin İş Grupları Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne İş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ev Kadını	141	148,9574	12,8279	6	237	,143	,990
	Emekli	25	149,2000	11,5578				
	İşçi	4	145,7500	7,4106				
	Esnaf	5	148,2000	13,3116				
	Memur	45	149,2444	11,1725				
	Serbest M.	13	149,5385	15,0256				
	Profesyonel	11	151,7273	9,9809				
Mükemmelci Tutum	Ev Kadını	141	59,8865	7,9526	6	237	,817	,558
	Emekli	25	60,0000	7,7675				
	İşçi	4	58,0000	4,5461				
	Esnaf	5	62,6000	8,4143				
	Memur	45	60,0667	7,0013				
	Serbest M.	13	61,9231	6,0616				
	Profesyonel	11	64,2727	7,0013				
Onaylanma İhtiyacı	Ev Kadını	141	47,1135	8,8786	6	237	,726	,629
	Emekli	25	46,2400	8,5258				
	İşçi	4	49,0000	9,6609				
	Esnaf	5	41,6000	4,9800				
	Memur	45	48,5111	9,4691				
	Serbest M.	13	45,0000	9,5917				
	Profesyonel	11	48,3636	8,6287				
Bağımsız Tutum	Ev Kadını	141	16,5390	5,9456	6	237	,160	,987
	Emekli	25	16,6400	5,2510				
	İşçi	4	16,2500	1,7078				
	Esnaf	5	18,6000	6,6558				
	Memur	45	16,2444	5,5315				
	Serbest M.	13	17,2308	7,7691				
	Profesyonel	11	16,2727	4,1253				
Değişken Tutum	Ev Kadını	141	21,3191	4,3000	6	237	,988	,434
	Emekli	25	21,9200	3,3407				
	İşçi	4	19,2500	3,5000				
	Esnaf	5	21,8000	3,1145				
	Memur	45	20,2222	4,9813				
	Serbest M.	13	21,5385	3,5967				
	Profesyonel	11	19,3636	4,6534				

Tablo 19c'de, annelerin iş gruplarına göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt

ölçek puanları annelerin iş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 20a. Babanın Yaş Grupları Değişkenine Göre Gencin FOTO Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTO Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba Yaş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	35-44	24	148,7500	12,3508	2	241	,044	,957
	45-54	168	149,2798	12,4823				
	55-64	52	148,7885	11,6355				
Mükemmelci	35-44	24	60,7917	7,5006	2	241	,281	,755
	45-54	168	60,3929	7,6769				
	55-64	52	59,5962	7,4761				
Onaylanma	35-44	24	46,8750	8,3786	2	241	,163	,849
	45-54	168	46,9881	9,2439				
	55-64	52	47,7692	8,1544				
Bağımsız	35-44	24	16,0833	4,9687	2	241	,182	,834
	45-54	168	16,7024	5,8561				
	55-64	52	16,3077	5,8796				
Değişken	35-44	24	20,6667	4,2392	2	241	,122	,885
	45-54	168	21,1310	4,2364				
	55-64	52	21,0962	4,6241				

Tablo 20a'da, babaların yaş gruplarına göre gençlerin FOTO toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTO toplam ve alt ölçek puanları babaların yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 20b. Babanın Eğitim Grupları Değişkenine Göre Gençin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba Eğitim Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ortaokul	38	147,4474	12,2534	2	241	1,775	,172
	Lise	78	147,6410	13,3124				
	Üniversite	128	150,5234	11,4726				
Mükemmелci Tutum	Ortaokul	38	61,3947	7,9272	2	241	6,883	,001
	Lise	78	57,6923	7,8712				
	Üniversite	128	61,4922	6,9679				
	Toplam	244	60,2623	7,5955				
Onaylanma İhtiyacı	Ortaokul	38	44,9737	9,0717	2	241	4,316	,014
	Lise	78	49,4487	8,2551				
	Üniversite	128	46,3828	9,0241				
Bağımsız Tutum	Ortaokul	38	15,9737	5,8007	2	241	2,666	,072
	Lise	78	15,5385	5,8414				
	Üniversite	128	17,3516	5,6284				
Değişken Tutum	Ortaokul	38	21,3947	4,0238	2	241	,402	,669
	Lise	78	20,7308	4,1550				
	Üniversite	128	21,1953	4,4916				

Tablo 20b’de, babaların eğitim gruplarına göre (Ortaokul: Grup 1, Lise: Grup 2 ve Üniversite: Grup 3) gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ile bağımsız tutum ve değişken tutum alt ölçek puanları babaların eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Gençlerin FOTÖ mükemmелci tutum alt ölçek puanları babaların eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (2, 241)=6,883, p<,001). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 ve Grup 3, Grup 2’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır. Gençlerin FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçek puanları babaların eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (2, 241)=4,316, p<,014). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 Grup 2’den ve Grup 2 Grup 3’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır.

Tablo 20c. Babanın İş Grupları Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba İş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Emekli	46	148,0870	11,7319	6	237	1,634	,139
	İşçi	11	146,1818	11,4614				
	Esnaf	32	147,5313	11,1586				
	Memur	42	151,0714	12,6807				
	Serbest M.	35	145,0857	15,1062				
	Tüccar	26	150,7308	12,7611				
	Profesyonel	52	151,9808	10,1063				
Mükemmelci Tutum	Emekli	46	60,3696	7,0217	6	237	,968	,448
	İşçi	11	58,0909	6,9203				
	Esnaf	32	60,3750	8,8855				
	Memur	42	59,8333	8,6163				
	Serbest M.	35	58,5429	6,6436				
	Tüccar	26	60,2308	7,2017				
	Profesyonel	52	62,0769	7,2730				
Onaylanma İhtiyacı	Emekli	46	46,4783	9,4369	6	237	,367	,899
	İşçi	11	48,7273	7,7858				
	Esnaf	32	46,0313	8,8262				
	Memur	42	48,5238	8,3819				
	Serbest M.	35	47,3714	10,3101				
	Tüccar	26	47,2692	9,7388				
	Profesyonel	52	46,7500	7,9579				
Bağımsız Tutum	Emekli	46	15,6304	5,8589	6	237	1,216	,299
	İşçi	11	16,5455	4,4579				
	Esnaf	32	16,2500	5,2178				
	Memur	42	16,9524	6,5999				
	Serbest M.	35	15,0286	4,9675				
	Tüccar	26	17,2692	5,8690				
	Profesyonel	52	17,9231	5,8673				
Değişken Tutum	Emekli	46	21,5217	4,4158	6	237	1,092	,368
	İşçi	11	18,3636	4,5667				
	Esnaf	32	21,2500	4,0798				
	Memur	42	21,3571	4,0894				
	Serbest M.	35	20,3143	4,7078				
	Tüccar	26	21,5385	3,9419				
	Profesyonel	52	21,2115	4,3266				

Tablo 20c’de, babaların iş gruplarına göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları babaların iş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 21a. Anne-Babaların Evlilik Şekli Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Şekli	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Görücü	82	149,0854	13,5721	2	241	,676	,509
	Aynı Ortam	137	149,6204	11,7974				
	Flört	25	146,5200	9,9880				
Mükemmelci Tutum	Görücü	82	60,8171	7,7286	2	241	,518	,597
	Aynı Ortam	137	60,1387	7,6208				
	Flört	25	59,1200	7,1375				
Onaylanma İhtiyacı	Görücü	82	45,7195	9,4481	2	241	1,647	,195
	Aynı Ortam	137	47,7591	8,8530				
	Flört	25	48,4400	6,9287				
Bağımsız Tutum	Görücü	82	17,1585	6,1272	2	241	1,421	,243
	Aynı Ortam	137	16,4891	5,8487				
	Flört	25	14,9600	3,4337				
Değişken Tutum	Görücü	82	21,3780	4,6285	2	241	1,108	,332
	Aynı Ortam	137	21,1095	4,2003				
	Flört	25	19,9200	3,7072				

Tablo 21a’da, anne-babaların evlilik şekli gruplarına göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları anne-babaların evlilik şekli gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 21b. Anne-Babaların Evlilik Süresi Değişkenine Göre Gençlerin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Süresi (yıl)	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	19-23	118	149,4407	12,5464	3	240	,430	,731
	24-28	92	149,4674	12,1750				
	29-33	28	146,6429	10,5908				
	34-38	6	149,1667	16,2286				
Mükemmelci Tutum	19-23	118	60,6356	7,2733	3	240	1,068	,363
	24-28	92	60,4783	7,8677				
	29-33	28	57,8571	7,7732				
	34-38	6	60,8333	8,7274				
Onaylanma İhtiyacı	19-23	118	46,8983	8,6779	3	240	,060	,981
	24-28	92	47,3370	9,0860				
	29-33	28	47,4286	9,8373				
	34-38	6	47,6667	8,3825				
Bağımsız Tutum	19-23	118	17,0000	5,4475	3	240	,769	,513
	24-28	92	16,4457	6,3182				
	29-33	28	15,3929	4,9317				
	34-38	6	15,0000	6,8118				
Değişken Tutum	19-23	118	20,9322	4,1298	3	240	,119	,949
	24-28	92	21,1413	4,6138				
	29-33	28	21,4286	3,8914				
	34-38	6	21,3333	5,6095				

Tablo 21b’de, anne-babaların evlilik süresi gruplarına göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları anne-babaların evlilik süresi gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 21c. Anne-Babanın Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	SES	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Düşük	104	147,8654	13,4526	2	241	1,149	,319
	Orta	74	150,6622	11,6704				
	Yüksek	66	149,3788	10,7557				
Mükemmelci Tutum	Düşük	104	59,7500	7,6991	2	241	,514	,599
	Orta	74	60,9189	7,7101				
	Yüksek	66	60,3333	7,3534				
Onaylanma İhtiyacı	Düşük	104	46,9904	8,8191	2	241	,057	,945
	Orta	74	47,0811	9,1048				
	Yüksek	66	47,4545	8,9703				
Bağımsız Tutum	Düşük	104	16,1538	6,0255	2	241	,442	,643
	Orta	74	16,8649	5,0918				
	Yüksek	66	16,8485	6,0872				
Değişken Tutum	Düşük	104	21,1058	4,4239	2	241	,734	,481
	Orta	74	21,4730	4,0552				
	Yüksek	66	20,5909	4,4062				

Tablo 21c’de, anne-babaların SES gruplarına göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları anne-babaların SES gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

GENÇLERİN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE KENDİ DEMOGRAFİK VERİLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, gençlerin fonksiyonel olmayan tutumları ile kendi demografik verileri arasındaki ilişkiler t-test ve tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 22a, 22b, 22c, 22d, 22e, 22f, 22g ve 22h).

Tablo 22a. Gencin Cinsiyet Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan T-testi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Cinsiyet	N	M	SD	t	df	p (2-uçlu)
Toplam	Kız	179	149,2626	12,4595	,295	242	,768
	Erkek	65	148,7385	11,7264			
Mükemmelci Tutum	Kız	179	60,3911	7,5530	,439	242	,661
	Erkek	65	59,9077	7,7595			
Onaylanma İhtiyacı	Kız	179	47,6089	9,1420	1,356	242	,176
	Erkek	65	45,8615	8,1775			
Bağımsız Tutum	Kız	179	16,2235	5,5622	-1,506	242	,133
	Erkek	65	17,4769	6,2353			
Değişken Tutum	Kız	179	20,9274	4,3974	-,906	242	,366
	Erkek	65	21,4923	4,0471			

Tablo 22a'da, gençlerin cinsiyet değişkenine göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan t-testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre gruplar arasında .05 düzeyinde herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 22b. Gencin Yaş Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Yaşlar	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	18,00	29	144,7586	8,6423	2	239	1,820	,126
	19,00	63	149,3810	12,4556				
	20,00	62	151,7581	11,2828				
	21,00	66	148,0455	11,9723				
	22,00	24	149,8750	16,9098				
Mükemmelci Tutum	18,00	29	58,6552	8,4400	2	239	1,124	,346
	19,00	63	61,2540	7,4660				
	20,00	62	61,0161	7,0234				
	21,00	66	59,9848	7,9817				
	22,00	24	58,4167	7,1012				
Onaylanma İhtiyacı	18,00	29	44,6207	8,1872	2	239	2,463	,046
	19,00	63	46,0317	9,1457				
	20,00	62	47,3065	9,1894				
	21,00	66	47,5152	8,5038				
	22,00	24	51,6667	8,4012				
Bağımsız Tutum	18,00	29	15,9655	6,0444	2	239	1,315	,265
	19,00	63	16,9048	5,7829				
	20,00	62	17,7419	6,1135				
	21,00	66	15,7576	5,4181				
	22,00	24	15,5000	5,1584				
Değişken Tutum	18,00	29	22,2414	4,4131	2	239	1,312	,266
	19,00	63	20,8254	3,7224				
	20,00	62	21,6613	4,0527				
	21,00	66	20,4848	4,3615				
	22,00	24	20,4583	5,7708				

Tablo 22b’de, gençlerin yaş gruplarına göre (18 Yaş: Grup 1, 19 Yaş: Grup 2, 20 Yaş: Grup 3, 21 Yaş: Grup 4 ve 22 Yaş: Grup 5) FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ile mükemmelci tutum, bağımsız tutum ve değişken tutum alt ölçek puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Gençlerin FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçek puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (2, 239)=2,463,

p<,046). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 Grup 5'den anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Tablo 22c. Gencin Okulöncesi Eğitim Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan T-testi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Okulöncesi Eğitim	N	M	SD	t	df	P (2-uçlu)
Toplam	Var	69	150,0870	10,9407	,771	242	,441
	Yok	175	148,7429	12,7346			
Mükemmelci Tutum	Var	69	61,8986	7,6122	2,128	242	,034
	Yok	175	59,6171	7,5130			
Onaylanma İhtiyacı	Var	69	46,4783	9,7266	-,731	242	,465
	Yok	175	47,4057	8,5857			
Bağımsız Tutum	Var	69	16,8261	5,4286	,457	242	,648
	Yok	175	16,4514	5,9012			
Değişken Tutum	Var	69	20,7681	4,6815	-,705	242	,482
	Yok	175	21,2000	4,1564			

Tablo 22c'de, gençlerin okulöncesi eğitim değişkenine göre (Okulöncesi Eğitimi Var: Grup 1 ve Okulöncesi Eğitimi Yok: Grup 2) FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan t-testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre yalnızca FOTÖ mükemmelci tutum alt ölçeğinde gruplar arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma görülmüş olup, diğer alt ölçeklerde okulöncesi eğitim değişkenine göre herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 22d. Gencin Branş Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Branş	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Sosyal Bil.	170	149,7588	12,2622	4	239	1,117	,349
	Fen Bil.	11	150,0909	7,4223				
	İktisadi Bil.	36	146,4167	14,2215				
	Mühendislik	21	150,1429	9,8045				
	Sağlık Bil.	6	142,0000	12,7593				
Mükemmelci Tutum	Sosyal Bil.	170	60,1000	7,8421	4	239	,107	,980
	Fen Bil.	11	60,0000	5,8822				
	İktisadi Bil.	36	60,5000	7,9768				
	Mühendislik	21	61,0476	6,6519				
	Sağlık Bil.	6	61,1667	5,3448				
Onaylanma İhtiyacı	Sosyal Bil.	170	47,6176	9,0509	4	239	1,421	,227
	Fen Bil.	11	49,6364	7,2976				
	İktisadi Bil.	36	45,5000	9,5484				
	Mühendislik	21	46,6190	7,8961				
	Sağlık Bil.	6	40,8333	2,7869				
Bağımsız Tutum	Sosyal Bil.	170	16,6353	5,5060	4	239	,239	,916
	Fen Bil.	11	15,3636	4,9854				
	İktisadi Bil.	36	16,9722	6,4829				
	Mühendislik	21	15,9048	6,5871				
	Sağlık Bil.	6	16,3333	8,0911				
Değişken Tutum	Sosyal Bil.	170	21,2529	4,3813	4	239	1,367	,246
	Fen Bil.	11	20,9091	3,0481				
	İktisadi Bil.	36	19,6944	4,5970				
	Mühendislik	21	22,1905	3,6417				
	Sağlık Bil.	6	20,8333	3,5449				

Tablo 22d'de, gençlerin branş değişkenine göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları branş değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 22e. Gencin Devam Ettiği Sınıf Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Sınıf	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	1,00	103	148,1262	11,1344	3	240	1,193	,313
	2,00	54	148,9630	13,3005				
	3,00	47	152,0851	12,1759				
	4,00	40	148,4250	13,4639				
Mükemmelci Tutum	1,00	103	60,2427	7,0814	3	240	1,429	,235
	2,00	54	60,8889	7,7937				
	3,00	47	61,3404	8,0738				
	4,00	40	58,2000	7,9104				
Onaylanma İhtiyacı	1,00	103	46,3010	8,5850	3	240	1,868	,136
	2,00	54	47,0926	8,8494				
	3,00	47	46,5319	10,0192				
	4,00	40	50,1000	8,1266				
Bağımsız Tutum	1,00	103	16,3883	5,9889	3	240	1,500	,215
	2,00	54	16,4259	5,5816				
	3,00	47	18,0000	6,1715				
	4,00	40	15,4750	4,6958				
Değişken Tutum	1,00	103	21,2039	4,2596	3	240	1,254	,291
	2,00	54	20,4630	3,9176				
	3,00	47	21,9574	4,9298				
	4,00	40	20,5500	4,0947				

Tablo 22e’de, gençlerin devam ettikleri sınıf değişkenine göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları sınıf değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 22f. Genci Büyüten Kişi Değişkenine Göre Gencin FOTO Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTO Toplam ve Alt Ölçekleri	Genci Büyüten Kişi	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Anne-Baba	113	149,9558	11,4669	2	241	,503	,605
	Anne	93	148,5376	13,4436				
	Banne-Bbaba	38	148,0789	11,5557				
Mükemmelci Tutum	Anne-Baba	113	60,5310	8,0590	2	241	,171	,843
	Anne	93	60,1505	7,3173				
	Banne-Bbaba	38	59,7368	6,9736				
Onaylanma İhtiyacı	Anne-Baba	113	47,2566	8,4935	2	241	,122	,886
	Anne	93	46,8172	9,5666				
	Banne-Bbaba	38	47,6053	8,6729				
Bağımsız Tutum	Anne-Baba	113	17,4779	6,0446	2	241	2,781	,064
	Anne	93	15,6559	5,1192				
	Banne-Bbaba	38	16,0263	6,1181				
Değişken Tutum	Anne-Baba	113	20,8761	4,0557	2	241	,694	,500
	Anne	93	21,4839	4,6382				
	Banne-Bbaba	38	20,6842	4,2178				

Tablo 22f'de, gençlerin kendilerini büyüten kişi değişkenine göre FOTO toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTO toplam ve alt ölçek puanları kendilerini büyüten kişi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 22g. Gencin Kardeş Sayısı Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Kardeş Sayısı	N	M	SD	t	df	p (2-uçlu)
Toplam	Tek Çocuk	24	147,0000	13,6827	-,894	242	,372
	Çok Çocuk	220	149,3545	12,0918			
Mükemmelci Tutum	Tek Çocuk	24	61,3333	7,9436	,727	242	,468
	Çok Çocuk	220	60,1455	7,5663			
Onaylanma İhtiyacı	Tek Çocuk	24	45,1250	7,3385	-1,169	242	,243
	Çok Çocuk	220	47,3636	9,0546			
Bağımsız Tutum	Tek Çocuk	24	15,9583	5,7896	-,536	242	,593
	Çok Çocuk	220	16,6227	5,7694			
Değişken Tutum	Tek Çocuk	24	20,6667	3,8523	-,492	242	,623
	Çok Çocuk	220	21,1227	4,3582			

Tablo 22g’de, gençlerin kardeş sayısı değişkenine göre gençlerin FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan t-testi sonuçları görülmektedir. Analiz sonuçlarına göre gruplar arasında .05 düzeyinde herhangi anlamlı bir ilişki saptanmamıştır.

Tablo 22h. Gencin Kardeş Sırası Değişkenine Göre Gencin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Genç FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Kardeş Sırası	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	İlk	112	148,3839	13,0282	2	241	,439	,645
	İkinci	99	149,9697	10,7214				
	Üçüncü+	33	149,0909	13,9292				
Mükemmelci Tutum	İlk	112	60,3125	7,4326	2	241	,356	,701
	İkinci	99	59,8990	7,2061				
	Üçüncü+	33	61,1818	9,2819				
Onaylanma İhtiyacı	İlk	112	47,2589	8,3792	2	241	4,195	,016
	İkinci	99	48,3232	8,8788				
	Üçüncü+	33	43,2121	9,8956				
Bağımsız Tutum	İlk	112	16,4911	5,3339	2	241	,705	,495
	İkinci	99	16,2727	5,9810				
	Üçüncü+	33	17,6364	6,5183				
Değişken Tutum	İlk	112	20,5536	4,4658	2	241	2,742	,066
	İkinci	99	21,1919	4,0373				
	Üçüncü+	33	22,5152	4,3093				

Tablo 22h’de, gençlerin kardeş sırası değişkenine göre (İlk Çocuk: Grup 1, İkinci Çocuk: Grup 2 ve Üçüncü Çocuk ve Üstü: Grup 3) FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Gençlerin FOTÖ toplam ile mükemmelci tutum, bağımsız tutum ve değişken tutum alt ölçek puanları kardeş sırası değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Gençlerin FOTÖ onaylanma ihtiyacı alt ölçek puanları kardeş sırası değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir ($F(2, 241)=4,195, p<,016$). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 2 Grup 3’den anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

ANNE VE BABANIN FONKSİYONEL OLMAYAN TUTUMLARI İLE KENDİ DEMOGRAFİK VERİLERİ VE EVLİLİK ÖZELLİKLERİ ARASINDAKİ İLİŞKİLER

Bu kısımda, anne ve babanın fonksiyonel olmayan tutumları ile kendi demografik verileri ve evlilik özellikleri arasındaki ilişkiler, tek yönlü varyans analizi kullanılarak incelenmiştir (Bkz. Tablo 23a, 23b, 23c, 23d, 23e, 23f ve Tablo 24a, 24b, 24c, 24d, 24e, 24f).

Tablo 23a. Annenin Yaş Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne Yaş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	35-44	94	146,5851	14,9504	2	241	,045	,956
	45-54	132	147,1894	15,5068				
	55-64	18	147,2778	18,8205				
Mükemmelci Tutum	35-44	94	60,6702	7,6950	2	241	1,873	,156
	45-54	132	61,3939	8,4128				
	55-64	18	64,6667	6,7213				
Onaylanma İhtiyacı	35-44	94	45,0213	10,1579	2	241	1,715	,182
	45-54	132	45,1591	9,6771				
	55-64	18	40,6667	8,5818				
Bağımsız Tutum	35-44	94	17,5319	6,0477	2	241	,720	,488
	45-54	132	17,4621	6,1822				
	55-64	18	19,3333	8,0805				
Değişken Tutum	35-44	94	19,5638	4,5968	2	241	,040	,960
	45-54	132	19,4545	5,1960				
	55-64	18	19,2222	4,1239				

Tablo 23a'da, annelerin yaş gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 23b. Annenin Eğitim Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne Eğitim Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ortaokul	79	145,0506	16,0279	2	241	2,042	,132
	Lise	102	146,4510	16,3402				
	Üniversite	63	150,1905	12,9227				
Mükemmelci Tutum	Ortaokul	79	60,3797	7,9248	2	241	1,037	,356
	Lise	102	61,5294	7,9525				
	Üniversite	63	62,3016	8,3928				
Onaylanma İhtiyacı	Ortaokul	79	44,2785	10,4070	2	241	,168	,846
	Lise	102	44,8922	10,3598				
	Üniversite	63	45,2063	8,1561				
Bağımsız Tutum	Ortaokul	79	18,0253	6,4827	2	241	,462	,631
	Lise	102	17,1765	6,3502				
	Üniversite	63	17,8571	5,9402				
Değişken Tutum	Ortaokul	79	18,7848	4,3491	2	241	4,487	,012
	Lise	102	19,0588	5,1585				
	Üniversite	63	21,0317	4,7890				

Tablo 23b’de, annelerin eğitim gruplarına göre (Ortaokul: Grup 1, Lise: Grup 2 ve Üniversite: Grup 3) FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTÖ toplam ile mükemmelci tutum, onaylanma ihtiyacı ve bağımsız tutum puanları eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Annelerin FOTÖ değişken tutum alt ölçek puanları eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (2, 241)=4,487, p<,012). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 ve Grup 2, Grup 3’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Tablo 23c. Annenin İş Değişkenine Göre Annenin FOTO Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTO Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne İş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ev Kadını	142	146,7465	16,3158	6	237	,325	,923
	Emekli	25	143,9600	14,6756				
	İşçi	4	149,2500	22,0208				
	Esnaf	5	149,4000	8,6197				
	Memur	44	148,2727	13,9524				
	Serbest M.	13	149,8462	14,4962				
	Profesyonel	11	146,0000	15,8304				
Mükemmeli Tutum	Ev Kadını	142	60,9296	7,6145	6	237	1,981	,069
	Emekli	25	59,1200	6,7102				
	İşçi	4	60,2500	4,5735				
	Esnaf	5	64,6000	2,8810				
	Memur	44	61,6364	9,4132				
	Serbest M.	13	67,7692	9,3109				
	Profesyonel	11	62,1818	9,1194				
Onaylanma İhtiyacı	Ev Kadını	142	45,1479	10,0917	6	237	,968	,447
	Emekli	25	43,8800	8,5260				
	İşçi	4	47,2500	18,7861				
	Esnaf	5	38,2000	5,9330				
	Memur	44	46,0455	9,6520				
	Serbest M.	13	40,9231	8,3313				
	Profesyonel	11	43,5455	8,6066				
Bağımsız Tutum	Ev Kadını	142	17,9296	6,5457	6	237	,887	,505
	Emekli	25	17,1200	4,9860				
	İşçi	4	16,5000	3,0000				
	Esnaf	5	22,6000	6,4653				
	Memur	44	16,4773	5,5927				
	Serbest M.	13	18,0000	5,4620				
	Profesyonel	11	17,1818	9,1084				
Değişken Tutum	Ev Kadını	142	18,9296	5,0832	6	237	,941	,467
	Emekli	25	20,0800	4,0303				
	İşçi	4	21,5000	3,6968				
	Esnaf	5	22,0000	1,8708				
	Memur	44	20,3409	4,2642				
	Serbest M.	13	19,4615	5,9247				
	Profesyonel	11	19,9091	6,0573				

Tablo 23c'de, annelerin iş gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları iş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 23d. Annenin Evlilik Şekli Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Şekli	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Görücü	83	144,4819	15,4149	2	241	2,762	,065
	Aynı Ortam	136	149,0221	15,4092				
	Flört	25	144,0000	15,1162				
Mükemmelci Tutum	Görücü	83	60,7108	8,3074	2	241	,758	,470
	Aynı Ortam	136	61,9191	8,1732				
	Flört	25	60,4400	6,4941				
Onaylanma İhtiyacı	Toplam	244	61,3566	8,0605				
	Görücü	83	43,5060	9,5667	2	241	1,136	,323
	Aynı Ortam	136	45,5662	9,9775				
Bağımsız Tutum	Flört	25	44,6800	9,7499				
	Görücü	83	18,1205	6,1612	2	241	,686	,505
	Aynı Ortam	136	17,5368	6,2916				
Değişken Tutum	Flört	25	16,4800	6,6591				
	Görücü	83	18,6867	5,0096	2	241	2,082	,127
	Aynı Ortam	136	20,0368	4,8494				
	Flört	25	19,0800	4,3867				

Tablo 23d'de, annelerin evlilik şekli gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları evlilik şekli gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 23e. Annenin Evlilik Süresi Değişkenine Göre Annenin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Süresi (yıl)	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	19-23	118	145,6610	15,2619	3	240	,596	,618
	24-28	92	148,4130	14,4733				
	29-33	28	147,9643	19,3400				
	34-38	6	145,6667	17,2356				
Mükemmelci	19-23	118	60,0085	7,7586	3	240	2,202	,089
	24-28	92	62,4783	8,5774				
	29-33	28	63,0714	7,5959				
	34-38	6	62,6667	3,7238				
Onaylanma İhtiyacı	19-23	118	45,3898	9,6716	3	240	1,442	,231
	24-28	92	45,1630	9,6945				
	29-33	28	41,8571	10,6239				
	34-38	6	40,3333	9,8522				
Bağımsız Tutum	19-23	118	17,3051	6,2491	3	240	,675	,568
	24-28	92	17,5217	6,2450				
	29-33	28	19,0357	6,1673				
	34-38	6	19,0000	8,3666				
Değişken Tutum	19-23	118	19,2797	4,7769	3	240	,263	,852
	24-28	92	19,5217	5,0131				
	29-33	28	19,9286	4,9511				
	34-38	6	20,6667	5,5737				

Tablo 23e’de, annelerin evlilik süresi gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları evlilik süresi gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 23f. Annenin Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Annenin FOTO Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne FOTO Toplam ve Alt Ölçekleri	SES	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Düşük	105	145,7238	16,5084	2	241	,604	,548
	Orta	73	148,1233	14,2087				
	Yüksek	66	147,6515	15,2724				
Mükemmелci Tutum	Düşük	105	60,6286	7,9955	2	241	1,765	,173
	Orta	73	60,9863	8,0113				
	Yüksek	66	62,9242	8,1246				
Onaylanma İhtiyacı	Düşük	105	44,5143	10,7329	2	241	,639	,528
	Orta	73	45,8219	8,2636				
	Yüksek	66	44,0303	9,9413				
Bağımsız Tutum	Düşük	105	17,3238	5,9976	2	241	,649	,523
	Orta	73	18,3288	6,5850				
	Yüksek	66	17,3333	6,3979				
Değişken Tutum	Düşük	105	19,3714	5,2555	2	241	,146	,864
	Orta	73	19,3836	3,9603				
	Yüksek	66	19,7576	5,2391				

Tablo 23f'de, annelerin SES gruplarına göre FOTO toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin FOTO toplam ve alt ölçek puanları SES gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 24a. Babanın Yaş Grupları Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba Yaş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	35-44	24	147,3750	13,2855	2	242	,089	,915
	45-54	169	148,6272	14,5429				
	55-64	52	148,7692	14,1305				
Mükemmelci	35-44	24	62,0417	11,1608	2	242	,464	,629
	45-54	169	62,4320	8,6676				
	55-64	52	63,7308	9,6510				
Onaylanma İhtiyacı	35-44	24	44,4583	9,8686	2	242	,235	,791
	45-54	169	43,1124	9,3671				
	55-64	52	42,9615	9,6324				
Bağımsız Tutum	35-44	24	17,0833	6,9715	2	242	,768	,465
	45-54	169	18,6627	5,9860				
	55-64	52	18,2500	5,2910				
Değişken Tutum	35-44	24	20,5000	5,0217	2	242	,067	,936
	45-54	169	20,6982	5,0247				
	55-64	52	20,4231	5,1425				

Tablo 24a'da, babaların yaş gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 24b. Babanın Eğitim Grupları Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba Eğitim Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ortaokul	38	147,5263	11,9701	2	242	1,758	,175
	Lise	78	146,4103	14,4801				
	Üniversite	129	150,1163	14,6978				
Mükemmelci	Ortaokul	38	62,9211	8,6568	2	242	,219	,803
	Lise	78	62,1026	9,4630				
	Üniversite	129	62,9380	9,1042				
Onaylanma	Ortaokul	38	42,9474	10,5829	2	242	,332	,718
	Lise	78	42,5897	9,6422				
	Üniversite	129	43,6667	9,0107				
Bağımsız	Ortaokul	38	18,4474	6,0747	2	242	,768	,465
	Lise	78	17,7564	5,8336				
	Üniversite	129	18,8140	5,9814				
Değişken	Ortaokul	38	20,1842	5,3719	2	242	,655	,520
	Lise	78	20,2564	5,2135				
	Üniversite	129	20,9690	4,8250				

Tablo 24b’de, babaların eğitim gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 24c. Babanın İş Grupları Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba İş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Emekli	46	147,2609	15,1620	6	238	,571	,753
	İşçi	11	146,2727	14,5608				
	Esnaf	33	149,4545	13,7548				
	Memur	42	151,1905	14,9898				
	Serbest M.	35	146,1714	13,8277				
	Tüccar	26	149,9615	12,2751				
Mükemmelci Tutum	Profesyonel	52	148,2885	14,7560				
	Emekli	46	61,9783	8,6088	6	238	,447	,847
	İşçi	11	62,5455	8,2748				
	Esnaf	33	61,5455	8,9760				
	Memur	42	62,0000	7,9018				
	Serbest M.	35	63,9714	9,7301				
Onaylanma İhtiyacı	Tüccar	26	64,4615	11,0390				
	Profesyonel	52	62,7885	9,5637				
	Emekli	46	42,5217	8,9187	6	238	,874	,514
	İşçi	11	39,1818	10,9983				
	Esnaf	33	44,6970	9,1736				
	Memur	42	44,9286	10,1558				
Bağımsız Tutum	Serbest M.	35	41,8000	10,8188				
	Tüccar	26	43,5000	9,6219				
	Profesyonel	52	43,1538	8,0205				
	Emekli	46	19,0652	5,6584	6	238	1,408	,212
	İşçi	11	20,0000	5,2154				
	Esnaf	33	19,2424	6,6990				
Değişken Tutum	Memur	42	19,0000	6,4619				
	Serbest M.	35	16,6571	5,7647				
	Tüccar	26	16,4615	4,8019				
	Profesyonel	52	18,6923	5,8696				
	Emekli	46	20,2826	5,8601	6	238	,415	,869
	İşçi	11	21,0000	6,2929				
Değişken Tutum	Esnaf	33	20,3939	5,9474				
	Memur	42	21,0238	4,8914				
	Serbest M.	35	20,0000	5,0701				
	Tüccar	26	21,7692	3,3264				
	Profesyonel	52	20,5000	4,2125				

Tablo 24c’de, babaların iş gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları iş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 24d. Babanın Evlilik Şekli Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek	Evlilik Şekli	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Görücü	83	146,5663	15,1579	2	242	1,202	,302
	Aynı Ortam	137	149,6058	14,1527				
	Flört	25	149,2000	11,6190				
Mükemmelci Tutum	Görücü	83	62,3373	9,9134	2	242	,084	,920
	Aynı Ortam	137	62,8540	8,6870				
	Flört	25	62,7600	9,0796				
Onaylanma İhtiyacı	Görücü	83	42,3614	9,1579	2	242	1,263	,285
	Aynı Ortam	137	44,0365	9,6401				
	Flört	25	41,5200	9,1611				
Bağımsız Tutum	Görücü	83	18,6024	5,5808	2	242	,613	,543
	Aynı Ortam	137	18,1168	6,1633				
	Flört	25	19,4800	5,9730				
Değişken Tutum	Görücü	83	19,7349	5,1159	2	242	3,445	,033
	Aynı Ortam	137	20,7883	4,8846				
	Flört	25	22,6400	5,0488				

Tablo 24d’de, babaların evlilik şekli gruplarına göre (Görücü Usulü: Grup 1, Aynı Ortam: Grup 2 ve Arkadaşlık/Flört: Grup 3) FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ile mükemmelci tutum, onaylanma ihtiyacı ve bağımsız tutum puanları evlilik şekli gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Babaların FOTÖ değişken tutum alt ölçek puanları evlilik şekli gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir ($F(2, 242)=3,445, p<,033$).

Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 Grup 3'den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

Tablo 24e. Babanın Evlilik Süresi Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Süresi (yıl)	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	19-23	119	148,1933	14,7437	3	241	,290	,833
	24-28	92	149,5109	14,0560				
	29-33	28	147,2857	12,2379				
	34-38	6	146,1667	19,7931				
Mükemmelci Tutum	19-23	119	62,4034	10,2621	3	241	,581	,628
	24-28	92	62,9348	7,6716				
	29-33	28	63,7857	8,9084				
	34-38	6	58,6667	6,9761				
Onaylanma İhtiyacı	19-23	119	43,5462	9,4347	3	241	,359	,782
	24-28	92	43,3478	9,5243				
	29-33	28	41,5714	9,2112				
	34-38	6	42,1667	11,0348				
Bağımsız Tutum	19-23	119	17,9328	5,5901	3	241	1,169	,322
	24-28	92	19,2174	6,4703				
	29-33	28	17,5357	5,6926				
	34-38	6	20,0000	4,9800				
Değişken Tutum	19-23	119	20,6050	4,8681	3	241	,356	,785
	24-28	92	20,4783	5,0481				
	29-33	28	20,7143	5,3393				
	34-38	6	22,6667	7,2296				

Tablo 24e'de, babaların evlilik süresi gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları evlilik süresi gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 24f. Babanın Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Babanın FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba FOTÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	SES	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Düşük	105	148,4857	14,0069	2	242	,299	,742
	Orta	74	147,6892	15,7549				
	Yüksek	66	149,5606	13,1056				
Mükemmelci Tutum	Düşük	105	61,7429	8,1913	2	242	1,031	,358
	Orta	74	63,0676	9,9799				
	Yüksek	66	63,6970	9,5224				
Onaylanma İhtiyacı	Düşük	105	43,2667	9,1874	2	242	,281	,755
	Orta	74	42,6081	9,7753				
	Yüksek	66	43,8030	9,5679				
Bağımsız Tutum	Düşük	105	19,3333	6,0696	2	242	2,190	,114
	Orta	74	17,7162	5,6943				
	Yüksek	66	17,7576	5,9071				
Değişken Tutum	Düşük	105	20,5619	4,9806	2	242	,125	,883
	Orta	74	20,4730	5,6719				
	Yüksek	66	20,8788	4,3660				

Tablo 24f'de, babaların SES gruplarına göre FOTÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların FOTÖ toplam ve alt ölçek puanları SES gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

**EBEVEYNİN ÇİFT UYUMU İLE KENDİ DEMOGRAFİK
VERİLERİ VE EVLİLİK ÖZELLİKLERİ
ARASINDAKİ İLİŞKİLER**

Bu kısımda, anne ve babaların çift uyumları ile kendi demografik verileri ve evlilik özellikleri arasındaki ilişkiler incelenmiştir (Bkz. Tablo 25a, 25b, 25c, 25d, 25e, 25f ve Tablo 26a, 26b, 26c, 26d, 26e, 26f).

Tablo 25a. Annenin Yaş Grupları Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne Yaş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	35-44	92	96,2283	17,5199	2	236	,434	,648
	45-54	129	93,7984	21,9404				
	55-64	18	93,1667	22,7473				
Çift Fikirbirliği	35-44	94	44,6383	9,8656	2	238	,761	,468
	45-54	129	43,2171	12,0811				
	55-64	18	41,5556	12,7058				
Çift Tatmini	35-44	92	26,8913	4,5512	2	236	2,029	,134
	45-54	129	27,6589	4,5423				
	55-64	18	29,1111	4,5618				
Çift Birlikteliği	35-44	92	12,7500	4,6566	2	236	1,610	,202
	45-54	129	11,6977	5,3511				
	55-64	18	10,9444	5,1618				
Duygulanım İfadesi	35-44	92	12,0978	3,2448	2	236	1,444	,238
	45-54	129	11,2248	3,9848				
	55-64	18	11,5556	4,5661				

Tablo 25a'da, annelerin yaş gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 25b. Annelerin Eğitim Grupları Değişkenine Göre Annelerin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne Eğitim Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ortaokul	78	91,8462	21,4834	2	236	1,387	,252
	Lise	99	95,1515	18,3878				
	Üniversite	62	97,5161	21,7616				
Çift Fikirbirliği	Ortaokul	79	41,7848	12,3545	2	238	1,813	,165
	Lise	99	44,1010	10,1775				
	Üniversite	63	45,2698	11,4697				
Çift Tatmini	Ortaokul	78	27,4231	5,1937	2	236	,060	,942
	Lise	99	27,4040	4,3983				
	Üniversite	62	27,6452	4,0249				
Çift Birlikteliği	Ortaokul	78	11,5385	5,0445	2	236	1,229	,295
	Lise	99	11,9293	4,7857				
	Üniversite	62	12,8710	5,5912				
Duygulanım İfadesi	Ortaokul	78	11,1410	3,9468	2	236	,868	,421
	Lise	99	11,7172	3,6813				
	Üniversite	62	11,9355	3,6970				

Tablo 25b'de, annelerin eğitim gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 25c. Annenin İş Grupları Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Anne İş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p	
Toplam	Ev Kadını	140	95,8000	19,1218	6	232	1,805	,099	
	Emekli	24	94,6667	21,4206					
	İşçi	3	64,3333	27,0062					
	Esnaf	5	80,4000	29,6193					
	Memur	43	96,3488	21,2758					
	Serbest M.	13	89,6923	12,8153					
Çift	Profesyonel	11	94,7273	26,4162					
	Ev Kadını	140	43,7143	11,2431	6	234	1,487	,183	
	Fikirbirliği	Emekli	24	43,5417	10,9146				
		İşçi	4	32,7500	12,1758				
		Esnaf	5	34,0000	16,6883				
		Memur	44	45,5682	10,7279				
Serbest M.		13	42,7692	6,8575					
Profesyonel	11	44,7273	14,7112						
Çift	Ev Kadını	140	28,0214	4,5081	6	232	1,687	,125	
	Tatmini	Emekli	24	27,3750	3,7972				
		İşçi	3	23,3333	5,5076				
		Esnaf	5	27,6000	7,7006				
		Memur	43	26,9535	4,8548				
		Serbest M.	13	24,6923	3,9662				
Profesyonel	11	27,0909	3,5058						
Çift	Ev Kadını	140	12,1214	4,8212	6	232	1,134	,343	
	Birlikteliği	Emekli	24	12,2083	5,5087				
		İşçi	3	6,0000	5,2915				
		Esnaf	5	9,0000	2,7386				
		Memur	43	12,6279	5,4990				
		Serbest M.	13	12,0769	5,4538				
Profesyonel	11	11,4545	5,9727						
Duygulanım İfadesi	Ev Kadını	140	11,9429	3,6458	6	232	1,716	,118	
	Emekli	24	11,5417	4,3836					
	İşçi	3	6,3333	5,6862					
	Esnaf	5	9,8000	4,1473					
	Memur	43	11,4884	3,5076					
	Serbest M.	13	10,1538	3,2875					
Profesyonel	11	11,4545	4,1560						

Tablo 25c’de, annelerin iş gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları iş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 25d. Annenin Evlilik Şekli Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Şekli	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Görücü	81	94,3704	21,7178	2	236	,093	,911
	Aynı Ortam	133	95,1278	19,4976				
	Flört	25	93,3600	21,1303				
Çift	Görücü	81	43,4321	11,6490	2	238	,212	,809
	Aynı Ortam	135	43,5185	11,2328				
	Flört	25	45,0400	10,9067				
Fikribirliği	Toplam	241	43,6473	11,3051				
	Görücü	81	27,3827	4,8697	2	236	,313	,732
	Aynı Ortam	133	27,6391	4,2557				
Tatmini	Flört	25	26,8800	5,2545				
	Görücü	81	12,0741	5,3567	2	236	,759	,469
	Aynı Ortam	133	12,2481	4,9504				
Birlikteliği	Flört	25	10,8800	5,0193				
	Görücü	81	11,4815	4,0439	2	236	1,265	,284
	Aynı Ortam	133	11,8421	3,5905				
Duygulanım İfadesi	Flört	25	10,5600	3,7647				

Tablo 25d’de, annelerin evlilik şekli değişkenine göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam puanları evlilik şekli değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 25e. Annenin Evlilik Süresi Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Süresi (yıl)	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	19-23	115	95,7043	18,0336	3	235	3,148	,026
	24-28	91	96,4725	20,0529				
	29-33	27	88,8519	23,6167				
	34-38	6	74,3333	37,7554				
Çift Fikirbirliği	19-23	117	44,7436	9,6697	3	237	4,554	,004
	24-28	91	44,0659	11,4337				
	29-33	27	40,7407	12,7358				
	34-38	6	29,0000	20,8423				
Çift Tatmini	19-23	115	27,3130	4,2988	3	235	1,297	,276
	24-28	91	27,5934	4,7726				
	29-33	27	28,4074	4,2990				
	34-38	6	24,5000	7,0071				
Çift Birlikteliği	19-23	115	12,1826	4,8964	3	235	2,705	,046
	24-28	91	12,6813	5,1443				
	29-33	27	9,6667	5,3349				
	34-38	6	10,5000	4,7645				
Çift Duygulanım İfadesi	19-23	115	11,5826	3,4437	3	235	2,416	,067
	24-28	91	12,1319	3,5503				
	29-33	27	10,0370	4,7270				
	34-38	6	10,3333	6,5929				

Tablo 25e’de, annelerin evlilik süresi değişkenine göre (19-23 Yıl: Grup 1, 24-28 Yıl: Grup 2, 29-33 Yıl: Grup 3 ve 34-38 Yıl: Grup 4) ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ çift tatmini ve duygulanım ifadesi alt ölçek puanları evlilik süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Annelerin ÇUÖ toplam puanları evlilik süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 2 Grup 4’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır. Annelerin ÇUÖ çift fikirbirliği alt ölçek puanları evlilik süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (3, 237)=4,554, p<,004). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 2 Grup

4'den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır. Annelerin ÇUÖ çift birlikteliği alt ölçek puanları evlilik süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (3, 235)=2,705, p<,046). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 2 Grup 3'den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır.

Tablo 25f. Annenin Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Annenin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Anne ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	SES	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Düşük	104	94,1538	20,4563	2	236	,183	,833
	Orta	72	95,9028	17,9798				
	Yüksek	63	94,1746	22,8957				
Çift Fikribirliği	Düşük	105	42,9524	11,2987	2	238	,444	,642
	Orta	73	44,5753	10,4109				
	Yüksek	63	43,7302	12,3644				
Çift Tatmini	Düşük	104	27,5000	4,9010	2	236	,097	,907
	Orta	72	27,2917	3,6903				
	Yüksek	63	27,6349	4,9491				
Çift Birlikteliği	Düşük	104	12,0192	4,9932	2	236	,795	,453
	Orta	72	12,5833	4,8142				
	Yüksek	63	11,4762	5,5645				
Duygulanım İfadesi	Düşük	104	11,7019	3,7775	2	236	,196	,822
	Orta	72	11,6389	3,5218				
	Yüksek	63	11,3333	4,0759				

Tablo 25f'de, annelerin SES gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Annelerin ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları SES gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 26a. Babanın Yaş Grupları Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba Yaş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	35-44	24	102,5000	17,6142	2	237	,699	,498
	45-54	167	98,5150	18,6618				
	55-64	49	101,0612	20,0150				
Çift	35-44	24	48,0000	8,0650	2	239	1,086	,339
	45-54	167	44,7844	10,4513				
	55-64	51	46,0000	11,9616				
Fikirbirliği	35-44	24	27,5833	4,3230	2	237	2,391	,094
	45-54	167	28,2814	3,9590				
	55-64	49	29,4898	3,8790				
Tatmini	35-44	24	13,7500	4,4551	2	238	,366	,694
	45-54	168	12,8988	4,8010				
	55-64	49	13,1224	4,1061				
Birlikteliği	35-44	24	13,1667	3,7494	2	237	,405	,667
	45-54	167	12,5449	3,5120				
	55-64	49	12,8776	3,9245				
Duygulanım İfadesi	35-44	24	13,1667	3,7494	2	237	,405	,667
	45-54	167	12,5449	3,5120				
	55-64	49	12,8776	3,9245				

Tablo 26a'da, babaların yaş gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları yaş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 26b. Babanın Eğitim Grupları Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba Eğitim Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Ortaokul	37	95,7838	22,6546	2	237	,930	,396
	Lise	76	99,3026	17,5712				
	Üniversite	127	100,5748	18,3401				
Çift Fikirbirliği	Ortaokul	37	43,1351	12,9081	2	239	,986	,375
	Lise	77	45,5584	9,9954				
	Üniversite	128	45,8828	10,2001				
Çift Tatmini	Ortaokul	37	28,3514	3,9031	2	237	,617	,541
	Lise	76	28,0789	4,1175				
	Üniversite	127	28,7165	3,9739				
Çift Birlikteliği	Ortaokul	38	11,8947	5,2751	2	238	1,363	,258
	Lise	76	13,2237	4,3806				
	Üniversite	127	13,2520	4,5460				
Duygulanım İfadesi	Ortaokul	37	12,4054	3,8691	2	237	,257	,774
	Lise	76	12,5526	3,2348				
	Üniversite	127	12,8268	3,7693				

Tablo 26b’de, babaların eğitim gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları eğitim gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 26c. Babanın İş Grupları Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Baba İş Grupları	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Emekli	45	99,0667	21,7605	6	233	1,527	,170
	İşçi	10	100,8000	16,6720				
	Esnaf	33	92,2121	18,5485				
	Memur	41	96,7561	16,2031				
	Serbest M.	34	102,1471	17,6929				
	Tüccar	26	101,7308	16,9152				
	Profesyonel	51	103,3333	19,5649				
Çift Fikirbirliği	Emekli	46	46,1957	12,7273	6	235	1,275	,270
	İşçi	10	46,4000	6,6030				
	Esnaf	33	41,3636	10,0400				
	Memur	42	43,9524	9,5915				
	Serbest M.	34	46,3529	10,0299				
	Tüccar	26	46,1923	8,9934				
	Profesyonel	51	47,0588	11,0931				
Çift Tatmini	Emekli	45	27,3333	4,8897	6	233	1,808	,098
	İşçi	10	28,1000	4,2804				
	Esnaf	33	28,5152	4,1542				
	Memur	41	27,6585	3,4323				
	Serbest M.	34	28,9118	3,2227				
	Tüccar	26	28,7308	4,2761				
	Profesyonel	51	29,6863	3,5185				
Çift Birlikteliği	Emekli	45	13,2000	4,4701	6	234	1,819	,096
	İşçi	11	12,9091	4,9690				
	Esnaf	33	10,6667	4,8132				
	Memur	41	13,0976	3,9611				
	Serbest M.	34	13,6765	5,0134				
	Tüccar	26	13,5769	4,2537				
	Profesyonel	51	13,6667	4,7441				
Duygulanım İfadesi	Emekli	45	12,6222	3,7434	6	233	,817	,558
	İşçi	10	13,3000	3,4657				
	Esnaf	33	11,6667	3,8864				
	Memur	41	12,2927	3,7897				
	Serbest M.	34	13,2059	3,0825				
	Tüccar	26	13,2308	3,7662				
	Profesyonel	51	12,9216	3,4805				

Tablo 26c'de, babaların iş gruplarına göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları iş gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 26d. Babanın Evlilik Şekli Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Şekli	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Görücü	80	98,4125	16,9674	2	237	,381	,683
	Aynı Ortam	135	100,3556	19,5332				
	Flört	25	97,7200	20,9474				
Çift	Görücü	81	44,6173	9,3723	2	239	,298	,743
	Aynı Ortam	136	45,7426	11,0568				
	Flört	25	45,6800	11,9503				
Fikribirliği	Toplam	242	45,3595	10,5896				
	Görücü	80	28,2000	4,3441	2	237	,249	,780
	Aynı Ortam	135	28,5926	3,7102				
Çift	Görücü	81	13,1852	4,5583	2	238	1,189	,306
	Aynı Ortam	135	13,1852	4,4758				
	Flört	25	11,6800	5,5281				
Duygulanım İfadesi	Toplam	241	13,0290	4,6237				
	Görücü	80	12,5750	3,6898	2	237	1,017	,363
	Aynı Ortam	135	12,8963	3,6061				
Çift	Flört	25	11,8000	3,3912				

Tablo 26d'de, babaların evlilik şekli değişkenine göre ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların ÇUÖ toplam ve alt ölçek puanları evlilik şekli değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur.

Tablo 26e. Babanın Evlilik Süresi Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	Evlilik Süresi (yıl)	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	19-23	116	98,9224	16,9224	3	236	1,822	,144
	24-28	91	101,0000	19,5124				
	29-33	27	100,0370	19,9142				
	34-38	6	82,8333	32,3939				
Çift Fikirbirliği	19-23	116	44,9138	9,4617	3	238	3,486	,016
	24-28	92	46,5978	10,8253				
	29-33	28	45,8571	10,5925				
	34-38	6	32,6667	19,4902				
Çift Tatmini	19-23	116	28,1983	3,9502	3	236	1,409	,241
	24-28	91	28,7143	4,1880				
	29-33	27	29,2593	2,9299				
	34-38	6	26,0000	5,7619				
Çift Birlikteliği	19-23	117	13,2308	4,6208	3	237	,188	,904
	24-28	91	12,8571	4,3399				
	29-33	27	12,9259	5,5879				
	34-38	6	12,1667	5,1929				
Çift Duygulanım İfadesi	19-23	116	12,5690	3,4166	3	236	,397	,755
	24-28	91	12,9670	3,4879				
	29-33	27	12,2963	4,6145				
	34-38	6	12,0000	4,7749				

Tablo 26e’de, babaların evlilik süresi değişkenine göre (19-23 Yıl: Grup 1, 24-28 Yıl: Grup 2, 29-33 Yıl: Grup 3 ve 34-38 Yıl: Grup 4) ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların ÇUÖ toplam ile çift tatmini, çift birlikteliği, duygulanım ifadesi alt ölçek puanları evlilik süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Babaların ÇUÖ çift fikirbirliği alt ölçek puanları evlilik süresi değişkenine göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (3, 238)=3,486, p<,016). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1, Grup 2 ve Grup 3, Grup 4’den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmıştır.

Tablo 26f. Babanın Sosyo-Ekonomik Seviye (SES) Değişkenine Göre Babanın ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına Uygulanan Tek Yönlü Varyans Analizi Sonuçları

Baba ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçekleri	SES	N	M	SD	df1	df2	F	p
Toplam	Düşük	102	97,6078	20,2363	2	237	1,929	,148
	Orta	72	98,5278	17,4089				
	Yüksek	66	103,2424	17,7322				
Çift Fikirbirliği	Düşük	104	44,4519	11,3914	2	239	1,022	,361
	Orta	72	45,3194	9,6907				
	Yüksek	66	46,8333	10,2004				
Çift Tatmini	Düşük	102	27,9216	4,6622	2	237	7,116	,001
	Orta	72	27,8056	3,6022				
	Yüksek	66	30,0000	2,7624				
Çift Birlikteliği	Düşük	103	12,9709	4,7185	2	238	,115	,892
	Orta	72	12,9028	4,6578				
	Yüksek	66	13,2576	4,4972				
Duygulanım İfadesi	Düşük	102	12,4902	3,6172	2	237	,790	,455
	Orta	72	12,5000	3,5840				
	Yüksek	66	13,1515	3,6511				

Tablo 26f'de, babaların SES gruplarına göre (Düşük: Grup 1, Orta: Grup 2 ve Yüksek: Grup 3) ÇUÖ toplam ve alt ölçeklerinden aldıkları ortalamalar ve standart sapmalar ile bu değerlere uygulanan tek yönlü varyans analizi sonuçları görülmektedir. Babaların ÇUÖ toplam ile çift fikirbirliği, çift birlikteliği ve duygulanım ifadesi alt ölçek puanları SES gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermemiştir. Tukey-HSD prosedürüne göre, bu ölçeklerde, herhangi iki grup arasında .05 düzeyinde anlamlı bir farklılaşma yoktur. Babaların ÇUÖ çift tatmini alt ölçek puanları SES gruplarına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılaşma göstermiştir (F (2, 237)=7,116, p<,001). Tukey-HSD prosedürüne göre, Grup 1 ve Grup 2, Grup 3'den .05 düzeyinde anlamlı olarak farklılaşmaktadır.

EK 6

**ÖRNEKLEMİN RBSÖ, FOTÖ VE ÇUÖ PUANLARINA İLİŞKİN
TANIMSAL İSTATİSTİKİ EK BULGULARI**

**Tablo 27. Genç Örnekleminin RBSÖ Benlik Saygısı Alt Ölçeği
Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistik Bulguları**

Tanımsal İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Genç RBSÖ	245	1,00	3,00	1,4980	,6048

**Frekans Tablosu
Genç RBSÖ**

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	1,00	137	55,9	55,9	55,9
	2,00	94	38,4	38,4	94,3
	3,00	14	5,7	5,7	100,0
	Toplam	245	100,0	100,0	

Tablo 28. Genç Örnekleminin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistiksel Bulguları

Tanımsal İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Toplam	244	104,00	189,00	149,1230	12,2468
Mükemmelci Tutum	244	40,00	86,00	60,2623	7,5955
Onaylanma İhtiyacı	244	23,00	67,00	47,1434	8,9125
Bağımsız Tutum	244	6,00	33,00	16,5574	5,7629
Değişken Tutum	244	5,00	31,00	21,0779	4,3060

Frekans Tablosu

Genç FOTÖ Toplam

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli 104,00	1	,4	,4	,4
112,00	1	,4	,4	,8
120,00	1	,4	,4	1,2
122,00	1	,4	,4	1,6
123,00	1	,4	,4	2,0
125,00	1	,4	,4	2,5
126,00	2	,8	,8	3,3
127,00	1	,4	,4	3,7
128,00	1	,4	,4	4,1
129,00	2	,8	,8	4,9
130,00	1	,4	,4	5,3
131,00	4	1,6	1,6	7,0
132,00	1	,4	,4	7,4
133,00	3	1,2	1,2	8,6
134,00	2	,8	,8	9,4
135,00	4	1,6	1,6	11,1
136,00	3	1,2	1,2	12,3
137,00	7	2,9	2,9	15,2
138,00	4	1,6	1,6	16,8
139,00	8	3,3	3,3	20,1
140,00	8	3,3	3,3	23,4
141,00	5	2,0	2,0	25,4
142,00	8	3,3	3,3	28,7
143,00	10	4,1	4,1	32,8
144,00	6	2,4	2,5	35,2
145,00	5	2,0	2,0	37,3

	146,00	8	3,3	3,3	40,6
	147,00	9	3,7	3,7	44,3
	148,00	10	4,1	4,1	48,4
	149,00	13	5,3	5,3	53,7
	150,00	5	2,0	2,0	55,7
	151,00	6	2,4	2,5	58,2
	152,00	12	4,9	4,9	63,1
	153,00	7	2,9	2,9	66,0
	154,00	5	2,0	2,0	68,0
	155,00	9	3,7	3,7	71,7
	156,00	5	2,0	2,0	73,8
	157,00	11	4,5	4,5	78,3
	158,00	4	1,6	1,6	79,9
	159,00	4	1,6	1,6	81,6
	160,00	3	1,2	1,2	82,8
	161,00	2	,8	,8	83,6
	162,00	7	2,9	2,9	86,5
	163,00	3	1,2	1,2	87,7
	164,00	3	1,2	1,2	88,9
	165,00	8	3,3	3,3	92,2
	166,00	4	1,6	1,6	93,9
	167,00	1	,4	,4	94,3
	168,00	3	1,2	1,2	95,5
	169,00	1	,4	,4	95,9
	171,00	1	,4	,4	96,3
	172,00	1	,4	,4	96,7
	174,00	2	,8	,8	97,5
	175,00	1	,4	,4	98,0
	176,00	1	,4	,4	98,4
	178,00	1	,4	,4	98,8
	181,00	2	,8	,8	99,6
	189,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Genç FOTÖ Mükemmelci Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	40,00	1	,4	,4	,4
	41,00	1	,4	,4	,8
	42,00	1	,4	,4	1,2
	45,00	2	,8	,8	2,0
	47,00	3	1,2	1,2	3,3
	48,00	8	3,3	3,3	6,6
	49,00	4	1,6	1,6	8,2
	50,00	4	1,6	1,6	9,8
	51,00	7	2,9	2,9	12,7
	52,00	5	2,0	2,0	14,8
	53,00	9	3,7	3,7	18,4
	54,00	5	2,0	2,0	20,5
	55,00	13	5,3	5,3	25,8
	56,00	12	4,9	4,9	30,7
	57,00	15	6,1	6,1	36,9
	58,00	4	1,6	1,6	38,5
	59,00	14	5,7	5,7	44,3
	60,00	10	4,1	4,1	48,4
	61,00	22	9,0	9,0	57,4
	62,00	21	8,6	8,6	66,0
	63,00	12	4,9	4,9	70,9
	64,00	9	3,7	3,7	74,6
	65,00	10	4,1	4,1	78,7
	66,00	8	3,3	3,3	82,0
	67,00	7	2,9	2,9	84,8
	68,00	5	2,0	2,0	86,9
	69,00	3	1,2	1,2	88,1
	70,00	8	3,3	3,3	91,4
	71,00	6	2,4	2,5	93,9
	72,00	2	,8	,8	94,7
	73,00	1	,4	,4	95,1
	74,00	3	1,2	1,2	96,3
	75,00	4	1,6	1,6	98,0
	79,00	1	,4	,4	98,4
	81,00	2	,8	,8	99,2
	84,00	1	,4	,4	99,6
	86,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Genç FOTO Onaylanma İhtiyacı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	23,00	1	,4	,4	,4
	26,00	2	,8	,8	1,2
	28,00	1	,4	,4	1,6
	29,00	2	,8	,8	2,5
	30,00	2	,8	,8	3,3
	31,00	1	,4	,4	3,7
	32,00	3	1,2	1,2	4,9
	33,00	3	1,2	1,2	6,1
	34,00	1	,4	,4	6,6
	35,00	6	2,4	2,5	9,0
	36,00	5	2,0	2,0	11,1
	37,00	6	2,4	2,5	13,5
	38,00	11	4,5	4,5	18,0
	39,00	10	4,1	4,1	22,1
	40,00	8	3,3	3,3	25,4
	41,00	7	2,9	2,9	28,3
	42,00	7	2,9	2,9	31,1
	43,00	7	2,9	2,9	34,0
	44,00	11	4,5	4,5	38,5
	45,00	16	6,5	6,6	45,1
	46,00	7	2,9	2,9	48,0
	47,00	10	4,1	4,1	52,0
	48,00	10	4,1	4,1	56,1
	49,00	10	4,1	4,1	60,2
	50,00	11	4,5	4,5	64,8
	51,00	9	3,7	3,7	68,4
	52,00	6	2,4	2,5	70,9
	53,00	5	2,0	2,0	73,0
	54,00	9	3,7	3,7	76,6
	55,00	5	2,0	2,0	78,7
	56,00	11	4,5	4,5	83,2
	57,00	8	3,3	3,3	86,5
	58,00	6	2,4	2,5	88,9
	59,00	10	4,1	4,1	93,0
	60,00	2	,8	,8	93,9
	61,00	3	1,2	1,2	95,1
	62,00	1	,4	,4	95,5
	63,00	3	1,2	1,2	96,7
	64,00	3	1,2	1,2	98,0
	65,00	1	,4	,4	98,4
	66,00	2	,8	,8	99,2
	67,00	2	,8	,8	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
	Toplam	245	100,0		

Genç FOTÖ Bağımsız Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	6,00	4	1,6	1,6	1,6
	7,00	1	,4	,4	2,0
	8,00	7	2,9	2,9	4,9
	9,00	17	6,9	7,0	11,9
	10,00	9	3,7	3,7	15,6
	11,00	14	5,7	5,7	21,3
	12,00	12	4,9	4,9	26,2
	13,00	19	7,8	7,8	34,0
	14,00	15	6,1	6,1	40,2
	15,00	13	5,3	5,3	45,5
	16,00	17	6,9	7,0	52,5
	17,00	18	7,3	7,4	59,8
	18,00	18	7,3	7,4	67,2
	19,00	9	3,7	3,7	70,9
	20,00	13	5,3	5,3	76,2
	21,00	9	3,7	3,7	79,9
	22,00	11	4,5	4,5	84,4
	23,00	6	2,4	2,5	86,9
	24,00	7	2,9	2,9	89,8
	25,00	7	2,9	2,9	92,6
	26,00	4	1,6	1,6	94,3
	27,00	4	1,6	1,6	95,9
	28,00	3	1,2	1,2	97,1
	29,00	1	,4	,4	97,5
	30,00	1	,4	,4	98,0
	31,00	2	,8	,8	98,8
	32,00	1	,4	,4	99,2
	33,00	2	,8	,8	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Genç FOTÖ Değişken Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	5,00	1	,4	,4	,4
	8,00	1	,4	,4	,8
	9,00	1	,4	,4	1,2
	10,00	1	,4	,4	1,6
	12,00	1	,4	,4	2,0
	13,00	4	1,6	1,6	3,7
	14,00	3	1,2	1,2	4,9
	15,00	8	3,3	3,3	8,2
	16,00	12	4,9	4,9	13,1
	17,00	17	6,9	7,0	20,1
	18,00	20	8,2	8,2	28,3
	19,00	18	7,3	7,4	35,7
	20,00	17	6,9	7,0	42,6
	21,00	26	10,6	10,7	53,3
	22,00	22	9,0	9,0	62,3
	23,00	24	9,8	9,8	72,1
	24,00	17	6,9	7,0	79,1
	25,00	18	7,3	7,4	86,5
	26,00	6	2,4	2,5	88,9
	27,00	6	2,4	2,5	91,4
	28,00	9	3,7	3,7	95,1
	29,00	9	3,7	3,7	98,8
	30,00	2	,8	,8	99,6
	31,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Tablo 29. Anne Örneklemine FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistiksel Bulguları

Tanımsal İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Toplam	244	99,00	200,00	146,9631	15,4934
Mükemmeli Tutum	244	38,00	84,00	61,3566	8,0605
Onaylanma İhtiyacı	244	20,00	72,00	44,7746	9,8224
Bağımsız Tutum	244	6,00	38,00	17,6270	6,2772
Değişken Tutum	244	5,00	33,00	19,4795	4,8825

Frekans Tablosu

Anne FOTÖ Toplam

	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli 99,00	1	,4	,4	,4
101,00	1	,4	,4	,8
108,00	2	,8	,8	1,6
109,00	1	,4	,4	2,0
113,00	1	,4	,4	2,5
115,00	1	,4	,4	2,9
117,00	3	1,2	1,2	4,1
118,00	1	,4	,4	4,5
119,00	2	,8	,8	5,3
121,00	1	,4	,4	5,7
122,00	1	,4	,4	6,1
123,00	2	,8	,8	7,0
125,00	4	1,6	1,6	8,6
126,00	3	1,2	1,2	9,8
127,00	3	1,2	1,2	11,1
128,00	2	,8	,8	11,9
129,00	2	,8	,8	12,7
130,00	2	,8	,8	13,5
131,00	1	,4	,4	13,9
132,00	3	1,2	1,2	15,2
133,00	3	1,2	1,2	16,4
134,00	2	,8	,8	17,2
135,00	6	2,4	2,5	19,7
136,00	6	2,4	2,5	22,1
137,00	3	1,2	1,2	23,4
138,00	9	3,7	3,7	27,0
139,00	7	2,9	2,9	29,9

	140,00	2	,8	,8	30,7
	141,00	5	2,0	2,0	32,8
	142,00	9	3,7	3,7	36,5
	143,00	9	3,7	3,7	40,2
	144,00	6	2,4	2,5	42,6
	145,00	6	2,4	2,5	45,1
	146,00	6	2,4	2,5	47,5
	147,00	8	3,3	3,3	50,8
	148,00	7	2,9	2,9	53,7
	149,00	9	3,7	3,7	57,4
	150,00	6	2,4	2,5	59,8
	151,00	3	1,2	1,2	61,1
	152,00	8	3,3	3,3	64,3
	153,00	3	1,2	1,2	65,6
	154,00	6	2,4	2,5	68,0
	155,00	7	2,9	2,9	70,9
	156,00	4	1,6	1,6	72,5
	157,00	7	2,9	2,9	75,4
	158,00	6	2,4	2,5	77,9
	159,00	5	2,0	2,0	79,9
	160,00	7	2,9	2,9	82,8
	161,00	4	1,6	1,6	84,4
	162,00	3	1,2	1,2	85,7
	163,00	1	,4	,4	86,1
	164,00	3	1,2	1,2	87,3
	165,00	5	2,0	2,0	89,3
	166,00	6	2,4	2,5	91,8
	167,00	1	,4	,4	92,2
	168,00	1	,4	,4	92,6
	169,00	5	2,0	2,0	94,7
	170,00	4	1,6	1,6	96,3
	173,00	2	,8	,8	97,1
	174,00	1	,4	,4	97,5
	177,00	1	,4	,4	98,0
	178,00	1	,4	,4	98,4
	181,00	1	,4	,4	98,8
	186,00	1	,4	,4	99,2
	187,00	1	,4	,4	99,6
	200,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Anne FOTÖ Mükemmelci Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	38,00	1	,4	,4	,4
	40,00	1	,4	,4	,8
	41,00	1	,4	,4	1,2
	44,00	1	,4	,4	1,6
	45,00	1	,4	,4	2,0
	46,00	2	,8	,8	2,9
	47,00	2	,8	,8	3,7
	48,00	3	1,2	1,2	4,9
	49,00	3	1,2	1,2	6,1
	50,00	3	1,2	1,2	7,4
	51,00	8	3,3	3,3	10,7
	52,00	6	2,4	2,5	13,1
	53,00	9	3,7	3,7	16,8
	54,00	7	2,9	2,9	19,7
	55,00	5	2,0	2,0	21,7
	56,00	12	4,9	4,9	26,6
	57,00	10	4,1	4,1	30,7
	58,00	13	5,3	5,3	36,1
	59,00	15	6,1	6,1	42,2
	60,00	7	2,9	2,9	45,1
	61,00	16	6,5	6,6	51,6
	62,00	15	6,1	6,1	57,8
	63,00	16	6,5	6,6	64,3
	64,00	6	2,4	2,5	66,8
	65,00	12	4,9	4,9	71,7
	66,00	13	5,3	5,3	77,0
	67,00	4	1,6	1,6	78,7
	68,00	4	1,6	1,6	80,3
	69,00	7	2,9	2,9	83,2
	70,00	8	3,3	3,3	86,5
	71,00	7	2,9	2,9	89,3
	72,00	7	2,9	2,9	92,2
	73,00	2	,8	,8	93,0
	74,00	1	,4	,4	93,4
	75,00	3	1,2	1,2	94,7
	76,00	5	2,0	2,0	96,7
	78,00	4	1,6	1,6	98,4
	80,00	1	,4	,4	98,8
	82,00	2	,8	,8	99,6
	84,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Anne FOTO Onaylanma İhtiyacı

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	20,00	4	1,6	1,6	1,6
	24,00	1	,4	,4	2,0
	25,00	1	,4	,4	2,5
	27,00	1	,4	,4	2,9
	28,00	1	,4	,4	3,3
	29,00	6	2,4	2,5	5,7
	30,00	1	,4	,4	6,1
	31,00	8	3,3	3,3	9,4
	32,00	5	2,0	2,0	11,5
	33,00	2	,8	,8	12,3
	34,00	4	1,6	1,6	13,9
	35,00	13	5,3	5,3	19,3
	36,00	3	1,2	1,2	20,5
	37,00	9	3,7	3,7	24,2
	38,00	7	2,9	2,9	27,0
	39,00	9	3,7	3,7	30,7
	40,00	10	4,1	4,1	34,8
	41,00	6	2,4	2,5	37,3
	42,00	8	3,3	3,3	40,6
	43,00	9	3,7	3,7	44,3
	44,00	14	5,7	5,7	50,0
	45,00	8	3,3	3,3	53,3
	46,00	10	4,1	4,1	57,4
	47,00	9	3,7	3,7	61,1
	48,00	7	2,9	2,9	63,9
	49,00	5	2,0	2,0	66,0
	50,00	11	4,5	4,5	70,5
	51,00	7	2,9	2,9	73,4
	52,00	10	4,1	4,1	77,5
	53,00	10	4,1	4,1	81,6
	54,00	4	1,6	1,6	83,2
	55,00	6	2,4	2,5	85,7
	56,00	10	4,1	4,1	89,8
	57,00	4	1,6	1,6	91,4
	58,00	3	1,2	1,2	92,6
	59,00	2	,8	,8	93,4
	60,00	3	1,2	1,2	94,7
	62,00	2	,8	,8	95,5
	63,00	3	1,2	1,2	96,7
	64,00	3	1,2	1,2	98,0
	65,00	1	,4	,4	98,4
	66,00	2	,8	,8	99,2
	68,00	1	,4	,4	99,6
	72,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Anne FOTÖ Bağımsız Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	6,00	4	1,6	1,6	1,6
	7,00	6	2,4	2,5	4,1
	8,00	6	2,4	2,5	6,6
	9,00	7	2,9	2,9	9,4
	10,00	9	3,7	3,7	13,1
	11,00	10	4,1	4,1	17,2
	12,00	12	4,9	4,9	22,1
	13,00	15	6,1	6,1	28,3
	14,00	15	6,1	6,1	34,4
	15,00	14	5,7	5,7	40,2
	16,00	8	3,3	3,3	43,4
	17,00	13	5,3	5,3	48,8
	18,00	19	7,8	7,8	56,6
	19,00	15	6,1	6,1	62,7
	20,00	18	7,3	7,4	70,1
	21,00	13	5,3	5,3	75,4
	22,00	13	5,3	5,3	80,7
	23,00	5	2,0	2,0	82,8
	24,00	7	2,9	2,9	85,7
	25,00	11	4,5	4,5	90,2
	26,00	2	,8	,8	91,0
	27,00	4	1,6	1,6	92,6
	28,00	5	2,0	2,0	94,7
	29,00	5	2,0	2,0	96,7
	30,00	3	1,2	1,2	98,0
	33,00	2	,8	,8	98,8
	35,00	1	,4	,4	99,2
	38,00	2	,8	,8	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Anne FOTÖ Değişken Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	5,00	2	,8	,8	,8
	7,00	2	,8	,8	1,6
	8,00	2	,8	,8	2,5
	9,00	2	,8	,8	3,3
	10,00	2	,8	,8	4,1
	11,00	5	2,0	2,0	6,1
	12,00	5	2,0	2,0	8,2
	13,00	5	2,0	2,0	10,2
	14,00	9	3,7	3,7	13,9
	15,00	10	4,1	4,1	18,0
	16,00	14	5,7	5,7	23,8
	17,00	19	7,8	7,8	31,6
	18,00	27	11,0	11,1	42,6
	19,00	18	7,3	7,4	50,0
	20,00	16	6,5	6,6	56,6
	21,00	24	9,8	9,8	66,4
	22,00	16	6,5	6,6	73,0
	23,00	19	7,8	7,8	80,7
	24,00	13	5,3	5,3	86,1
	25,00	10	4,1	4,1	90,2
	26,00	6	2,4	2,5	92,6
	27,00	5	2,0	2,0	94,7
	28,00	6	2,4	2,5	97,1
	29,00	4	1,6	1,6	98,8
	30,00	1	,4	,4	99,2
	31,00	1	,4	,4	99,6
	33,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	244	99,6	100,0	
Eksik	Sistem	1	,4		
Toplam		245	100,0		

Tablo 30. Baba Örnekleminin FOTÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistik Bulguları

Tanımsal İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Toplam	245	96,00	186,00	148,5347	14,2879
Mükemmeli Tutum	245	40,00	95,00	62,6694	9,1244
Onaylanma İhtiyacı	245	17,00	66,00	43,2122	9,4424
Bağımsız Tutum	245	6,00	34,00	18,4204	5,9436
Değişken Tutum	245	5,00	35,00	20,6204	5,0301

Frekans Tablosu

Baba FOTÖ Toplam

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
96,00	1	,4	,4	,4
114,00	1	,4	,4	,8
118,00	2	,8	,8	1,6
119,00	2	,8	,8	2,4
120,00	2	,8	,8	3,3
121,00	2	,8	,8	4,1
122,00	1	,4	,4	4,5
123,00	1	,4	,4	4,9
124,00	2	,8	,8	5,7
125,00	1	,4	,4	6,1
126,00	4	1,6	1,6	7,8
128,00	2	,8	,8	8,6
129,00	4	1,6	1,6	10,2
130,00	2	,8	,8	11,0
131,00	1	,4	,4	11,4
132,00	3	1,2	1,2	12,7
133,00	3	1,2	1,2	13,9
134,00	6	2,4	2,4	16,3
135,00	4	1,6	1,6	18,0
136,00	4	1,6	1,6	19,6
137,00	6	2,4	2,4	22,0
138,00	5	2,0	2,0	24,1
139,00	6	2,4	2,4	26,5
140,00	3	1,2	1,2	27,8
141,00	4	1,6	1,6	29,4
142,00	5	2,0	2,0	31,4
143,00	3	1,2	1,2	32,7

	144,00	9	3,7	3,7	36,3
	145,00	8	3,3	3,3	39,6
	146,00	5	2,0	2,0	41,6
	147,00	6	2,4	2,4	44,1
	148,00	13	5,3	5,3	49,4
	149,00	5	2,0	2,0	51,4
	150,00	6	2,4	2,4	53,9
	151,00	10	4,1	4,1	58,0
	152,00	6	2,4	2,4	60,4
	153,00	6	2,4	2,4	62,9
	154,00	8	3,3	3,3	66,1
	155,00	6	2,4	2,4	68,6
	156,00	5	2,0	2,0	70,6
	157,00	8	3,3	3,3	73,9
	158,00	1	,4	,4	74,3
	159,00	3	1,2	1,2	75,5
	160,00	7	2,9	2,9	78,4
	161,00	7	2,9	2,9	81,2
	162,00	10	4,1	4,1	85,3
	163,00	3	1,2	1,2	86,5
	164,00	7	2,9	2,9	89,4
	165,00	3	1,2	1,2	90,6
	166,00	2	,8	,8	91,4
	167,00	2	,8	,8	92,2
	168,00	1	,4	,4	92,7
	169,00	3	1,2	1,2	93,9
	171,00	2	,8	,8	94,7
	172,00	3	1,2	1,2	95,9
	173,00	2	,8	,8	96,7
	174,00	1	,4	,4	97,1
	175,00	1	,4	,4	97,6
	176,00	2	,8	,8	98,4
	182,00	2	,8	,8	99,2
	183,00	1	,4	,4	99,6
	186,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	245	100,0	100,0	

Baba FOTO Mükemmelci Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	40,00	1	,4	,4	,4
	41,00	1	,4	,4	,8
	44,00	2	,8	,8	1,6
	45,00	1	,4	,4	2,0
	46,00	2	,8	,8	2,9
	47,00	1	,4	,4	3,3
	48,00	3	1,2	1,2	4,5
	49,00	5	2,0	2,0	6,5
	50,00	3	1,2	1,2	7,8
	51,00	2	,8	,8	8,6
	52,00	10	4,1	4,1	12,7
	53,00	8	3,3	3,3	15,9
	54,00	9	3,7	3,7	19,6
	55,00	9	3,7	3,7	23,3
	56,00	9	3,7	3,7	26,9
	57,00	7	2,9	2,9	29,8
	58,00	6	2,4	2,4	32,2
	59,00	9	3,7	3,7	35,9
	60,00	8	3,3	3,3	39,2
	61,00	16	6,5	6,5	45,7
	62,00	10	4,1	4,1	49,8
	63,00	16	6,5	6,5	56,3
	64,00	7	2,9	2,9	59,2
	65,00	12	4,9	4,9	64,1
	66,00	14	5,7	5,7	69,8
	67,00	9	3,7	3,7	73,5
	68,00	5	2,0	2,0	75,5
	69,00	12	4,9	4,9	80,4
	70,00	5	2,0	2,0	82,4
	71,00	6	2,4	2,4	84,9
	72,00	8	3,3	3,3	88,2
	73,00	2	,8	,8	89,0
	74,00	3	1,2	1,2	90,2
	75,00	3	1,2	1,2	91,4
	76,00	2	,8	,8	92,2
	77,00	4	1,6	1,6	93,9
	78,00	3	1,2	1,2	95,1
	79,00	3	1,2	1,2	96,3
	80,00	2	,8	,8	97,1
	81,00	1	,4	,4	97,6
	83,00	2	,8	,8	98,4
	86,00	1	,4	,4	98,8
	89,00	1	,4	,4	99,2
	93,00	1	,4	,4	99,6
	95,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	245	100,0	100,0	

Baba FOTÖ Onaylanma İhtiyacı

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
17,00	1	,4	,4	,4
22,00	2	,8	,8	1,2
23,00	3	1,2	1,2	2,4
25,00	1	,4	,4	2,9
26,00	4	1,6	1,6	4,5
27,00	2	,8	,8	5,3
29,00	3	1,2	1,2	6,5
30,00	3	1,2	1,2	7,8
31,00	5	2,0	2,0	9,8
32,00	6	2,4	2,4	12,2
33,00	10	4,1	4,1	16,3
34,00	6	2,4	2,4	18,8
35,00	4	1,6	1,6	20,4
36,00	7	2,9	2,9	23,3
37,00	8	3,3	3,3	26,5
38,00	10	4,1	4,1	30,6
39,00	11	4,5	4,5	35,1
40,00	8	3,3	3,3	38,4
41,00	16	6,5	6,5	44,9
42,00	5	2,0	2,0	46,9
43,00	14	5,7	5,7	52,7
44,00	18	7,3	7,3	60,0
45,00	7	2,9	2,9	62,9
46,00	7	2,9	2,9	65,7
47,00	7	2,9	2,9	68,6
48,00	5	2,0	2,0	70,6
49,00	5	2,0	2,0	72,7
50,00	10	4,1	4,1	76,7
51,00	8	3,3	3,3	80,0
52,00	7	2,9	2,9	82,9
53,00	5	2,0	2,0	84,9
54,00	4	1,6	1,6	86,5
55,00	5	2,0	2,0	88,6
56,00	8	3,3	3,3	91,8
57,00	5	2,0	2,0	93,9
58,00	2	,8	,8	94,7
59,00	3	1,2	1,2	95,9
61,00	1	,4	,4	96,3
62,00	3	1,2	1,2	97,6
63,00	1	,4	,4	98,0
64,00	2	,8	,8	98,8
65,00	2	,8	,8	99,6
66,00	1	,4	,4	100,0
Toplam	245	100,0	100,0	

Baba FOTO Bağımsız Tutum

Geçerli		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	6,00	5	2,0	2,0	2,0
	7,00	6	2,4	2,4	4,5
	8,00	1	,4	,4	4,9
	9,00	8	3,3	3,3	8,2
	10,00	4	1,6	1,6	9,8
	11,00	6	2,4	2,4	12,2
	12,00	14	5,7	5,7	18,0
	13,00	6	2,4	2,4	20,4
	14,00	13	5,3	5,3	25,7
	15,00	12	4,9	4,9	30,6
	16,00	9	3,7	3,7	34,3
	17,00	24	9,8	9,8	44,1
	18,00	19	7,8	7,8	51,8
	19,00	19	7,8	7,8	59,6
	20,00	12	4,9	4,9	64,5
	21,00	12	4,9	4,9	69,4
	22,00	12	4,9	4,9	74,3
	23,00	12	4,9	4,9	79,2
	24,00	16	6,5	6,5	85,7
	25,00	9	3,7	3,7	89,4
	26,00	4	1,6	1,6	91,0
	27,00	5	2,0	2,0	93,1
	28,00	3	1,2	1,2	94,3
	29,00	4	1,6	1,6	95,9
	30,00	4	1,6	1,6	97,6
	31,00	3	1,2	1,2	98,8
	32,00	1	,4	,4	99,2
	33,00	1	,4	,4	99,6
	34,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	245	100,0	100,0	

Baba FOTÖ Değişken Tutum

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	5,00	2	,8	,8	,8
	6,00	1	,4	,4	1,2
	8,00	1	,4	,4	1,6
	9,00	1	,4	,4	2,0
	10,00	3	1,2	1,2	3,3
	11,00	2	,8	,8	4,1
	12,00	2	,8	,8	4,9
	13,00	5	2,0	2,0	6,9
	14,00	8	3,3	3,3	10,2
	15,00	9	3,7	3,7	13,9
	16,00	4	1,6	1,6	15,5
	17,00	26	10,6	10,6	26,1
	18,00	16	6,5	6,5	32,7
	19,00	18	7,3	7,3	40,0
	20,00	22	9,0	9,0	49,0
	21,00	20	8,2	8,2	57,1
	22,00	24	9,8	9,8	66,9
	23,00	18	7,3	7,3	74,3
	24,00	12	4,9	4,9	79,2
	25,00	7	2,9	2,9	82,0
	26,00	14	5,7	5,7	87,8
	27,00	8	3,3	3,3	91,0
	28,00	9	3,7	3,7	94,7
	29,00	5	2,0	2,0	96,7
	30,00	3	1,2	1,2	98,0
	31,00	2	,8	,8	98,8
	32,00	1	,4	,4	99,2
	34,00	1	,4	,4	99,6
	35,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	245	100,0	100,0	

Tablo 31. Anne Örneklemine ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistik Bulguları

Tanımsal İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Toplam	239	21,00	134,00	94,6862	20,3651
Çift Fikirbirliği	241	,00	65,00	43,6473	11,3051
Çift Tatmini	239	9,00	39,00	27,4728	4,5668
Çift Birlikteliği	239	,00	24,00	12,0460	5,0935
Duygulanım İfadesi	239	,00	20,00	11,5858	3,7719

Frekans Tablosu

Anne ÇUÖ Toplam

	Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
21,00	1	,4	,4	,4	
25,00	1	,4	,4	,8	
34,00	1	,4	,4	1,3	
37,00	2	,8	,8	2,1	
41,00	1	,4	,4	2,5	
42,00	2	,8	,8	3,3	
46,00	1	,4	,4	3,8	
48,00	1	,4	,4	4,2	
52,00	3	1,2	1,3	5,4	
57,00	1	,4	,4	5,9	
58,00	1	,4	,4	6,3	
59,00	1	,4	,4	6,7	
62,00	1	,4	,4	7,1	
65,00	1	,4	,4	7,5	
66,00	1	,4	,4	7,9	
67,00	3	1,2	1,3	9,2	
68,00	2	,8	,8	10,0	
69,00	2	,8	,8	10,9	
71,00	1	,4	,4	11,3	
72,00	2	,8	,8	12,1	
73,00	3	1,2	1,3	13,4	
74,00	2	,8	,8	14,2	
75,00	3	1,2	1,3	15,5	
76,00	2	,8	,8	16,3	
77,00	2	,8	,8	17,2	
78,00	5	2,0	2,1	19,2	
79,00	1	,4	,4	19,7	
80,00	4	1,6	1,7	21,3	
81,00	2	,8	,8	22,2	

	82,00	4	1,6	1,7	23,8
	83,00	4	1,6	1,7	25,5
	84,00	2	,8	,8	26,4
	86,00	1	,4	,4	26,8
	87,00	3	1,2	1,3	28,0
	88,00	4	1,6	1,7	29,7
	89,00	5	2,0	2,1	31,8
	90,00	7	2,9	2,9	34,7
	91,00	3	1,2	1,3	36,0
	92,00	3	1,2	1,3	37,2
	93,00	5	2,0	2,1	39,3
	94,00	5	2,0	2,1	41,4
	95,00	9	3,7	3,8	45,2
	96,00	4	1,6	1,7	46,9
	97,00	3	1,2	1,3	48,1
	98,00	5	2,0	2,1	50,2
	99,00	7	2,9	2,9	53,1
	100,00	11	4,5	4,6	57,7
	101,00	4	1,6	1,7	59,4
	102,00	5	2,0	2,1	61,5
	103,00	7	2,9	2,9	64,4
	104,00	4	1,6	1,7	66,1
	105,00	4	1,6	1,7	67,8
	106,00	6	2,4	2,5	70,3
	107,00	6	2,4	2,5	72,8
	108,00	7	2,9	2,9	75,7
	109,00	5	2,0	2,1	77,8
	110,00	3	1,2	1,3	79,1
	111,00	3	1,2	1,3	80,3
	112,00	5	2,0	2,1	82,4
	113,00	3	1,2	1,3	83,7
	114,00	3	1,2	1,3	84,9
	115,00	5	2,0	2,1	87,0
	116,00	6	2,4	2,5	89,5
	117,00	3	1,2	1,3	90,8
	118,00	1	,4	,4	91,2
	119,00	2	,8	,8	92,1
	120,00	2	,8	,8	92,9
	121,00	2	,8	,8	93,7
	122,00	2	,8	,8	94,6
	123,00	4	1,6	1,7	96,2
	124,00	1	,4	,4	96,7
	125,00	2	,8	,8	97,5
	126,00	1	,4	,4	97,9
	127,00	2	,8	,8	98,7
	128,00	1	,4	,4	99,2
	130,00	1	,4	,4	99,6
	134,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	239	97,6	100,0	
Eksik	Sistem	6	2,4		
Toplam		245	100,0		

Anne ÇUÖ Çift Fikirbirliği

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	,00	1	,4	,4	,4
	6,00	1	,4	,4	,8
	8,00	1	,4	,4	1,2
	10,00	1	,4	,4	1,7
	12,00	1	,4	,4	2,1
	15,00	3	1,2	1,2	3,3
	16,00	1	,4	,4	3,7
	17,00	1	,4	,4	4,1
	20,00	2	,8	,8	5,0
	21,00	3	1,2	1,2	6,2
	22,00	1	,4	,4	6,6
	24,00	1	,4	,4	7,1
	25,00	1	,4	,4	7,5
	27,00	2	,8	,8	8,3
	29,00	5	2,0	2,1	10,4
	30,00	5	2,0	2,1	12,4
	31,00	2	,8	,8	13,3
	32,00	4	1,6	1,7	14,9
	34,00	2	,8	,8	15,8
	35,00	2	,8	,8	16,6
	36,00	9	3,7	3,7	20,3
	37,00	5	2,0	2,1	22,4
	38,00	6	2,4	2,5	24,9
	39,00	10	4,1	4,1	29,0
	40,00	7	2,9	2,9	32,0
	41,00	9	3,7	3,7	35,7
	42,00	4	1,6	1,7	37,3
	43,00	10	4,1	4,1	41,5
	44,00	8	3,3	3,3	44,8
	45,00	9	3,7	3,7	48,5
	46,00	11	4,5	4,6	53,1
	47,00	15	6,1	6,2	59,3
	48,00	15	6,1	6,2	65,6
	49,00	13	5,3	5,4	71,0
	50,00	6	2,4	2,5	73,4
	51,00	10	4,1	4,1	77,6
	52,00	5	2,0	2,1	79,7
	53,00	11	4,5	4,6	84,2
	54,00	5	2,0	2,1	86,3
	55,00	4	1,6	1,7	88,0
	56,00	4	1,6	1,7	89,6
	57,00	5	2,0	2,1	91,7
	58,00	3	1,2	1,2	92,9
	59,00	7	2,9	2,9	95,9
	60,00	3	1,2	1,2	97,1
	61,00	3	1,2	1,2	98,3
	62,00	2	,8	,8	99,2
	64,00	1	,4	,4	99,6
	65,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	241	98,4	100,0	
Eksik	Sistem	4	1,6		
Toplam		245	100,0		

Anne ÇUÖ Çift Tatmini

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	9,00	1	,4	,4	,4
	11,00	1	,4	,4	,8
	12,00	1	,4	,4	1,3
	13,00	1	,4	,4	1,7
	15,00	1	,4	,4	2,1
	16,00	1	,4	,4	2,5
	17,00	3	1,2	1,3	3,8
	18,00	4	1,6	1,7	5,4
	19,00	3	1,2	1,3	6,7
	20,00	5	2,0	2,1	8,8
	21,00	3	1,2	1,3	10,0
	22,00	4	1,6	1,7	11,7
	23,00	9	3,7	3,8	15,5
	24,00	11	4,5	4,6	20,1
	25,00	18	7,3	7,5	27,6
	26,00	15	6,1	6,3	33,9
	27,00	16	6,5	6,7	40,6
	28,00	19	7,8	7,9	48,5
	29,00	34	13,9	14,2	62,8
	30,00	32	13,1	13,4	76,2
	31,00	24	9,8	10,0	86,2
	32,00	14	5,7	5,9	92,1
	33,00	10	4,1	4,2	96,2
	34,00	5	2,0	2,1	98,3
	35,00	1	,4	,4	98,7
	36,00	2	,8	,8	99,6
	39,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	239	97,6	100,0	
Eksik	Sistem	6	2,4		
	Toplam	245	100,0		

Anne ÇUÖ Çift Birlikteliği

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	,00	4	1,6	1,7	1,7
	1,00	5	2,0	2,1	3,8
	2,00	3	1,2	1,3	5,0
	3,00	4	1,6	1,7	6,7
	4,00	7	2,9	2,9	9,6
	5,00	6	2,4	2,5	12,1
	6,00	12	4,9	5,0	17,2
	7,00	5	2,0	2,1	19,2
	8,00	12	4,9	5,0	24,3
	9,00	10	4,1	4,2	28,5
	10,00	14	5,7	5,9	34,3
	11,00	17	6,9	7,1	41,4
	12,00	15	6,1	6,3	47,7
	13,00	13	5,3	5,4	53,1
	14,00	31	12,7	13,0	66,1
	15,00	16	6,5	6,7	72,8
	16,00	26	10,6	10,9	83,7
	17,00	9	3,7	3,8	87,4
	18,00	12	4,9	5,0	92,5
	19,00	6	2,4	2,5	95,0
	20,00	5	2,0	2,1	97,1
	21,00	2	,8	,8	97,9
	22,00	2	,8	,8	98,7
	23,00	2	,8	,8	99,6
	24,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	239	97,6	100,0	
Eksik	Sistem	6	2,4		
	Toplam	245	100,0		

Anne ÇUÖ Duygulanım İfadesi

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	,00	1	,4	,4	,4
	1,00	1	,4	,4	,8
	2,00	2	,8	,8	1,7
	3,00	3	1,2	1,3	2,9
	4,00	2	,8	,8	3,8
	5,00	5	2,0	2,1	5,9
	6,00	14	5,7	5,9	11,7
	7,00	6	2,4	2,5	14,2
	8,00	12	4,9	5,0	19,2
	9,00	16	6,5	6,7	25,9
	10,00	24	9,8	10,0	36,0
	11,00	24	9,8	10,0	46,0
	12,00	29	11,8	12,1	58,2
	13,00	26	10,6	10,9	69,0
	14,00	17	6,9	7,1	76,2
	15,00	22	9,0	9,2	85,4
	16,00	12	4,9	5,0	90,4
	17,00	13	5,3	5,4	95,8
	18,00	6	2,4	2,5	98,3
	19,00	3	1,2	1,3	99,6
	20,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	239	97,6	100,0	
Eksik	Sistem	6	2,4		
Toplam		245	100,0		

Tablo 32. Baba Örnekleminin ÇUÖ Toplam ve Alt Ölçek Puanlarına İlişkin Tanımsal İstatistikî Bulguları

Tanımsal İstatistikler

	N	Minimum	Maksimum	M	SD
Toplam	240	27,00	140,00	99,4333	18,8223
Çift Fikirbirliği	242	,00	65,00	45,3595	10,5896
Çift Tatmini	240	12,00	39,00	28,4583	4,0029
Çift Birlikteliği	241	,00	24,00	13,0290	4,6237
Duygulanım İfadesi	240	3,00	20,00	12,6750	3,6135

Frekans Tablosu

Baba ÇUÖ Toplam

Geçerli	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
27,00	1	,4	,4	,4
35,00	1	,4	,4	,8
41,00	1	,4	,4	1,3
49,00	1	,4	,4	1,7
52,00	2	,8	,8	2,5
55,00	1	,4	,4	2,9
56,00	1	,4	,4	3,3
59,00	1	,4	,4	3,7
62,00	1	,4	,4	4,2
64,00	1	,4	,4	4,6
66,00	1	,4	,4	5,0
67,00	2	,8	,8	5,8
69,00	3	1,2	1,3	7,1
70,00	2	,8	,8	7,9
71,00	1	,4	,4	8,3
72,00	1	,4	,4	8,7
75,00	1	,4	,4	9,2
76,00	4	1,6	1,7	10,8
78,00	1	,4	,4	11,2
79,00	5	2,0	2,1	13,3
81,00	3	1,2	1,3	14,6
82,00	3	1,2	1,3	15,8
83,00	2	,8	,8	16,7
84,00	1	,4	,4	17,1
85,00	5	2,0	2,1	19,2
86,00	2	,8	,8	20,0
87,00	3	1,2	1,3	21,2
88,00	3	1,2	1,3	22,5
89,00	4	1,6	1,7	24,2
90,00	11	4,5	4,6	28,7

	91,00	3	1,2	1,3	30,0
	92,00	5	2,0	2,1	32,1
	93,00	4	1,6	1,7	33,7
	94,00	2	,8	,8	34,6
	95,00	4	1,6	1,7	36,2
	96,00	6	2,4	2,5	38,7
	97,00	9	3,7	3,8	42,5
	98,00	6	2,4	2,5	45,0
	99,00	9	3,7	3,8	48,7
	100,00	3	1,2	1,3	50,0
	101,00	4	1,6	1,7	51,7
	102,00	4	1,6	1,7	53,3
	103,00	3	1,2	1,3	54,6
	104,00	5	2,0	2,1	56,7
	105,00	7	2,9	2,9	59,6
	106,00	4	1,6	1,7	61,2
	107,00	5	2,0	2,1	63,3
	108,00	8	3,3	3,3	66,7
	109,00	6	2,4	2,5	69,2
	110,00	5	2,0	2,1	71,2
	111,00	3	1,2	1,3	72,5
	112,00	7	2,9	2,9	75,4
	113,00	3	1,2	1,3	76,7
	114,00	6	2,4	2,5	79,2
	115,00	5	2,0	2,1	81,2
	116,00	4	1,6	1,7	82,9
	117,00	4	1,6	1,7	84,6
	118,00	5	2,0	2,1	86,7
	119,00	7	2,9	2,9	89,6
	120,00	2	,8	,8	90,4
	121,00	3	1,2	1,3	91,7
	122,00	4	1,6	1,7	93,3
	123,00	2	,8	,8	94,2
	124,00	1	,4	,4	94,6
	126,00	2	,8	,8	95,4
	127,00	1	,4	,4	95,8
	128,00	1	,4	,4	96,3
	130,00	1	,4	,4	96,7
	132,00	1	,4	,4	97,1
	134,00	1	,4	,4	97,5
	135,00	2	,8	,8	98,3
	137,00	1	,4	,4	98,8
	139,00	2	,8	,8	99,6
	140,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	240	98,0	100,0	
Eksik	Sistem	5	2,0		
Toplam		245	100,0		

Baba ÇUÖ Çift Fikirbirliği

Geçerli		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
	,00	1	,4	,4	,4
	11,00	2	,8	,8	1,2
	14,00	1	,4	,4	1,7
	19,00	1	,4	,4	2,1
	21,00	1	,4	,4	2,5
	22,00	2	,8	,8	3,3
	23,00	2	,8	,8	4,1
	24,00	1	,4	,4	4,5
	25,00	1	,4	,4	5,0
	27,00	1	,4	,4	5,4
	28,00	2	,8	,8	6,2
	29,00	2	,8	,8	7,0
	30,00	2	,8	,8	7,9
	31,00	3	1,2	1,2	9,1
	32,00	2	,8	,8	9,9
	33,00	8	3,3	3,3	13,2
	34,00	1	,4	,4	13,6
	35,00	5	2,0	2,1	15,7
	36,00	3	1,2	1,2	16,9
	37,00	5	2,0	2,1	19,0
	38,00	6	2,4	2,5	21,5
	39,00	6	2,4	2,5	24,0
	40,00	6	2,4	2,5	26,4
	41,00	10	4,1	4,1	30,6
	42,00	14	5,7	5,8	36,4
	43,00	11	4,5	4,5	40,9
	44,00	5	2,0	2,1	43,0
	45,00	6	2,4	2,5	45,5
	46,00	6	2,4	2,5	47,9
	47,00	9	3,7	3,7	51,7
	48,00	14	5,7	5,8	57,4
	49,00	16	6,5	6,6	64,0
	50,00	10	4,1	4,1	68,2
	51,00	12	4,9	5,0	73,1
	52,00	6	2,4	2,5	75,6
	53,00	9	3,7	3,7	79,3
	54,00	5	2,0	2,1	81,4
	55,00	7	2,9	2,9	84,3
	56,00	9	3,7	3,7	88,0
	57,00	1	,4	,4	88,4
	58,00	7	2,9	2,9	91,3
	59,00	6	2,4	2,5	93,8
	60,00	3	1,2	1,2	95,0
	61,00	2	,8	,8	95,9
	62,00	1	,4	,4	96,3
	63,00	2	,8	,8	97,1
	64,00	2	,8	,8	97,9
	65,00	5	2,0	2,1	100,0
	Toplam	242	98,8	100,0	
Eksik	Sistem	3	1,2		
Toplam		245	100,0		

Baba ÇUÖ Çift Tatmini

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	12,00	1	,4	,4	,4
	15,00	1	,4	,4	,8
	16,00	2	,8	,8	1,7
	17,00	1	,4	,4	2,1
	18,00	4	1,6	1,7	3,8
	20,00	3	1,2	1,3	5,0
	21,00	5	2,0	2,1	7,1
	22,00	5	2,0	2,1	9,2
	23,00	4	1,6	1,7	10,8
	24,00	9	3,7	3,8	14,6
	25,00	1	,4	,4	15,0
	26,00	13	5,3	5,4	20,4
	27,00	23	9,4	9,6	30,0
	28,00	20	8,2	8,3	38,3
	29,00	41	16,7	17,1	55,4
	30,00	42	17,1	17,5	72,9
	31,00	28	11,4	11,7	84,6
	32,00	17	6,9	7,1	91,7
	33,00	7	2,9	2,9	94,6
	34,00	5	2,0	2,1	96,7
	35,00	2	,8	,8	97,5
	36,00	3	1,2	1,3	98,8
	37,00	1	,4	,4	99,2
	39,00	2	,8	,8	100,0
	Toplam	240	98,0	100,0	
Eksik	Sistem	5	2,0		
Toplam		245	100,0		

Baba ÇUÖ Çift Birlikteliği

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	,00	1	,4	,4	,4
	1,00	1	,4	,4	,8
	2,00	2	,8	,8	1,7
	3,00	4	1,6	1,7	3,3
	4,00	2	,8	,8	4,1
	5,00	6	2,4	2,5	6,6
	6,00	5	2,0	2,1	8,7
	7,00	5	2,0	2,1	10,8
	8,00	11	4,5	4,6	15,4
	9,00	13	5,3	5,4	20,7
	10,00	16	6,5	6,6	27,4
	11,00	21	8,6	8,7	36,1
	12,00	12	4,9	5,0	41,1
	13,00	31	12,7	12,9	53,9
	14,00	24	9,8	10,0	63,9
	15,00	18	7,3	7,5	71,4
	16,00	22	9,0	9,1	80,5
	17,00	8	3,3	3,3	83,8
	18,00	8	3,3	3,3	87,1
	19,00	9	3,7	3,7	90,9
	20,00	8	3,3	3,3	94,2
	21,00	4	1,6	1,7	95,9
	22,00	7	2,9	2,9	98,8
	23,00	2	,8	,8	99,6
	24,00	1	,4	,4	100,0
	Toplam	241	98,4	100,0	
Eksik	Sistem	4	1,6		
Toplam		245	100,0		

Baba ÇUÖ Duygulanım İfadesi

		Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Geçerli	3,00	3	1,2	1,3	1,3
	4,00	2	,8	,8	2,1
	5,00	1	,4	,4	2,5
	6,00	8	3,3	3,3	5,8
	7,00	4	1,6	1,7	7,5
	8,00	15	6,1	6,3	13,8
	9,00	10	4,1	4,2	17,9
	10,00	20	8,2	8,3	26,3
	11,00	21	8,6	8,8	35,0
	12,00	28	11,4	11,7	46,7
	13,00	29	11,8	12,1	58,8
	14,00	25	10,2	10,4	69,2
	15,00	22	9,0	9,2	78,3
	16,00	15	6,1	6,3	84,6
	17,00	14	5,7	5,8	90,4
	18,00	11	4,5	4,6	95,0
	19,00	6	2,4	2,5	97,5
	20,00	6	2,4	2,5	100,0
	Toplam	240	98,0	100,0	
Eksik	Sistem	5	2,0		
Toplam		245	100,0		

ÖZGEÇMİŞ

1968 yılında İstanbul'da doğdu. 1984 yılında İstanbul Ataköy Lisesi Yabancı Dil (İngilizce) Kolu'dan mezun oldu.

1989 yılında İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü'nden Lisans ve 1996 yılında Boğaziçi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü'nden Psikoloji Yüksek Lisans derecelerini aldı. 1996-2001 yılları arasında İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Psikoloji Anabilim Dalı'nda Doktora öğrenimi gördü.

1989 yılından bu yana İstanbul Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Psikoloji Bölümü'nde Araştırma Görevlisi olarak çalışmaktadır.